יגדיל תורה

פָּרָשַׁת תּוֹלְדוֹת

יגדיל תורה ויאדיר

שִׂיחַת חִזּוּק לְפָרָשַׁת תּוֹלְדוֹת

סְפִיחִין ב

שיחות ושיעורים מפי
הרב אורן נזרית שליט"א

יגדיל תורה

שיחות ושיעורים מפי
הרב אורן נזרית שליט"א
מתוך סדרת הספרים יגדיל תורה (ה' כרכים)
ניתן להשיג בטלפונים 0509013000, 0506491414
למעוניינים ניתן לקבל השיחה במייל toraoren@gmail.com

תוכן

נושא שיחת חיזוק:

מְעוֹרֵר בַּשִּׂיחָה בְּחִזּוּק הָאֱמוּנָה שֶׁפַּרְנָסָה מִן הַשָּׁמַיִם בְּלֹא שׁוּם שַׂיָּכוּת לְ'הִשְׁתַּדְּלוּת' וּלְהַעְתִּיק עַצְמוֹ מֵהַצָּרָה וּלְהַסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִמֶּנָּה וּשׁע"י הַתְּפִלָּה נַעֲשָׂה בְּרִיָּה חֲדָשָׁה וְכָל הַגְּזֵרוֹת מִתְבַּטְּלוֹת וּלְהִתְבּוֹנֵן בְּכָל עִנְיָן עַל סוֹף דָּבָר וְתַכְלִיתוֹ וּלְהִתְיַגֵּעַ בַּעֲבוֹדָתוֹ ית"ש וְה' יִגְמֹר בַּעֲדוֹ וּלְהֵיטִיב לַבְּרִיּוֹת וְשֶׁעִקַּר הַהַצְלָחָה בַּתּוֹרָה ע"י הַיְגִיעָה וְהַהִתְמָדָה וּבְשִׂמְחָה.

נושא שיעור ההלכתי:

גְּדוֹלִים שֶׁאֵין נוֹהֵג בָּהֶם אִסּוּר סְפִיחִין, וְכֵן דִּין סְפִיחִין בְּבָנָנוֹת, וּסְפִיחִין בְּשִׂיחִים רַב שְׁנָתַיִּים כְּגוֹן נַעֲנַע, וְדִין רֵיחַ וּתְרוּמוֹת וּמַעַשְׂרוֹת בָּעֲלֵי נַעֲנַע, וְדִין קְדֻשָּׁתָם כְּשֶׁנִּתָּנָם בְּתוֹךְ תַּבְשִׁיל, וְכֵן דִּין סְפִיחִין וּקְדֻשַּׁת שְׁבִיעִית בְּטַבָּק עִשּׁוּן וּבִפְרָחִים לְרֵיחַ וְנוֹי, וְאִם סְפִיחִין תָּלוּי בְּקְדֻשַּׁת שְׁבִיעִית, וְהָאִם יֵשׁ סְפִיחִין בְּמַאֲכַל בְּהֵמָה, וְדִין עֲקִירַת גִּדּוּלֵי סְפִיחִין, וְעַד מָתַי חָל אִסּוּר סְפִיחִין בְּגִדּוּלֵי שְׁבִיעִית וּבִירָקוֹת שֶׁהַדֶּרֶךְ לְאַחְסָנָם כְּגוֹן בָּצָל וְשׁוּם, וְדִין הַזּוֹרֵעַ סְפִיחֵי שְׁבִיעִית אַחַר הַשְּׁבִיעִית, וְכֵן דִּין זְרִיעַת גַּרְעִינִים מֵאֶתְרוֹג וְתַפּוּז שֶׁל שְׁמִטָּה וּזְרָעִים שֶׁשָּׁהוּ בְּמַחְסָן וְהִתְפַּתְּחוּ בַּשְּׁבִיעִית.

◄ עיצוב א.י.ש. | 0527627127 | 08-8650078
◄ עימוד וניקוד | ש.נ. | 0504158840

ניתן להקדיש פרשיות לברכה והצלחה ולעילוי נשמת וכיו"ב
לפרטים ניתן ליצור קשר בטל: 0506491414, 0509013000

שִׂיחַת חִזּוּק לְפָרָשַׁת תּוֹלְדוֹת

פַּרְנָסָה מִן הַשָּׁמַיִם בְּלֹא שׁוּם שַׂיָּכוּת לְ'הִשְׁתַּדְּלוּת'

רָאִיתִי בִּבְאֵר הַפָּרָשָׁה (תּוֹלְדוֹת) עַל הַנֶּאֱמָר בְּפָרָשָׁתֵנוּ (יז י), 'וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל בְּנוֹ מַה זֶּה מִהַרְתָּ לִמְצֹא בְּנִי, וַיֹּאמֶר כִּי הִקְרָה ה' אֱלֹקֶיךָ לְפָנָי" וְלִכְאוֹרָה צָרִיךְ בֵּאוּר, וְכִי יַעֲקֹב אָבִינוּ, עַמּוּד הָאֱמֶת כְּדִכְתִיב (מִיכָה ז כ) 'תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב', הוֹצִיא שֶׁקֶר ח"ו מִפִּיו, וַהֲרֵי מְהֵירוּתוֹ לֹא הָיְתָה בִּגְלַל שֶׁהִקְרָה ה' לְפָנָיו, שֶׁהֲרֵי לֹא יָצָא כְּלָל הַשָּׂדֶה לָצוּד צַיִד, אֶלָּא בְּעַצְמוֹ לָקַח שְׁנֵי גְּדָיֵי עִזִּים שֶׁהָיוּ לְאִמּוֹ בַּבַּיִת וּשְׁחָטָם. וּמְבָאֵר בספה"ק 'זֶרַע שִׁמְשׁוֹן' (ד"ה פָּסוּק כִּי הִקְרָה), כִּי יַעֲקֹב אָבִינוּ הָיָה מַחְשִׁיב אֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ - אַף מָה שֶׁמְּזֻמָּן תַּחַת יָדוֹ כְּמִי שֶׁהִקְרָה אֵלָיו ה' אֶת הַדָּבָר, אַף אֶת שְׁנֵי גְּדָיֵי הַצֹּאן הֶחְשִׁיב כְּמִי שֶׁנִּתְגַּלְגְּלוּ לְיָדוֹ בִּרְצוֹן הַבּוֹרֵא וּבְחַסְדּוֹ שֶׁיּוּכַל לְמַהֵר וּלְהָבִיא אֶת הַמַּטְעַמִּים בְּטֶרֶם יְבִיאֵם עֵשָׂו אָחִיו. מוֹסִיף ה'זֶרַע שִׁמְשׁוֹן' וז"ל: וְאַגַּב אוֹרְחִין יֵשׁ לָקַחַת מוּסַר הַשֵּׂכֶל, שֶׁכָּל אָדָם יֵשׁ לוֹ לְהַכִּיר בְּכָל מַעֲשָׂיו - כִּי הֵם מִנִּפְלְאוֹת מַעֲשֵׂי ה', כִּי אֵין בְּכֹחַ הָאָדָם לַעֲשׂוֹת כְּלוּם אִם לֹא בְּחֶסֶד ה', שֶׁאֵין אָדָם נוֹקֵף אֶצְבָּעוֹ מִלְמַטָּה אא"כ נִגְזַר עָלָיו מִלְמַעְלָה. וְכֵן בְּכָל רֶוַח שֶׁיַּעֲשֶׂה אַל יֹאמַר כִּי זֶה בָּא לוֹ בְּהִשְׁתַּדְּלוּתוֹ הָעֲצוּמָה, אֶלָּא חֶסֶד ה'. אִם יַעֲלֶה לְגֻדְלָה אַל יֹאמַר כִּי חָכְמָתוֹ גָּרְמָה לוֹ רַק חֶסֶד ה', וְזֶהוּ כִּי הִקְרָה ה' אֱלֹקֶיךָ לְפָנָי, עכ"ל.

וְכֵן מָצִינוּ גַּבֵּי יִצְחָק אָבִינוּ בְּפָרָשָׁתֵנוּ, דִּכְתִיב (מ, יב) 'וַיִּזְרַע יִצְחָק בָּאָרֶץ הַהִוא וַיִּמְצָא בַּשָּׁנָה הַהִוא מֵאָה שְׁעָרִים וַיְבָרְכֵהוּ ה", וְלִכְאוֹרָה צ"ב, שֶׁהֲרֵי וַיִּזְרַע הַכָּוָנָה שֶׁהִתְיַגֵּעַ בַּעֲבוֹדַת הָאָרֶץ, וא"כ מָה וַיִּמְצָא שַׁיָּךְ כָּאן, הֲרֵי 'מְצִיאָה' בָּאָה שֶׁלֹּא בְּעָמָל וִיגִיעָה. וּמְבָאֵר הרה"ק הַ'קְדֻשַּׁת יוֹם טוֹב' מִסְּגָעט זי"ע (בד"ה וַתִּקַח רִבְקָה ועי"ש) שֶׁאָכֵן, בְּפֹעַל הָיָה וַיִּזְרַע יִצְחָק, אַךְ מ"ט כְּשֶׁבָּא לְמַעֲשֶׂה וְרָאָה כִּי נָבְטוּ הַשִּׁבֳּלִים וְגָדְלָה הַתְּבוּאָה הֶחְשִׁיב אֶת כָּל יְבוּלוֹ בִּ'מְצִיאָה' גְּרִידָא, וּכְמַתְּנַת שָׁמַיִם שֶׁבֵּרְכוֹ ה' - כִּי בִּרְכַּת ה' הִיא תַּעֲשִׁיר (מִשְׁלֵי י, יב), וְכָל עִנְיַן הַהִשְׁתַּדְּלוּת אֵינוֹ אֶלָּא 'גְּזֵרַת עֶלְיוֹן' - בְּזֵעַת אַפֶּךָ תֹּאכַל לָחֶם, אֲבָל הַפַּרְנָסָה גּוּפָא - מֵאָה שְׁעָרִים בָּאוּ לוֹ כִּ'מְצִיאָה' בְּמַתָּנָה מִן הַשָּׁמַיִם.

כְּבָר אָמַר פַּעַם 'מְחַתֵּן' חָשׁוּב בִּגְמַר הַ'שֶּׁבַע בְּרָכוֹת' שֶׁל בְּנוֹ הַחֲמִשָּׁה עָשָׂר, אַחַר שֶׁכֻּלָּם נִשְּׂאוּ אֶחָד אֶחָד בְּעִתּוֹ וּבִזְמַנּוֹ וְהֵקִימוּ בָּתִּים נֶאֱמָנִים לָה' לְשֵׁם וּלְתִפְאֶרֶת, וַיַּעַן וַיֹּאמֶר אֶת כָּל בָּנַי הֶעֱמַדְתִּי תַּחַת הַחֻפָּה וּבְכָל זֶה לֹא עֲזָרַנִי הַבּוֹרֵא בִּמְאוּמָה... כָּל צֶאֱצָאֵי הָאָב הַדַּרְשָׁן נִשְׁתּוֹמְמוּ שֶׁמָּא אֵרַע לָאָב אֵיזֶה חוֹלִי בְּרֹאשׁוֹ - לְהוֹצִיא מִפִּיו דִּבּוּרִים כְּגוֹן דָּא... שָׂחַק הָאָב וְהִסְבִּיר לָהֶם וְכִי הקב"ה עָזַר לִי... הֲרֵי הוּא עָשָׂה אֶת הַכֹּל... אַל תֹּאמְרוּ ח"ו שֶׁאֲנִי עָשִׂיתִי וְהוּא סִיַּע וְעָזַר לִי, אֶלָּא אֶת הַכֹּל בַּכֹּל עָשָׂה הַבּוֹרֵא בִּכְבוֹדוֹ וּבְעַצְמוֹ.

בְּיסוֹד זֶה בֵּאֲרוּ מָה שֶׁאָמַר אַבְרָהָם אָבִינוּ לֶאֱלִיעֶזֶר (חַיֵּי שָׂרָה כד, ז), 'ה' אֱלוֹקֵי הַשָּׁמַיִם... הוּא יִשְׁלַח מַלְאָכוֹ לְפָנֶיךָ', כִּי אֱלִיעֶזֶר חָשַׁשׁ שֶׁמָּא לֹא יַצְלִיחַ בִּשְׁלִיחוּתוֹ, אָמַר לוֹ אַבְרָהָם, הָסֵר דְּאָגָה מִלִּבְּךָ, כִּי יָבוֹא מַלְאָךְ מִן הַשָּׁמַיִם וְהוּא יְהַלֵּךְ לְפָנֶיךָ לַעֲשׂוֹת הַכֹּל, וְאַתָּה תָּבוֹא אֶל הַמּוּכָן, כְּלוֹמַר לֹא שֶׁאַתָּה תַּעֲשֶׂה וְהַקָּבָ"ה יַעְזֹר לְךָ... אֶלָּא אֶת הַכֹּל יַעֲשֶׂה הַבּוֹרֵא... רַק

בְּבוֹאוֹ לִפְנֵי לָבָן וּבְתוּאֵל שֶׁלֹּא הָיוּ מִן הַיְּרֵאִים לִדְבַר ה' לָהֶם אָמַר אֱלִיעֶזֶר שֶׁאַבְרָהָם אָמַר לוֹ (שָׁם, מ) 'ה' אֲשֶׁר הִתְהַלַּכְתִּי לְפָנָיו יִשְׁלַח מַלְאָכוֹ אִתְּךָ', כְּלוֹמַר שֶׁאַתָּה תַּעֲשֶׂה והקב"ה יַעְזֶרְךָ...

מַעֲשֶׂה בֶּחָסִיד 'תָּמִים' שֶׁשָּׁמַע מִפִּי רַבּוֹ דִּבְרֵי חִזּוּק בְּעִנְיַן הַבִּטָּחוֹן, וּבְתוֹךְ דְּבָרָיו אָמַר כִּי הַבּוֹטֵחַ בָּה' בֶּאֱמֶת לֹא יֶחְסַר לוֹ מְאוּמָה והקב"ה יְסַפֵּק לוֹ צָרְכָיו. הֶחָסִיד שֶׁהָיָה אִישׁ תָּם וְיָשָׁר קִבֵּל אֶת הַדְּבָרִים כִּפְשׁוּטָם וְלַהֲלָכָה לְמַעֲשֶׂה, מִיָּד הוֹדִיעַ לִבְנֵי בֵּיתוֹ בְּקוֹל גָּדוֹל כִּי הוּא עוֹזֵב אֶת 'עֲבוֹדָתוֹ', וּלְמָחֳרַת הוּא יוֹצֵא אֶל הַיַּעַר הַסָּמוּךְ לָעִיר, שָׁם יִשְׁהֶה בִּבְקִתָּה קְטַנָּה וְיַעֲסֹק בַּתּוֹרָה וּבָעֲבוֹדָה בְּמָשֶׁךְ שָׁבוּעַ יָמִים, וְאֵין צָרֶךְ לְדָאֹג לוֹ לְמִזּוֹנוֹת כִּי סָמוּךְ לִבּוֹ בָּטוּחַ בָּה' שֶׁיִּשְׁלַח לוֹ דִּבְרֵי מָזוֹן לְהַחֲיוֹת נַפְשׁוֹ. וְהִנֵּה לְאִישׁ זֶה הָיָה שָׁכֵן 'לֵץ' אֲשֶׁר שָׁמַע אֶת שִׂיחָתוֹ, הַלָּה גָּמַר בְּדַעְתּוֹ לַעֲקֹב אַחֲרָיו וְלִרְאוֹת אֶת מַעֲשָׂיו, נָטַל עִמּוֹ מַאֲכָלִים וְיָצָא אַחֲרָיו, וְאָכֵן רָאָה אוֹתוֹ לוֹמֵד בְּהַתְמָדָה מְרֻבָּה וּלְאַחַר מִכֵּן עוֹמֵד וּמִתְפַּלֵּל, וּבְסִיּוּם הַתְּפִלָּה שָׂטַח אֶת בַּקָּשָׁתוֹ כְּדַבֵּר בֵּן אֶל אָבִיו, אֲבִי שֶׁבַּשָּׁמַיִם, פַּרְנְסֵנִי, כִּי רָעֵב אָנֹכִי... וּשְׁלַח לִי אֹכֶל לְהָשִׁיב נַפְשִׁי. 'עוֹד הֵם מְדַבְּרִים, וַאֲנִי אֶשְׁמַע' - הַשָּׁכֵן שָׁמַע אֶת הַתְּפִלָּה הַנִּרְגֶּשֶׁת וּמִיָּד הִשְׁלִיךְ מֵעַ"ג הָאִילָן שֶׁהִסְתַּתֵּר עָלָיו פַּת לֶאֱכֹל וּמַיִם לִשְׁתּוֹת... אוֹתוֹ צַדִּיק עָמַד מִשְׁתָּאֶה לִרְאוֹת כֵּיצַד הַקָּבָ"ה מְקַבֵּל מִיָּד תְּפִלָּתוֹ, כִּי אָכֵן 'לֹא יֵבוֹשׁוּ וְלֹא יִכָּלְמוּ כָּל הַחוֹסִים בּוֹ', וְחָזַר לְתַלְמוּדוֹ בְּעֹז וְתַעֲצוּמוֹת. לְמָחֳרַת הַיּוֹם, תַּשּׁוּ כּוֹחוֹתָיו וְשׁוּב בִּקֵּשׁ מֵהַקָּבָ"ה שֶׁרוֹצֶה לֶאֱכֹל... וּכְמַעֲשֵׂהוּ אֶתְמוֹל כָּךְ מַעֲשֵׂהוּ הַיּוֹם, הַשָּׁכֵן הָעוֹמֵד עַל מִשְׁמַרְתּוֹ לַעֲקֹב אַחֲרָיו שׁוּב שָׁלַח לוֹ אֹכֶל 'מִשָּׁמַיָּא'... וְכָךְ חָזַר הַדָּבָר וְנִשְׁנָה מִדֵּי יוֹם בְּיוֹמוֹ עַד כְּכְלוֹת הַשָּׁבוּעַ, וְשָׁב הָאִישׁ לְבֵיתוֹ שָׂמֵחַ וְטוֹב לֵב. פָּגַע בּוֹ אוֹתוֹ 'לֵץ', וְהִתְעַנְיֵן לְפִי תֻּמּוֹ הֵיאַךְ עָבַר עָלָיו הַשָּׁבוּעַ הָאַחֲרוֹן, וְהַאִם בֶּאֱמֶת הָיָה לוֹ לֶאֱכֹל כְּדֵי צָרְכּוֹ, וְסִפֵּר לוֹ בְּהִתְרַגְּשׁוּת כֵּיצַד זָכָה לְקַבֵּל 'לֶחֶם מִן הַשָּׁמַיִם'.. אָמַר לוֹ ה'לֵץ', לֹא מֵהַשָּׁמַיִם הָיָה הַלֶּחֶם אֶלָּא מַעֲשֵׂי יְדֵי אָדָם... אֲנִי עָמַדְתִּי שָׁם, אֲנִי שָׁמַעְתִּי אֶת תְּפִלָּתְךָ וַאֲנִי זָרַקְתִּי אֶת הָאֹכֶל מִמַּעְלָה לְמַטָּה, הֵשִׁיב לוֹ הַלָּה מִנַּהּ וּבֵהּ, וְכִי מִי הִכְנִיס לְרֹאשְׁךָ שִׁגָּעוֹן זֶה לְהִתְחַקּוֹת אַחֲרֵי בְּמָשֶׁךְ שָׁבוּעַ שָׁלֵם וְלָתֵת לִי מִפִּתְּךָ לֶאֱכֹל אִם לֹא הקב"ה בִּכְבוֹדוֹ וּבְעַצְמוֹ... לֹא הָיִיתָ אֶלָּא שְׁלוּחוֹ שֶׁל הַקָּבָ"ה כִּי הַרְבֵּה דְּרָכִים לַמָּקוֹם...

נָכְדּוֹ שֶׁל הרה"ק רַבִּי יוֹחָנָן מִטָּאלְנָא זי"ע הִזְכִּיר לְפָנָיו שְׁמוֹ שֶׁל אַבְרֵךְ שֶׁאִבֵּד מְקוֹר פַּרְנָסָתוֹ, פָּתַח וְאָמַר, יְהוּדִי צָרִיךְ לְהַאֲמִין שהקב"ה וְרַק הוּא מְפַרְנֵס וּמְזַן כָּל אֶחָד כְּפִי הֶבָּנָתוֹ. מִי שֶׁשּׁוֹכֵחַ לְהַאֲמִין בְּכָךְ פְּעָמִים שהקב"ה 'מַזְכִּירוֹ' - וַהֲרֵי הוּא מְנַעְנֵעַ אֶת מְקוֹר פַּרְנָסָתוֹ כְּדֵי שֶׁיִּזְכֹּר מִי הוּא הַבַּעַל הַבַּיִת הָאֲמִתִּי, וְהִנֵּה, פְּעָמִים שֶׁמַּסְפִּיק רוּחַ מְצוּיָה - נְדָנוּד קַל בְּיוֹתֵר, וְחוֹזֵר הָאָדָם לְאוֹתוֹ מְקוֹר פַּרְנָסָה. פְּעָמִים שֶׁהָאָדָם אֵינוֹ מִתְעוֹרֵר, וְהוּא בָּטוּחַ שֶׁהוּא הַמְפַרְנֵס, אוֹ הַבּוֹס שֶׁלּוֹ... וַהֲרֵי יֵשׁ רבש"ע בָּעוֹלָם... הוּא הַמַּחְלִיט הוּא הַמְפַרְנֵס, ע"כ מְנַעְנֵעַ אוֹתוֹ הקב"ה בְּרוּחַ שֶׁאֵינָהּ מְצוּיָה וּמְאַבֵּד כָּל מְקוֹר פַּרְנָסָתוֹ, אוֹ אָז מַכִּיר הָאָדָם שֶׁעָלָיו לִשְׁפֹּךְ נַפְשׁוֹ בִּתְפִלּוֹת לה', וְתִתְחַזֵּק אֱמוּנָתוֹ וּתְלִיַּת נַפְשׁוֹ בְּבוֹרֵא עוֹלָם, וְשׁוּב יְכוֹלִים לְהִפָּתַח לוֹ שַׁעֲרֵי פַּרְנָסָה. וְסִיַּם הָרַבִּי לְנָכְדּוֹ, אֱמֹר לוֹ בְּשִׁמְיִ שֶׁיֵּשׁ אֲנָשִׁים עֲשִׁירִים הַמִּתְפַּלְלִים יוֹם וָיוֹם עַל פַּרְנָסָה טוֹבָה, הֵם אוֹמְרִים פָּרָשַׁת הַמָּן, מִתְפַּלְלִים עַל כָּךְ, מַקְפִּידִים לְעַשֵּׂר 'מַעֲשֵׂר כְּסָפִים' כְּדֵי לְהַכְנִיס בְּכָךְ בְּרָכָה אֶל בֵּיתָם, כָּךְ מַצְלִיחִים. גַּם אַבְרֵךְ זֶה, יִזְכֹּר מֵהַבּוֹרֵא וְיִסְמֹךְ עָלָיו שֶׁיִּתְפַּלֵּל וְיִהְיֶה בָּטוּחַ שֶׁהַיְשׁוּעָה אָכֵן תָּבוֹא

בִּמְהֵרָה יוֹתֵר מִמָּה שֶׁחוֹשֵׁב, אַךְ שֶׁכְּבָר עַכְשָׁו יַבְטִיחַ שֶׁיַּמְשִׁיךְ לְהִתְפַּלֵּל וּלְבַקֵּשׁ גַּם כְּשֶׁיִּהְיֶה לוֹ מְקוֹר פַּרְנָסָה חָדָשׁ. וְאָכֵן, כָּךְ הָיָה, הָאַבְרֵךְ עָשָׂה כִּדְבְרֵי הרה"ק וּמָצָא בְּנָקֵל מְקוֹר פַּרְנָסָה חָדָשׁ וְלֹא שָׂכַח הַצַּוּוּי לְבַקֵּשׁ וּלְהִתְחַנֵּן (תַּנְחוּמָךְ יְשַׁעְשְׁעוּ נַפְשִׁי עמוד 749).

בְּעִנְיָן זֶה רָמְזוּ צַדִּיקִים (עַי' לִקּוּטֵי הָרִי"ם בְּפָרְשָׁתֵנוּ) בִּבְרָכָה שֶׁנִּתְבָּרֵךְ בָּהּ יַעֲקֹב אָבִינוּ 'וְיִתֵּן לְךָ הָאֱלֹקִים' (כז, כח), וּבְרָשִׁ"י, 'יִתֵּן וְיַחֲזֹר וְיִתֵּן'. כְּלוֹמַר שאעפ"י שֶׁיִּתֵּן לְךָ הַקָּבָ"ה כָּל שֶׁפַע טוֹב, עֲדַיִן תִּרְגִּישׁ שֶׁהִנְּךָ נִצְרָךְ לְטוּבוֹתָיו שֶׁ'יַּחֲזֹר וְיִתֵּן' לְךָ, וְזוֹהִי בְּרָכָה שֶׁיַּרְגִּישׁ תָּמִיד תָּלוּי בְּחַסְדֵי הַבּוֹרֵא וְיִשָּׂא עֵינָיו לְמַעְלָה הַשָּׁמַיְמָה.

בְּיסוֹד הַדְּבָרִים בֵּאֵר הג"ר שִׁמְעוֹן שוֹאֵב זצ"ל בֶּהָאֲמוּר בְּפָרָשָׁתֵנוּ בְּעִנְיַן הַבְּאֵרוֹת שֶׁחָפַר יִצְחָק וְרָיְבוּ עֲלֵיהֶן עַד שֶׁ"וַיַּעְתֵּק מִשָּׁם וַיַּחְפֹּר בְּאֵר אַחֶרֶת וְלֹא רָבוּ עָלֶיהָ וַיִּקְרָא שְׁמָהּ רְחֹבוֹת וַיֹּאמֶר כִּי עַתָּה הִרְחִיב ה' לָנוּ וּפָרִינוּ בָּאָרֶץ' (כו כב), וּמִיָּד לְאַחַר מִכֵּן כְּתִיב (פָּסוּק כג) 'וַיַּעַל מִשָּׁם בְּאֵר שָׁבַע', וְהַקּוּשְׁיָא יְדוּעָה וּפְשׁוּטָה, כֵּיוָן שֶׁסּוֹף סוֹף הִגִּיעַ אֶל הַמְּנוּחָה וְאֶל הַנַּחֲלָה מָה לוֹ לָלֶכֶת מִשָּׁם לִבְאֵר שָׁבַע, אֶלָּא שֶׁחָשַׁשׁ יִצְחָק שֶׁמָּא בְּמַצָּב כָּזֶה כְּשֶׁהוּא 'מְסָדָּר' תַּחַת גַּפְנוֹ וְתַחַת תְּאֵנָתוֹ כְּבָר לֹא יַרְגִּישׁ בְּכָל מְאוֹדוֹ שֶׁהוּא תָּלוּי בְּמִי שֶׁאָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם, וְשׁוּב אֵינוֹ זָקוּק לְעֶזְרָתוֹ ח"ו, עַל כֵּן מִיָּד עָזַב אֶת מְקוֹמוֹ וְהָלַךְ לִבְאֵר שָׁבַע... וְאָכֵן מִיָּד 'וַיֵּרָא אֵלָיו ה'' (פָּסוּק כד), שֶׁזָּכָה לַהִתְגַּלוּת אֱלוֹקִית מֵחֲמַת כֵּן...

לְהַעְתִּיק עַצְמוֹ מֵהַצָּרָה וּלְהַסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִמֶּנָּה

בְּפָרָשָׁתֵנוּ (כו, כב), 'וַיַּעְתֵּק מִשָּׁם וַיַּחְפֹּר בְּאֵר אַחֶרֶת וְלֹא רָבוּ עָלֶיהָ', וּבְאֵר הרה"ק ה'מִשְׁמֶרֶת אִיתָמָר' זי"ע (ד"ה וַיַּחְפְּרוּ) עַל פִּי מָה שֶׁשָּׁמַע מהרה"ק 'הַחוֹזֶה' מִלּוּבְלִין זי"ע לְבָאֵר בְּהָא דְּאִיתָא בזוה"ק (ח"ב מח.) עַל הַכָּתוּב (שְׁמוֹת יד, ט) 'וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה מַה תִּצְעַק אֵלָי דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִסָּעוּ - בְּעַתִּיקָא תַּלְיָא מִלְּתָא', וּמְבָאֵר בזה"ל, דְּרוֹמֵז לְהַסִּיחַ דַּעְתָּם וּלְהָסִיר הָעִנְיָן מִצָּרֵיהֶם מִדַּעְתָּם, וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חָז"ל (פְּסָחִים קיח.) עַל הַפַּרְנָסָה שֶׁהִיא כִּקְרִיעַת יַם סוּף, שֶׁסְּגֻלַּת עִנְיַן הַפַּרְנָסָה הִיא גַּם כֵּן עַל דֶּרֶךְ זֶה - לְהָסִיר הַגַּאֲוָה וְהַמַּחְשָׁבָה מִלַּחְשֹׁב בְּעִנְיַן הַפַּרְנָסָה, ודפח"ח, וְכֵן הוּא בְּכָל עִנְיָנִים שֶׁהֵם בְּחִינַת מִצָּרֵי"ם (ר"ל, כָּל הַמִּצָּרִים שֶׁיֵּשׁ לוֹ), וּבִפְרָט בְּעִנְיַן הַשּׁוֹנְאִים הַמְּרִיבִים עַל הָאָדָם. וְזֶה שֶׁאָמַר הַכָּתוּב 'וַיַּעְתֵּק', דְּהַיְנוּ שֶׁהֶעְתִּיק וְהֵסִיר אֶת הָעִנְיָן מִרִיבַת הַמַּיִם מִדַּעְתּוֹ וּמִמַּחְשַׁבְתּוֹ, וּמִשָּׁם זָכָה וַיַּחְפֹּר בְּאֵר אַחֶרֶת וְלֹא רָבוּ עָלֶיהָ. עכ"ל. וְהַיְנוּ כִּי כַּאֲשֶׁר הָאָדָם חוֹשֵׁב וְשָׁקוּעַ בְּצָרָתוֹ אֲזַי בְּהָא גּוּפָא גּוֹרֵם שֶׁ'תִּדְבַּק' בּוֹ הַצָּרָה, וְהָעֵצָה הַיְעוּצָה הִיא לְהַסִּיחַ דַּעְתּוֹ וְלֹא לְהַשְׁקִיעַ בָּהּ אֶת 'רֹאשׁוֹ וְרִבּוֹ'.

וְאִם תֹּאמַר כֵּיצַד אָסִיחַ דַּעְתִּי, וַהֲרֵי הַצָּרָה 'לוֹחֶצֶת' אוֹתִי מִכָּל צַד, וְאִי אֶפְשִׁי לְהַעֲלִים עֵינַי מִמֶּנָּה, לָזֶה נֶאֱמַר, הִנֵּה הַמַּאֲמִין בֶּאֱמוּנָה פְּשׁוּטָה יוֹדֵעַ כִּי אֵין כְּלָל 'רַע' בָּעוֹלָם, וּכְלוֹמַר, כִּי תַּכְלִיתָהּ הִיא הַטָּבָה שְׁלֵמָה, וּמִמֵּילָא יֹאמַר לְעַצְמוֹ, מָה לְךָ כִּי תַּשְׁקִיעַ רֹאשְׁךָ וְרִבְּךָ בַּצָּרָה וְהַקְּשֵׁי, וְכִי לֹא עָדִיפָא לַחְשֹׁב מֵהַטּוֹבָה הָעֲתִידָה לָבוֹא בְּקָרוֹב. וּבְכֹחַ הָאֱמוּנָה וְהַבְטָחוֹן לַהֲבִיאֵנוּ לִידֵי שִׂמְחָה, וּכְמוֹ שֶׁבֵּאֵר הגה"ח רַבִּי אַהֲרֹן יוֹסֵף לוּרְיָא זצ"ל (עֲבוֹדַת פָּנִים אֱמוּנָה וּבִטָּחוֹן אוֹת כ"ב) בָּאֲמוּר בְּתִחִלַּת פָּרָשָׁתֵנוּ (כה, יט) 'וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק בֶּן אַבְרָהָם אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק', כִּי 'יִצְחָק' מוֹרֶה עַל מִדַּת הַשִּׂמְחָה, וְנִקְרָא 'יִצְחָק' ע"ש 'צְחוֹק' עָשָׂה לִי אֱלוֹקִים, 'אַבְרָהָם' מוֹרֶה עַל הָאֱמוּנָה, שֶׁהוּא הָיָה 'רֹאשׁ

לַמַּאֲמִינִים' (פְּסִיקְתָּא זוּטַרְתָּא שה"ש ד ח). וְזֶהוּ 'אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק', הָרוֹצֶה לִבְחֹן אֶת מִדַּת אַבְרָהָם - מִדַּת הָאֱמוּנָה וְהַבִּטָּחוֹן שֶׁבּוֹ, יִתְבּוֹנֵן אִם אֱמוּנָתוֹ הוֹלִיד אֶצְלוֹ אֶת יִצְחָק - מִדַּת הַשִּׂמְחָה וְהַצְּהָלָה. וּכְדִכְתִיב (תְּהִלִּים כח ז) 'בּוֹ בָטַח לִבִּי וְנֶעֱזָרְתִּי וַיַּעֲלֹז לִבִּי' כִּי ע"י הַבִּטָּחוֹן נֶעֱזַרְתִּי שֶׁ'וַיַּעֲלֹז לִבִּי'. וּבְדֶרֶךְ זֶה נֶאֱמַר תְּחִלָּה וְאַלָּה תּוֹלְדוֹת יִצְחָק אֵיזוֹ הִיא הַשִּׂמְחָה הַנִּכּוֹנָה וְהָרְאוּיָה, כְּשֶׁהִיא בֶּן אַבְרָהָם - כְּשֶׁהִיא בָּאָה כְּ'תוֹלְדָה' מֵאֱמוּנָה וּבִטָּחוֹן בָּה' שֶׁהוּא הַטּוֹב וּמֵיטִיב לַכֹּל' שֶׁהֲרֵי 'שִׂמְחָה' הַבָּאָה שֶׁלֹּא עַל יְדֵי אֱמוּנָתוֹ וּבִטָּחוֹנוֹ בְּבוֹרְאוֹ אֶלָּא מֵאֵיזֶה סִבָּה חִיצוֹנִית מִדָּבָר גַּשְׁמִי וְכַדּוֹ' הֲרֵי זוֹ שִׂמְחָה הַתְּלוּיָה בַּדָּבָר' וְכַאֲשֶׁר יִתְבַּטֵּל הַדָּבָר תִּתְבַּטֵּל הַשִּׂמְחָה.

וּכְבָר כָּתַב רַבֵּנוּ בְּחַיֵּי (כַּד הַקֶּמַח עֵרֶךְ בִּטָּחוֹן בד"ה וּמֵעִנְיָן [הַשֵּׁנִי]) 'וּמֵעִנְיָן הַבִּטָּחוֹן... אֲשֶׁר לִבּוֹ חָזָק בְּבִטְחוֹנוֹ כְּאִלּוּ הִבְטִיחוֹ הַשי"ת'. עפ"י הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ אָמְרוּ' וּמָה מִי אֲשֶׁר הִבְטִיחוֹ 'צַדִּיק הַדּוֹר'' הֲרֵיהוּ שָׂשׂ וְשָׂמֵחַ וְאֵין קֵץ לְשִׂמְחָתוֹ' עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה בְּבִטְחוֹנוֹ עַל ה' שֶׁהוּא כְּאִלּוּ 'הִבְטִיחוֹ הַשי"ת' יֵשׁ לוֹ לִשְׂמֹחַ וְלָשׂוּשׂ'...

וְכַמָּה עָלֵינוּ לְהַאֲמִין בָּזֶה, שֶׁאֵין אָדָם בַּעַל כֹּחַ לְהָרַע לָנוּ, כִּי אַדְרַבָּה, זֹאת הָרָעָה יַהֲפֹךְ לָנוּ ה' לְטוֹבָה וְלִבְרָכָה, עַל כֵּן בַּל יֵרַךְ לְבָבֵנוּ כְּשֶׁנִּרְאֶה שֶׁמְּצָרִים קָמִים עָלֵינוּ, אֶלָּא נִשְׂמַח כְּאוֹתָהּ שָׁעָה שֶׁאָנוּ רוֹאִים שֶׁבָּא אָדָם בַּעַל יְכֹלֶת לְהֵיטִיב לָנוּ בָּרוּחַ אוֹ בַּגֶּשֶׁם, כִּי הֵינוּ הַךְ, וְלֹא עוֹד, אֶלָּא, ה'טוֹבָה' שֶׁבָּאָה בְּעִקְבוֹת הֲפִיכַת רָעָה הִיא טוֹבָה גְּדוֹלָה פִּי כַּמָּה וְכַמָּה, שֶׁהֲרֵי זֹאת טוֹבָה מֵאֵת הַבּוֹרֵא הִיא שֶׁהוּא הוּא בַּעַל הַיְכֹלֶת, וְלֹא מִיָּדֵי בָּשָׂר וָדָם.

עוֹד נִלְמַד מִפָּרָשָׁתֵנוּ עַל הַטּוֹבָה הַבָּאָה לָאָדָם מֵחֲמַת הָרְדִיפוֹת שֶׁעוֹבֵר דִּכְתִיב (כז כט) 'אֹרְרֶיךָ אָרוּר וּמְבָרֶכֶיךָ בָּרוּךְ'' וּבָרָשִׁ"י 'הַצַּדִּיקִים אוֹרְרֵיהֶם וּמְצַעֲרֵיהֶם קוֹדְמִים לִמְבָרְכֵיהֶם' וְהִקְשָׁה הרה"ק הַ'דִּבְרֵי יִשְׂרָאֵל' מִמָּדְז'ין זי"ע (בְּפָרָשָׁתֵנוּ) 'כֵּיוָן שֶׁצַּדִּיקִים הֵם מַדּוּעַ יֵשׁ לָהֶם מְקַלְלִים וּמְצַעֲרִים' וּמְבָאֵר בְּהֶקְדֵּם דִּבְרֵי אָבִיו זי"ע עַל הַכָּתוּב (תְּהִלִּים קט כח) 'יְקַלְלוּ הֵמָּה וְאַתָּה תְּבָרֵךְ'' דִּלְכְאוֹרָה יֵשׁ לְבָאֵר מַדּוּעַ בִּקֵּשׁ שֶׁשּׂוֹנְאָיו יְקַלְלוּהוּ' הָיָה לוֹ לוֹמַר 'אִם יְקַלְלוּ הֵמָּה אַתָּה תְּבָרֵךְ' וּמְתָרֵץ אֶת ב' הַקְּשָׁיוֹת עַל פִּי מַאֲמָר נוֹסָף שֶׁל אָבִיו בְּהָא דִּכְתִיב (שָׁם כג ה) 'אַךְ טוֹב וָחֶסֶד יִרְדְּפוּנִי כָּל יְמֵי חַיַּי' שֶׁהָרְדִיפוֹת שֶׁיֵּשׁ לַצַּדִּיקִים הוּא אַךְ טוֹב וָחֶסֶד עֲבוּרָם, כִּי עַל יְדֵי זֶה הֵם עוֹלִים וּמִתְעַלִּים לְטוֹבָה' וּבָזֶה יִתְבָּאֵר שֶׁ'יְקַלְלוּ הֵמָּה' מֵבִיא אֶת הָ'אַתָּה תְּבָרֵךְ' וְלָכֵן לֹא אָמַר אִם יְקַלְלוּ' אֶלָּא דַּיְקָא כַּאֲשֶׁר יְקַלְלוּ זֶה גּוֹרֵם הַבְּרָכָה.

כַּדְּבָרִים הַלָּלוּ כָּתַב גַּם הרה"ק רַבִּי מְנַחֵם מֶנְדֶל מִוִּיטֶעבְּסְק זי"ע, שֶׁהַמַּעֲמִיק מַחְשַׁבְתּוֹ בְּ'דְּאָגָה' עַל מַחְסוֹר פַּרְנָסָתוֹ אוֹ כְּיוֹ"ב מִשְּׁאָר מַחְסוֹר, הֲרֵי בָּזֶה גּוּפָא הוּא מַכְנִיס עַצְמוֹ עָמֹק בְּתוֹךְ מַאֲסַר הַדְּאָגָה כִּבְתוֹךְ בֵּית הָאֲסוּרִים, עַד שֶׁקָּשֶׁה עָלָיו לָצֵאת מֵהֶם. וְכָךְ כּוֹתֵב בְּמִכְתַּב קָדְשׁוֹ (פְּרִי הָאָרֶץ', מִכְתָּב כב, ר"ח אִיָּר תקמ"ז) תְּשׁוּבָה כְּלָלִית עַל דַּאֲגַת הַפַּרְנָסָה... הִנֵּה יָדוּעַ שֶׁעִקַּר הָאָדָם הוּא הַמַּחְשָׁבָה, וּכְמוֹ שֶׁהַחוֹשֵׁב דִּבְרֵי טָמְאָה הֲרֵי הוּא טָמֵא, וּמִי שֶׁמַּחְשַׁבְתּוֹ נָחָה עַל עִנְיְנֵי טָהֳרָה הֲרֵי הוּא טָהוֹר וְקָדוֹשׁ - הַכֹּל לְפִי הַחוֹשֵׁב, כְּמוֹ כֵן הַחוֹשֵׁב מִצָּרוֹתָיו וְדַאֲגוֹתָיו, הֲרֵי הוּא נַעֲשָׂה 'מִקְשָׁה אַחַת שֶׁל דְּאָגָה', וְנִכְנָס בְּתוֹךְ תּוֹכָם הַרְבֵּה יוֹתֵר מִכְּפִי שֶׁהוּא עַד עַתָּה, וּמִמֵּילָא אֵינוֹ יָכוֹל לִפָּטֵר מֵהֶם, וְהִנֵּה בְּנֵי ק"ק בָּעשִׁינְקוֹוִיטְץ הָיוּ שׁוֹלְחִים אֵלַי בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה מִכְתָּב בּוֹ הֵם בּוֹכִים וּמִתְאוֹנְנִים עַל הָעֲנִיּוּת וְהַדַּחֲקוּת שֶׁעָלָה בְּגוֹרָלָם, וְרַק מֵחֲמַת צַעֲקָתָם

זֹאת אֵינָם נוֹשְׂעִים, צוֹעֲקִים וְאֵינָם נַעֲנִים, מִכְּיוָן שֶׁהֵם בּוֹכִים וְכָל מַחְשַׁבְתָּם סָבִיב חֶסְרוֹן פַּרְנָסָתָם, וְהִנֵּה בְּשָׁנָה זוֹ לֹא קִבַּלְתִּי מֵהֶם אֶת הַמִּכְתָּב, וּבְזֹאת אֲנִי סָמוּךְ וּבָטוּחַ שֶׁקִּבְּלוּ עֲלֵיהֶם אֶת הָעֲצָה הַיְעוּצָה, שֶׁלֹּא לַחְשֹׁב יוֹמָם וָלַיְלָה עַל הַטָּרָדָה וְהַדְּאָגָה כִּי הַמַּחְשָׁבָה עַל זֶה מְחַזֶּקֶת יוֹתֵר אֶת הַצָּרָה - עַל כֵּן בָּרוּר לִי שֶׁרָוַח לָהֶם, עכתוד"ק.

וּכְבָר אִיתָא בָּגְמ' (ב"מ לג.) עַל הַפָּסוּק (דְּבָרִים טו ד) 'אֶפֶס כִּי לֹא יִהְיֶה בְּךָ אֶבְיוֹן - אָמַר רַב יְהוּדָה כָּל הַמְקַיֵּם בְּעַצְמוֹ כָּךְ סוֹפוֹ בָּא לִידֵי כָּךְ', וּבְאֵר המהר"ל זי"ע (חִדּוּשֵׁי אַגָּדוֹת שָׁם) שֶׁכַּאֲשֶׁר אָדָם מִתְיָרֵא מִן הָעֲנִיּוּת, בָּזֶה גּוֹפָא הֲרֵיהוּ גּוֹרֵם לְעַצְמוֹ שֶׁתָּבוֹא הָעֲנִיּוּת עָלָיו, וּכְמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (אִיּוֹב ג כה) 'אֶת אֲשֶׁר יָגֹרְתִי יָבֹא לִי', כִּי כַּאֲשֶׁר יָרֵא מֵאֵיזֶה דָּבָר הֲרֵהוּ מַקְטִין עַצְמוֹ תַּחַת דָּבָר זֶה, וּבָזֶה גּוֹרֵם שֶׁיִּקְרֶה דָּבָר זֶה בְּפֹעַל, וּרְאָיָה לַדָּבָר, מִמְּצִיאוּת הַדְּבָרִים כְּשֶׁיִּסַּח הָאָדָם 'לוּחַ שֶׁל עֵץ' וְיַנִּיחֶנָּה עַל גַּבֵּי הַנָּהָר בִּכְדֵי לַעֲבֹר עָלָיו מִקָּצֶה הַנָּהָר הָאֶחָד לְמִשְׁנֵהוּ - קָרוֹב הַדָּבָר שֶׁיִּפֹּל, וְאִלּוּ כַּאֲשֶׁר לוּחַ זֶה יַעֲמֹד עַל הָאָרֶץ יַעֲבֹר עָלָיו בְּשִׂפְּי בְּלֹא שׁוּם נְפִילָה, כִּי ע"ג הַנָּהָר הִנּוֹ מְרַתֵּת וּמְפַחֵד שֶׁמָּא יִפֹּל, וְעַל הָאָרֶץ אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ לְמְאוּמָה. וְהַיְנוּ שֶׁמַּחְשֶׁבֶת הַיִּרְאָה מִן הַנְּפִילָה פּוֹעֶלֶת עָלָיו שֶׁאָכֵן נָפוֹל יִפֹּל. וּכְיו"ב מַמָּשׁ הוּא בְּכָל עִנְיְנֵי הָאָדָם, כַּאֲשֶׁר חוֹשֵׁשׁ וּמִתְיָרֵא מִן הָעֲנִיּוּת - 'סוֹפוֹ בָּא לִידֵי כָּךְ', שֶׁהוּא מֵבִיא עַל עַצְמוֹ אֶת הָעֲנִיּוּת. משא"כ הַמִּתְחַזֵּק וּבוֹטֵחַ בָּה' שֶׁיְּחַיֵּשׁ לוֹ כָּל טוּב, וְשׁוּם רָעָה לֹא תָּבוֹא עָלָיו, בִּזְכוּת אֵלּוּ הַמַּחְשָׁבוֹת נִצּוֹל מִכָּל רַע, וְיַעֲבֹר מֵעַל נָהָר הַחַיִּים בְּשָׁלוֹם וּבְשַׁלְוָה.

עוֹד אִיתָא בְּתוֹרָתוֹ שֶׁל הַמָּהָר"ל (גּוּר אַרְיֵה דְּבָרִים כ ה) לְבָאֵר בְּמָה שֶׁמָּצִינוּ לְעִנְיַן הַיּוֹצְאִים לְמִלְחָמָה, שֶׁהָיוּ הַשּׁוֹטְרִים מַכְרִיזִים 'מִי הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה בַּיִת חָדָשׁ וְלֹא חֲנָכוֹ יֵלֵךְ וְיָשֹׁב לְבֵיתוֹ פֶּן יָמוּת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אַחֵר יַחְנְכֶנּוּ', וּפֵרֵשׁ רָשִׁ"י 'וְדָבָר שֶׁל עֶגְמַת נֶפֶשׁ הוּא זֶה', וּמְבָאֵר הַמַּהַרָ"ל, 'שֶׁיֵּשׁ אָדָם בִּשְׁבִיל שֶׁאַחֵר יִקַּח אֶת שֶׁלּוֹ חֶלְשׁ דַּעְתּוֹ עָלָיו, וּבִשְׁבִיל שֶׁחֶלְשׁ דַּעְתּוֹ עָלָיו אִתְּרַע לֵהּ מָזָלֵיהּ וּמֵת בַּמִּלְחָמָה, וְדָבָר זֶה גּוֹרֵם הַמִּיתָה'. וְהַיְנוּ שֶׁהַדְּאָגָה וְהַמַּחְשָׁבָה שֶׁמָּא יֶאֱרַע לוֹ רַע הֵן הֵן שֶׁהֵבִיאוּ עָלָיו אֶת הַמִּיתָה.

וּמִן הָעִנְיָן לְהָבִיא מָה שֶׁכָּתַב הָרַמְבַּ"ן (יט יז) לְבָאֵר הַטַּעַם שֶׁאֵשֶׁת לוֹט נֶהֶפְכָה לִהְיוֹת נְצִיב מֶלַח, וז"ל, וְעוֹד בּוֹ עִנְיָן, כִּי הָרְאוּת בָּאֲוִיר הַדָּבָר וּבְכָל הַחֳלָיִים הַנִּדְבָּקִים יַזִּיק מְאֹד וְיַדְבִּיקֵם, וְכֵן הַמַּחְשָׁבָה בָּהֶם, וְלָכֵן יִסָּגֵר הָאִישׁ הַמְצֹרָע וְיֵשֵׁב בָּדָד (כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵרָאוּהוּ אֲחֵרִים וְיַחְשְׁבוּ מֵעִנְיָן הַ'צָּרַעַת' וּבָזֶה יִסְתַּבְּנוּ לְהִדָּבֵק אַף הֵם בְּצָרַעַת כְּמוֹתוֹ), וְכֵן נְשׁוּכֵי חַיּוֹת הַשּׁוֹטוֹת כַּכֶּלֶב הַשּׁוֹטֶה וְזוּלָתוֹ כַּאֲשֶׁר יִרְאוּ הַמַּיִם וְכָל מַרְאֶה יֶחֱזוּ בָּהֶם דְּמוּת הַמַּזִּיק וְיִשְׁתַּטּוּ וְיָמוּתוּ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ בְּמַסֶּכֶת יוֹמָא (פד.) וְהִזְכִּירוּהוּ אַנְשֵׁי הַטָּבַע, וְלָכֵן הָיְתָה אִשְׁתּוֹ שֶׁל לוֹט נְצִיב מֶלַח כִּי בָּאתָה הַמַּכָּה בְּמַחְשַׁבְתָּהּ כַּאֲשֶׁר רָאֲתָה גָּפְרִית וָמֶלַח הַיּוֹרֵד עֲלֵיהֶן מִן הַשָּׁמַיִם, וְדָבְקָה בָּהּ. עכ"ל.

וְדַע, כִּי כָּל אִישׁ הַחַי בָּעוֹלָם הַזֶּה, עוֹבֵר לִפְעָמִים קְשָׁיִים וְהַסְתָּרוֹת, יֵשׁ מִי שֶׁמַּשְׁקִיעַ אֶת רָמָ"ח אֵבָרָיו וְשַׁסָּ"ה גִּידָיו בְּתוֹךְ הַקְּשָׁיִים, וּמִמֵּילָא אֵינוֹ מַצְלִיחַ לִרְאוֹת שֶׁבַּחוּץ יֵשׁ עוֹלָם וּמְלוֹאוֹ, שֶׁבּוֹ הָאוֹרָה שׁוֹלֶטֶת, וְאַף הוּא עַצְמוֹ בְּתוֹךְ עוֹלָם זֶה נִמְצָא, כִּי לֹא רַק רַע גְּמָלוּהוּ מִן הַשָּׁמַיִם, אִם אַךְ יִפְקַח אֶת עֵינָיו יִמְצָא כַּמָּה וְכַמָּה נְקֻדּוֹת אוֹר בְּחַיָּיו וְאִלּוּ יָקֵלּוּ מֵעָלָיו לִסְבֹּל אֶת עֹל הַקְּשָׁי שֶׁהוּא עוֹבֵר.

מַעֲשֶׂה בְּנַעַר צָעִיר לְיָמִים, שֶׁבְּכָל יוֹם וְיוֹם הָיָה מְשִׂיחַ אֶת לִבּוֹ לִפְנֵי רַבּוֹ - כִּי רַבּוּ אַנְחוֹתָיו וְלִבּוֹ דָוֵי... כִּי 'חַיִּים קָשִׁים' עוֹבְרִים עָלָיו בְּעָנְיָן זֶה וּבְדָבָר פְּלוֹנִי, הָרַב שֶׁכְּבָר רָאָה מְאוֹרוֹת מִימָיו וְהִכִּיר בְּתַהֲלוּכוֹת הַחַיִּים, רָצָה לְלַמְּדוֹ בִּינָה, לְבַל יִתְלוֹנֵן כָּל הַיּוֹם וַיַּפְסִיק מִלְּרָאוֹת 'שְׁחֹרוֹת' כָּל הַיּוֹם, הִזְמִין אֶת תַּלְמִידוֹ לְבֵיתוֹ, בִּישִׁיבָתָם יַחַד מָזַג לוֹ הָרַב כּוֹס מַיִם, וּבִקְּשׁוֹ לְבָרֵךְ וְלִשְׁתּוֹת לִרְוָיָה. אח"כ נָטַל בְּיָדוֹ חֹפֶן מֶלַח וְהִשְׁלִיךְ לְתוֹךְ כּוֹס הַמַּיִם וְצִוָּה לַתַּלְמִיד לָשׁוּב וְלִשְׁתּוֹת. כַּמּוּבָן שֶׁלִּרֹב מְלִיחוּת הַמַּיִם לֹא מָצָא הַתַּלְמִיד אֶת מְקוֹמוֹ... מִשָּׁם יָצְאוּ הָרַב וְהַתַּלְמִיד לִנְאוֹת דֶּשֶׁא וְהִמְשִׁיכוּ בְּשִׂיחָתָם עַל שְׂפַת הָאֲגַם, בְּיוֹשְׁבָם בַּמֶּרְחָב עַל מֵי מְנוּחוֹת תַּחַת הַשִּׂיחִים נָטַל הָרַב בַּשֵּׁנִית חֹפֶן מֶלַח וְהִשְׁלִיכוֹ לְתוֹכֵי הָאֲגַם. וְשׁוּב חָזַר עַל בַּקָּשָׁתוֹ מִתַּלְמִידוֹ שֶׁיִּטְעַם מִמֵּימֵי הָאֲגַם. כָּעֵת שָׂמַח הַנַּעַר לִשְׁתּוֹת עוֹד וָעוֹד מֵהַמַּיִם הַזַּכִּים וְהַטְּעִימִים. וּלְשָׁאֲלַת הָרַב, הַאִם אֵינוֹ מַרְגִּישׁ אֶת הַמֶּלַח, הֵשִׁיב הַנַּעַר, לֹא וְלֹא...

נַעֲנָה הָרַב וְאָמַר לוֹ, רְאֵה בְּנִי, כְּמוּת הַמֶּלַח שֶׁשָּׁפַכְתִּי לְכוֹס הַמַּיִם שֶׁבְּבֵיתִי שָׁוֶה לְכַמּוּת הַמֶּלַח שֶׁשָּׁפַכְתִּי לָאֲגַם, מֵעַתָּה תִּתְמַהּ 'מָה נִּשְׁתַּנָּה', מַדּוּעַ כָּאן לֹא יָכְלוּ לִשְׁתּוֹת מַיִם מִמָּרָה כִּי מְלוּחִים הֵם, וּבָאֲגַם לֹא הָרְגַּשׁ כְּלַל הַמֶּלַח, וּתְשׁוּבָתְךָ, כִּי בַּכּוֹס נִשְׁאַר הַמֶּלַח (מְרֻכָּז) בְּכֹחַ חָזָק, לֹא כֵן בָּאֲגַם, שֶׁהַמֶּלַח מִתְפַּשֵּׁט וּמִתְפַּזֵּר עַד שֶׁאֵינוֹ מָרְגָּשׁ כְּלָל. וּמֵעַתָּה דַּע לְךָ בְּנִי, כִּי בְּדוֹמֶה לָזֶה הוּא הַנַּעֲשֶׂה עִם הָאָדָם בְּמָנַת הַכָּאֵב, הַיִּסּוּרִים וְהַטְּרָדוֹת שֶׁהוּא עוֹבֵר ל"ע בִּימֵי חַיָּיו. הַמָּנָה שֶׁנִּגְזְרָה הִיא קְבוּעָה אַךְ 'טַעַם' הַמְּרִירוּת וְהַקֹּשִׁי קוֹבֵעַ כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְעַצְמוֹ, מִתּוֹךְ הַחְלָטָתוֹ לְאֵיזֶה 'כְּלִי' קִבּוּל הוּא מַכְנִיס וּמְקַבֵּל אֶת יִסּוּרָיו, אֶפְשָׁר לְהַחְלִיט לְצַמְצֵם אֶת מַבָּטוֹ רַק עֲלֵיהֶם, דְּגִמַּת אוֹתוֹ כּוֹס אֲשֶׁר שִׁטְחָהּ קָטָן, וְכָל הַנִּכְנָס בָּהּ נִשְׁאָר בְּכָל עֻזּוֹ וְתָקְפּוֹ, כָּךְ, אִם הָאָדָם נִשְׁאַר כָּל הַיּוֹם 'סְבִיב' הַיִּסּוּרִים וְהַסֵּבֶל, אָז הַמְּרִירוּת מָרְגֶּשֶׁת בְּיוֹתֵר, וְהַקֹּשִׁי עָצוּם וּבִלְתִּי נִסְבָּל. אַךְ אֶפְשָׁר לָאָדָם לְהִיוֹת כְּ'אֲגַם מָלֵא מַיִם' לְהַרְחִיב אֶת מַבָּטוֹ וּלְהַשְׁלִיךְ אֶת מְנַת יִסּוּרָיו לְתוֹךְ מַעְיָן חַיִּים הַמְּפַכָּה חִיּוּת שִׂמְחָה וּבִטָּחוֹן וּלְהַמְתִּיק אֶת מַצָּבוֹ עַד מְאֹד, אַשְׁרָיו וְאַשְׁרֵי חֶלְקוֹ.

הִנֵּה כְּתִיב בְּרֵישׁ פַּר' חַיֵּי שָׂרָה 'וַיִּהְיוּ חַיֵּי שָׂרָה' וְגוֹ', וְכָתַב 'בַּעַל הַטּוּרִים', כִּי 'וַיִּהְיוּ' עוֹלֶה בְּגִימַטְרִיָּא לְמִנְיַן ל"ז, לְרַמֵּז שֶׁעִקַּר שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה הָיוּ ל"ז שָׁנִים, מִיּוֹם שֶׁנּוֹלַד יִצְחָק בְּהְיוֹתָהּ בַּת צ' וְעַד שֶׁמֵּתָה בַּת קכ"ז. מֵעַתָּה יֵשׁ מָקוֹם לְהַקְשׁוֹת כֵּיצַד נִתַּן לוֹמַר עַל שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה 'כֻּלָּם שָׁוִין לְטוֹבָה'. וּבְאֵר הרה"ק רַבִּי יַעְנְקֶ'לֶה מִפְּשֶׁעְוואָרסְק זי"ע, כִּי כֻּלָּם שָׁוִין לְטוֹבָה ר"ת 'שֶׂכֶל', וְהֵינוּ שֶׁעִם חָכְמָה וּבִינָה נִתָּן לִחְיוֹת 'בְּטוֹבָה' גַּם בִּשְׁנוֹת הַקֹּשִׁי... וְעִקַּר הַ'חָכְמָה' הִיא לְהַאֲמִין שֶׁיֵּשׁ בּוֹרֵא וּמַנְהִיג לָעוֹלָם וְכָל מַעֲשֵׂהוּ בֶּאֱמוּנָה...

וְכָתַב בִּבְאֵר הַפָּרָשָׁה (שָׁם) שֶׁשָּׁמַע מֵחָכָם אֶחָד לְרַמֵּז עִנְיָן נִפְלָא בַּפָּסוּק (תְּהִלִּים יט ג) 'יוֹם לְיוֹם יַבִּיעַ אֹמֶר וְלַיְלָה לְלַיְלָה יְחַוֶּה דָּעַת', כִּי שְׁנֵי הַלֵּילוֹת מְדַבְּרִים אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ, הַלַּיְלָה הָרִאשׁוֹן מְחַוֶּה דַּעְתּוֹ וְאוֹמֵר לַלַּיְלָה הַשֵּׁנִי הַבָּא אַחֲרָיו, גַּם אֶצְלִי כְּשֶׁהָיָה לַיְלָה שָׁרְרָה הַחֲשֵׁכָה וַאֲפֵלָה, וְהִנֵּה נִתְקַיֵּם בִּי 'וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם אֶחָד' - הַשַּׁחַר עָלָה וְזָרְחָה הַחַמָּה וְהִגִּיעַ 'יוֹם' וְאוֹרָה לְעוֹלָם, אַף אַתָּה אַל תִּתְיָאֵשׁ ח"ו, כִּי אָמַר שׁוֹמֵר אָתָא בֹּקֶר, חֲבִי כִּמְעַט רָגַע וְיִקָּיֵם גַּם בְּךָ 'וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם שֵׁנִי', תֵּכֶף יַגִּיעַ הַיּוֹם וְהָאוֹר הַמֵּאִיר לְעוֹלָם, מַדּוּעַ יִפֹּל לִבְּךָ בְּקִרְבְּךָ לָרִיק.

הרה"ק מִקָּאבְרִין זי"ע אָמַר בְּסוֹף יָמָיו: הִנֵּה נָא זָקַנְתִּי וְכוּ' הֲרֵינִי אוֹמֵר לָכֶם וּמַזְהִיר אֶתְכֶם, אִם תִּהְיוּ שְׂרוּיִים תָּמִיד בְּשִׂמְחָה יַעֲזֹר לָכֶם הַשי"ת בְּכָל מִינֵי מַצָּבִים, וּבְאֵם לָאו מִי יוֹדֵעַ מָה יִהְיֶה סוֹפְכֶם (הובָא בְּתוֹרַת אֲבוֹת מֵאֲמְרֵי שִׂמְחָה וְהִתְחַזְּקוּת אות כג).

נוֹרָאוֹת מָצִינוּ בַּ'חָתָם סוֹפֵר' (הובָא בְּאוֹרוֹת חת"ס בְּפָרָשָׁתָן) דְּלָכֵן סִבֵּב הַקָּבָ"ה שֶׁלֹּא יָדַע יִצְחָק שֶׁעֵשָׂו בְּנוֹ רָשָׁע הוּא, כִּי אִי אֶפְשָׁר לְהַמְשִׁיךְ 'בְּרָכוֹת' רַק בְּמִי שֶׁשָּׂרוּי בְּשִׂמְחָה (עי' או"ח קכח סמ"ג, דְּלָכֵן אֵין הַכֹּהֵן נוֹשֵׂא כַּפָּיו לְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבָה כְּשֶׁחָסֵרָה לוֹ מִדַּת הַשִּׂמְחָה, כְּבִימֵי אֲבֵלוּת וכיו"ב), וְאִלּוּ הָיָה יִצְחָק יוֹדֵעַ מָה מַצָּבוֹ שֶׁל בְּנוֹ עֵשָׂו לֹא הָיָה שָׂרוּי בְּשִׂמְחָה, וּמִמֵּילָא לֹא הָיָה יָכוֹל לְבָרֵךְ אֶת יַעֲקֹב בְּכָל אֵלּוּ הַבְּרָכוֹת 'וְיִתֶּן לְךָ וְכוּ'', מָה עָשָׂה הַקָּבָ"ה, הֶעְלִים מִמֶּנּוּ, שֶׁיִּהְיֶה סָבוּר שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁנֵי בָּנִים צַדִּיקִים וּמִמֵּילָא הָיָה שָׂרוּי בְּשִׂמְחָה וּבֵרַךְ אֶת יַעֲקֹב וּבָנָיו עַד עוֹלָם.

סִפֵּר הגה"ק הַגְּרִי"ז מִבְּרִיסְק זי"ע שֶׁבְּנִשּׂוּאֵי קִבֵּל כִּנְדוּנְיָא מֵחָמָיו הָעָשִׁיר - רְחוֹב בְּוָרְשָׁא הַבִּירָה עִם כָּל הַבָּתִּים שֶׁבּוֹ, לְאַחַר תְּקוּפָה רָאָה שֶׁהַהִתְעַסְּקוּת עִם דַּיָּרֵי הַבָּתִּים וּשְׂאָר עִנְיְנֵי הָרְחוֹב מַפְרִיעִים לוֹ מִלְּמוּדָיו, הֶחְלִיט לְמָכֹר אֶת הַכֹּל, וַיִּפֶן לְמְתַוֵּךְ שֶׁיַּמְצִיא לוֹ 'קוֹנֶה' עַל כָּל הָרְחוֹב כֻּלּוֹ, אַדְּהָכִי וְהָכִי פָּרְצָה הַמִּלְחָמָה (מִלְחֶמֶת עוֹלָם הָרִאשׁוֹנָה), וְהַגְּרִי"ז נֶאֱלַץ לְבָרֵחַ מִמְּקוֹמוֹ, מִשֶּׁחָזַר לְעִירוֹ כְּבָר לֹא הָיָה הַסַּרְסוּר בֵּין הַחַיִּים, הָלַךְ הַגְּרִי"ז לְבָתֵּי הַמִּמְשָׁל לְבָרֵר אוֹדוֹת הָרְחוֹב שֶׁלּוֹ, וְאָז נִתְגַּלָּה לוֹ שֶׁסַּרְסוּר זֶה הָיָה אִישׁ רַע מַעֲלָלִים - גַּנָּב וְגַזְלָן גַּם יַחַד, וְהֶעֱבִיר אֶת כָּל 'הַבַּעֲלוּת' בִּ'רְשִׁימוֹת הָעִיר' עַל שְׁמוֹ, וּמִכֵּיוָן שֶׁכָּךְ נוֹתַר הַגְּרִי"ז בְּעִירֹם וְחֹסֶר כֹּל, וּכְדֵי לְחַזֵּק אֶת עַצְמוֹ לָמַד אָז עֶשְׂרוֹת פְּעָמִים אֶת 'שַׁעַר הַבִּטָּחוֹן' מִסֵּפֶר 'חוֹבוֹת הַלְּבָבוֹת', לְאַחַר מִכֵּן נַעֲנָה הַגְּרִי"ז וְאָמַר, עַד עַתָּה דִּמִּיתִי בְּנַפְשִׁי שֶׁ'עָשִׁיר' הוּא מִי שֶׁתַּחַת בַּעֲלוּתוֹ רְחוֹב שָׁלֵם בְּוָרְשָׁא, אַךְ מֵעַתָּה יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁהָעֲשִׁירוּת הָאֲמִתִּית הִיא מִי שֶׁלָּמַד עֶשְׂרוֹת פְּעָמִים אֶת שַׁעַר הַבִּטָּחוֹן, כִּי בִּטְחוֹנוֹ מֵבִיא לוֹ שִׂמְחָה וְשַׁלְוַת הַנֶּפֶשׁ וְאֵין לְךָ מְאֻשָּׁר הֵימֶנּוּ.

ע"י הַתְּפִלָּה נַעֲשָׂה בְּרִיָּה חֲדָשָׁה וְכָל הַגְּזֵרוֹת מִתְבַּטְּלוֹת

בְּפָרָשָׁתֵנוּ (כה, כא) 'וַיֶּעְתַּר יִצְחָק לַה' לְנֹכַח אִשְׁתּוֹ כִּי עֲקָרָה הִיא' וּרְאֵה מש"כ בס"ד בְּסִפְרֵנוּ "אָשִׂיחָה בְּחָקֶיךָ" בָּזֶה, וְרָאִיתִי בִּבְאֵר הַפָּרָשָׁה שֶׁכָּתַב שֶׁבֵּאֲרוּ בספה"ק כִּי הִנֵּה לְפִי כְּלָלֵי מַעֲרֶכֶת הַטֶּבַע לֹא הָיָה שַׁיָּךְ כְּלָל שֶׁתּוֹלִיד רִבְקָה (עיי"ש בַּמִּדְרָשׁ) אֶלָּא שֶׁיִּצְחָק הִתְעַצֵּם בִּתְפִלָּתוֹ לְהַמְשִׁיךְ לָהּ בָּנִים מִחוּץ לְ'סִדְרֵי בְּרֵאשִׁית' אָמְנָם מִדַּת הַדִּין עָכְבָה בַּדָּבָר לָכֵן חָתַר הקב"ה 'מַחְתֶּרֶת' לְקַבֵּל אֶת הַתְּפִלָּה מִחוּץ לַסֵּדֶר הָרָגִיל שֶׁל קַבָּלַת הַתְּפִלּוֹת, עַד שֶׁלֹּא יוּכְלוּ הַמְקַטְרְגִים לְעַכֵּב מִלְּקַבֵּל אֶת הַתְּפִלָּה. וְזֶהוּ עִמְּק הַמָּשָׁל שֶׁהֵבִיאוּ בַּמִּדְרָשׁ 'לְבֵן מְלָכִים שֶׁהָיָה חוֹתֵר עַל אָבִיו לִטֹּל לִטְרָא שֶׁל זָהָב' - שֶׁבֵּן הַמֶּלֶךְ רָצָה לִטֹּל 'שֶׁלֹּא כַּדִּין' מֵאוֹצַר הַמְּלוּכָה, אַךְ 'מֶלֶךְ בַּמִּשְׁפָּט יַעֲמִיד אָרֶץ', וְאִי אֶפְשָׁר לְמַלֹּא מְבֻקָּשׁוֹ בְּאֹפֶן הָרָגִיל, עַל כֵּן חָתַר הַבֵּן מַחְתֶּרֶת מִבַּחוּץ בִּכְדֵי 'לִשְׁדֹּד' אֶת הַזָּהָב מִבְּלִי שֶׁיַּרְגִּישׁוּ בּוֹ, וְהַמֶּלֶךְ עַצְמוֹ הִסְכִּים לְנַהֵג עִמּוֹ בַּעֲקִיפִין, כְּלוֹמַר, אַף הוּא 'הִתְגַּנֵּב' לַחְפֹּר מַחְתֶּרֶת בְּאַרְמוֹן הַמְּלוּכָה בִּכְדֵי שֶׁיּוּכַל הַבֵּן לְבַצַּע אֶת זְמָמוֹ, לְגַדֵּל אַהֲבָתוֹ אֶת בְּנוֹ. וְכָךְ הוּא גַּם לְגַבֵּי קַבָּלַת הַתְּפִלּוֹת, שהקב"ה בִּכְבוֹדוֹ וּבְעַצְמוֹ כְּבִיכוֹל מֵפֵר 'אֶת הַחֻקִּים וְאֶת

הַמִּשְׁפָּטִים', וְעוֹשֶׂה מַחְתֶּרֶת שֶׁעַל יָדָהּ יוּכְלוּ הַתְּפִלּוֹת לַעֲלוֹת וְלִפְעֹל פְּעֻלָּתָם לְטוֹבָה (מִבְּלִי שֶׁתּוּכַל מִדַּת הַדִּין לְעַכֵּב).

וע"י הַתְּפִלָּה נַעֲשָׂה הַמִּתְפַּלֵּל עַצְמוֹ לִ'בְּרִיָּה חֲדָשָׁה' וּמְצִיאוּת אַחֶרֶת' וְכָךְ בְּאֹר בַּ"שֵּׁ"ךְ עַל הַתּוֹרָה' (מִגּוּרֵי הָאֲר"י בִּתְחִלַּת פָּרָשָׁתֵנוּ) וז"ל 'סִבַּת הָעֶקְרוּת הוּא כְּדֵי שֶׁיִּתְפַּלֵּל עָלֶיהָ וְתִתְהַפֵּךְ לִבְרִיָּה אַחֶרֶת (ע"י הַתְּפִלָּה)' לוֹמַר שֶׁאֵינָהּ זֹאת (רִבְקָה) 'בַּת בְּתוּאֵל' כִּי אוֹתָהּ (רִבְקָה) הָיְתָה עֲקָרָה וְזוֹ (רִבְקָה הַחֲדָשָׁה) נֶאֱמַר עָלֶיהָ 'וַתַּהַר רִבְקָה' אִם כֵּן אֵינָהּ אוֹתָהּ רִבְקָה אֶלָּא רִבְקָה אַחֶרֶת שֶׁאֵינָהּ בַּת בְּתוּאֵל. וְכָל זֶה כְּדֵי לְנַקּוֹת זֶרַע יִשְׂרָאֵל כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה לָהֶם שׁוּם אֲחִיזָה עִם אֻמּוֹת עַכּו"ם... וְלָזֶה אָמַר 'וַיֶּעְתַּר' כְּמוֹ הָעֶתֶר שֶׁמְּהַפֵּךְ אֶת הַתְּבוּאָה מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה' כֵּן נִתְהַפְּכָה מֵעֲקָרוּת לְ'וַתַּהַר רִבְקָה' (ע"י הַתְּפִלָּה)... וְלֹאָה לֹא הָיְתָה עֲקָרָה כִּי הִיא הָפְכָה עַצְמָהּ בִּבְכִיָּתָהּ שֶׁהָיְתָה בּוֹכָה כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּנָּשֵׂא לְעֵשָׂו כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חָז"ל עַל הַפָּסוּק 'וְעֵינֵי לֵאָה רַכּוֹת' אִם כֵּן אֵינָהּ אוֹתָהּ לֵאָה, כִּי אוֹתָהּ לֵאָה הִיא לְעֵשָׂו, וְזוֹ (לֵאָה) אַחֶרֶת, עכ"ל.

וְהִנֵּה מָצִינוּ בְּחָז"ל (בר"ר מה, ד) שֶׁכָּל הָאִמָּהוֹת הָיוּ עֲקָרוֹת, וְגַבֵּי הָאָבוֹת מָצִינוּ שֶׁרַק אַבְרָהָם הָיָה עָקָר (רֹאשׁ ילקו"ש רְמֶז עח) וּלְהָאֲמוּר יִתְבָּאֵר כִּי יִצְחָק וְיַעֲקֹב נוֹלְדוּ בְּטָהֳרָה מֵאֲבוֹתֵיהֶם הַקְּדוֹשִׁים, ע"כ הָיוּ יְכוֹלִים לְהוֹלִיד בְּדֶרֶךְ הַטֶּבַע אֲבָל אַבְרָהָם אָבִינוּ שֶׁהָיָה בְּנוֹ שֶׁל תֶּרַח שֶׁעָבַד ע"ז וְכֵן הָאִמָּהוֹת הָיוּ כֻּלָּן בְּנוֹתֵיהֶן שֶׁל רְשָׁעִים, עַל כֵּן הָיוּ צְרִיכִים לִהְיוֹת עֲקָרוֹת כְּדֵי שֶׁבְּדֶרֶךְ הַטֶּבַע לֹא יוּכְלוּ לָלֶדֶת, וְרַק עַל יְדֵי רִבּוּי בִּתְפִלָּה אֶל הַשי"ת יִפָּקְדוּ בִּדְבַר יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים, וְכֵיוָן שֶׁיִּהְיוּ נַעֲנִין בִּתְפִלָּה נִמְצָא שֶׁנֶּהְפְּכוּ וְהִשְׁתַּנּוּ לִבְרִיָּה חֲדָשָׁה, וּמִמֵּילָא הוּסַר הַקֶּשֶׁר וְהַשֵּׁיכוּת שֶׁהָיוּ לָהֶם עִם אֻמּוֹת הָעוֹלָם, וע"ז יוּכְלוּ לְהָקִים אֶת 'כָּל יִשְׂרָאֵל' בִּקְדֻשָּׁה וּבְטָהֳרָה.

וּמִכָּאן חִזּוּק גָּדוֹל לְמִי שֶׁעוֹבְרִים עָלָיו יִסּוּרִים, כִּי יִתָּכֵן שֶׁכָּל סִבַּת הַיִּסּוּרִים הוּא רַק מִפְּנֵי שֶׁהַקָּבָ"ה מִתְאַוֶּה לִתְפִלָּתוֹ, וּמְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ 'הַשְׁמִיעֵנִי אֶת קוֹלֵךְ, כִּי קוֹלֵךְ עָרֵב'. וּמִמֵּילָא, אַף אִם הִתְפַּלֵּל וְלֹא נַעֲנָה אַל יִפֹּל רוּחוֹ בְּקִרְבּוֹ לוֹמַר כִּי אֵין 'שׁוֹמְעִים' בַּמְּרוֹמִים לִתְפִלָּתִי, שֶׁהֲרֵי הַקָּבָ"ה מְצַפֶּה לִשְׁמֹעַ אֶת קוֹלוֹ, וְעַל כֵּן עֲדַיִן לֹא נַעֲנָה - בִּכְדֵי שֶׁיַּחְזֹר וְיִתְפַּלֵּל. וְכֵן כָּתַב הרה"ק הַ'עֲרֵבִי נָחַל' זִי"ע (רֵישׁ פַּר' וָאֵרָא) וז"ל. הַיּוֹצֵא מִכְּלַל דִּבֵּרִינוּ, שֶׁלִּפְעָמִים מִתְאַחֵר בַּקָּשָׁתוֹ לְהִתְמַלְּאוֹת עֲבוּר שֶׁחָפֵץ השי"ת שֶׁיִּתְפַּלֵּל לְפָנָיו. וּבָזֶה נִרְאֶה לִי בֵּאוּר מָה שֶׁאָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ ע"ה (תְּהִלִּים פּוּ, ג) 'חָנֵּנִי ה' כִּי אֵלֶיךָ אֶקְרָא כָּל הַיּוֹם', וְיֵשׁ לְדַקְדֵּק, שֶׁ'חָנֵּנִי' הוּא בַּקָּשַׁת מַתְּנַת חִנָּם, וְהֵיאַךְ אָמַר 'חָנֵּנִי כִּי אֵלֶיךָ אֶקְרָא' שֶׁנִּרְאֶה כְּאוֹמֵר חָנֵּנִי בְּשָׂכָר שֶׁאֵלֶיךָ אֶקְרָא כָּל הַיּוֹם. וְעוֹד, מַהוּ אוֹמְרוֹ אֶקְרָא לָשׁוֹן עָתִיד, הָיָה לוֹ לוֹמַר 'קָרָאתִי'. אֶלָּא בְּאוּרוֹ, שֶׁבִּקֵּשׁ 'חָנֵּנִי ה'' - בְּמַתְּנַת חִנָּם מִיָּד, וְאַל תְּעַכֵּב מִלְּמַלֹּאוֹת בַּקָּשָׁתִי כְּדֵי שֶׁאֶתְפַּלֵּל לְפָנֶיךָ, כִּי הִנְנִי מְקַבֵּל עָלַי שֶׁאֵלֶיךָ אֶקְרָא כָּל הַיּוֹם אֲפִלּוּ אַחַר שֶׁאַשִּׂיג מְבֻקָּשִׁי.

מָשָׁל מֵהַנָּהוּג לְהַעֲמִיד מְכוֹנָה בְּפֶתַח הַ'מִּקְוֶה' וּבָהּ יַכְנִיסוּ הַכֹּל סְכוּם מָעוֹת מְסֻיָּם אָז יִפָּתְחוּ שַׁעֲרֵי הַמִּקְוֶה, וַיְהִי הַיּוֹם וְיָבוֹא אוֹרֵחַ לְעִיר פְּלוֹנִית, נִגַּשׁ אֶל אַחַת הַמִּקְוָאוֹת שֶׁבָּעֲלֶיהָ מְבַקְּשִׁים סַךְ עֲשָׂרָה שְׁקָלִים בְּעַד כְּנִיסַת אָדָם לְמִקְוֶה, בָּא זֶה וְהֵחֵל מַכְנִיס שֶׁקֶל אַחַר שֶׁקֶל, וְהִנֵּה הוּא רוֹאֶה כִּי אַף לְאַחַר שֶׁכְּבָר הִכְנִיס ד' וְה' שְׁקָלִים עֲדַיִן לֹא נִפְתַּח הַשַּׁעַר, גַּם בְּמַטְבֵּעַ הַז' וְהַח' לֹא נִפְתַּח, וּמִכַּיָּוֹן שֶׁרָאָה כִּי גַּם ט' מַטְבְּעוֹת אֵינָם פּוֹתְחִים נִתְמַלֵּא חֲמָה

וְעָזַב הַכֹּל וּבָרַח מִשָּׁם כָּל עוֹד נַפְשׁוֹ בְּאַפּוֹ (בְּחָשְׁבוֹ כַּמָּה 'אוֹהֲבֵי מָמוֹן' הֵם, מִי יוֹדֵעַ עוֹד כַּמָּה שְׁקָלִים הִנְנִי עוֹמֵד לְהַפְסִיד תְּמוּרַת כְּנִיסָתִי הַנָּה...), וְהִנֵּה אַךְ לְשׁוֹטֶה יֶחְשַׁב זֶה הָאִישׁ, כִּי בְּעוֹד 'שֶׁקֶל' אֶחָד וְיָחִיד הָיָה הַשַּׁעַר נִפְתַּח בַּעֲדוֹ בשעטומ"צ, מַדּוּעַ בָּרַח כְּשֶׁעָמְדָה הַיְשׁוּעָה עַל פְּתְחוֹ, וְהַנִּמְשָׁל מוּבָן לַכֹּל... מַדּוּעַ נִתְיָאַשְׁתָּ מֵהַתְּפִלָּה בְּעָמְדְךָ כְּבָר עַל פֶּתַח יְשׁוּעָתְךָ (עוֹד יֵאָמֵר בָּהּ, כִּי הַמַּכְנִיס מַטְבֵּעַ שֶׁל 10 שְׁקָלִים כְּאַחַת מִיָּד יִפָּתְחוּ שַׁעֲרֵי הַמְּקוָה בְּפָנָיו, כיו"ב ה'מִתְפַּלֵּל' בִּ'עֵת רָצוֹן' אִם מִצַּד ה'זְּמַן' אוֹ הַמָּקוֹם הֲרֵי הוּא כְּמִי שֶׁשָּׁפַךְ כַּמָּה וְכַמָּה תְּפִלּוֹת כְּאֶחָד, וְיוֹתֵר קְרוֹבָה יְשׁוּעָתוֹ לָבוֹא...).

כָּךְ פְּעָמִים שֶׁאָדָם מִתְפַּלֵּל וְחוֹזֵר וּמִתְפַּלֵּל וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ עַד כַּמָּה מְקֻרָב הוּא אֶת הַיְשׁוּעָה, וְאִלּוּ הָיָה מִתְחַנֵּן וּמְבַקֵּשׁ עוֹד אָזַי הָיָה מַשְׁלִים פְּעֻלָּתוֹ לְטוֹבָה. וּכְבָר אָמְרוּ חז"ל (דב"ר יא, ט) שֶׁמֹּשֶׁה רַבֵּנוּ הִתְפַּלֵּל תקט"ו תְּפִלּוֹת כְּמִנְיָן 'וָאֶתְחַנַּן' לְהִכָּנֵס לָאָרֶץ, וַהֲרֵי שֶׁאַף שֶׁלֹּא נַעֲנָה בִּתְפִלָּתוֹ, אַךְ מ"מ כָּל תְּפִלָּה וּתְפִלָּה נִשְׁמְעָה בַּמְּרוֹמִים וּמָנוּ וְסָפְרוּ תְּפִלָּה אַחַר תְּפִלָּה...

אֶלָּא זֹאת עֲשׂוּ וְחִיוּ, חִזְקוּ וְיַאֲמֵץ לְבַבְכֶם כָּל הַמְיַחֲלִים לָה' לְהַרְבּוֹת בִּתְפִלָּה, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ (בְּרָכוֹת לב:) 'אִם רוֹאֶה אָדָם שֶׁלֹּא נַעֲנָה בִּתְפִלָּתוֹ יַחְזֹר וְיִתְפַּלֵּל, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים כז יד) קַוֵּה אֶל ה' חֲזַק וְיַאֲמֵץ לִבֶּךָ וְקַוֵּה אֶל ה', וּפֵרַשׁ רָשִׁ"י, הִתְחַזֵּק וְלֹא תִמְשׁךְ יָדְךָ אֶלָּא חֲזֹר וְקַוֵּה. וְגַם זֹאת נִלְמַד מִמַּעֲשֶׂה אָבוֹת עַד כַּמָּה הִפְצִיר יִצְחָק וְהִרְבָּה לְהִתְפַּלֵּל לִישׁוּעַת ה' כִּי תָבוֹא.

וּמוֹסִיף הַעֲרֵבִי נַחַל יְסוֹד גָּדוֹל, וז"ל. וּלְטַעַם זֶה ארז"ל (סַנְהֶדְרִין מד:) 'לְעוֹלָם יַקְדִּים אָדָם תְּפִלָּה לְצָרָה'... כִּי השי"ת מִתְאַוֶּה לִתְפִלַּת יִשְׂרָאֵל, וּכְשֶׁלֹּא יִתְפַּלֵּל אֶלָּא בְּעֵת הַצָּרָה לוֹ יְעַכֵּב בַּקָּשָׁתוֹ כְּדֵי שֶׁיִּתְפַּלֵּל הַרְבֵּה, משא"כ הָאָדָם הַמִּתְפַּלֵּל תָּמִיד אַף בְּאֵין צַר לוֹ אֵין כָּל סִבָּה לְהָבִיא עָלָיו צָרָה וְעָקְתָא, וְאַף אִם תָּבוֹא עָלָיו תִּסְתַּלֵּק מֵעָלָיו מִיָּד בְּבוֹאָה.

אַגַּב אוֹרְחָא, רָמַז מָצִינוּ בְּפָרָשָׁתֵנוּ (כז כז) 'וַיֹּאמֶר רְאֵה רֵיחַ בְּנִי כְּרֵיחַ שָׂדֶה אֲשֶׁר בֵּרְכוֹ ה'', שֶׁבָּא לְרַמֵּז עַל גְּדֻלַּת כֹּחַ הַתְּפִלָּה בְּיוֹם הַחֻפָּה, כִּי מַהוּ אוֹתוֹ רֵיחַ שָׂדֶה הֲרֵי זוֹ תְּפִלָּתוֹ שֶׁיָּצָא בְּיוֹם חֻפָּתוֹ - 'וַיֵּצֵא יִצְחָק לָשׂוּחַ בַּשָּׂדֶה', וְכָעֵת בְּעָמְדוֹ יוֹתֵר מִשִּׁשִּׁים שָׁנָה לְאַחַר אוֹתָהּ תְּפִלָּה עֲדַיִן רָאָה פֵּרוֹתֶיהָ הַטּוֹבִים שֶׁל אוֹתָהּ תְּפִלָּה כְּשֶׁהִתְפַּלֵּל אָז עַל בָּנִים צַדִּיקִים (הרה"ק מֵאוֹז'רוֹב זי"ע, מוּבָא בְּשֵׁם רֹאשׁ בְּפָרָשָׁתֵנוּ).

וּבְיוֹתֵר מִתְקַבֶּלֶת הַתְּפִלָּה אִם מִתְעוֹרֵר בְּדָמַע עֵינָיו, וְכִדְאִיתָא בַּ'תַּנָּא דְּבֵי אֵלִיָּהוּ' (רבא כד) 'עֲשָׂו, בְּשָׂכָר שְׁלֹשׁ דְּמָעוֹת שֶׁהוֹרִיד וְנָפְלוּ מֵעֵינָיו, נָתְנוּ לוֹ אֶת הַר שֵׂעִיר שֶׁאֵין גִּשְׁמֵי בְּרָכָה פּוֹסְקִים מִמֶּנּוּ לְעוֹלָם'.

וִידוּעָה הַקּוּשְׁיָא כֵּיצַד מוֹעִילָה הַתְּפִלָּה, וְכִי שַׁיָּךְ 'שִׁנּוּי רָצוֹן' אֵצֶל הַבּוֹרֵא - לְשַׁנּוֹת מַצָּבוֹ שֶׁל אָדָם ע"י הַתְּפִלָּה, וּמְבָאֵר הרה"ק ה'בְּנֵי יִשָּׂשכָר' זי"ע (מַאֲמְרֵי שַׁבָּתוֹת מַאֲמָר ח ז), וז"ל. וְהִנֵּה כָּתְבוּ עַל זֶה תַּלְמִידֵי הבעש"ט לִהְיוֹת עַל יְדֵי הַתְּפִלָּה נִתְדַּבֵּק הָאָדָם בְּמָקוֹם אַחֵר יוֹתֵר גָּבוֹהַּ וְנֶהְפַּךְ לְאִישׁ אַחֵר, וַהֲגַם שֶׁנִּגְזַר גְּזֵרָה עַל אוֹתוֹ הָאִישׁ, הִנֵּה בְּהִתְפַּלֵּל הָאָדָם אֶל הַשֵּׁם הוי"ה ב"ה הַמְּהַוֶּה כָּל הֲוָיוֹת הִנֵּה נִתְדַּבֵּק בְּמָקוֹם יוֹתֵר גָּבוֹהַּ וְנִתְהַוֶּה לְהַוָּיָה אַחֶרֶת, וְאֵין כָּאן שִׁנּוּי רָצוֹן, כִּי עַל אוֹתָהּ הַהַוָּיָה שֶׁהוּא כָּעֵת לֹא נִגְזְרָה הַגְּזֵרָה (וְהוּא גּוּפֵיהּ מְתֻרָּץ, דְּמַעִקָּרָא גְּזַר הַבּוֹרֵא שֶׁאִם יִתְפַּלֵּל תִּשְׁתַּנֶּה כָּל הַגְּזֵרָה לְטוֹבָה וּלְבִרְכָה).

וּכְדִבְרֵי 'בַּעַל הָעִקָּרִים' (מַאֲמָר רְבִיעִי פי"ח) מָשָׁל לְמֶלֶךְ שֶׁגָּזַר עַל כָּל נְתִינָיו הָעֲרֵלִים שֶׁדִּינָם לְמִיתָה, הֲרֵי פְּשִׁיטָא שֶׁמִּי שֶׁיָּחִישׁ לָמוּל עַצְמוֹ

יִנָּצֵל מֵהַגְּזֵרָה, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ בִּכְלַל הָעֲרֵלִים, כמו"כ הָעוֹמֵד בִּתְפִלָּה מִשְׁתָּנִית מֵהוּתוֹ וְ'אַחֵר' הוּא, וְלֹא עָלָיו נִגְזְרָה הַגְּזֵרָה.

הִנֵּה אוֹמְרִים עַל הַמִּתְפַּלֵּל, פְּלוֹנִי הִתְפַּלֵּל, וּבֶאֱמֶת, מִצַּד דִּקְדּוּק הַלָּשׁוֹן הָיָה רָאוּי לוֹמַר פְּלוֹנִי פִּלֵּל, שֶׁכָּךְ אוֹמְרִים אַחַר עֲשִׂיַּת מַעֲשֶׂה בִּלְשׁוֹן 'פָּעַל' שֶׁהוּא 'פִּלֵּל'. אֶלָּא, לְשׁוֹן הִתְפַּלֵּל הִיא מִגְּזֶרֶת 'הִתְפַּעֵל' כְּלוֹמַר שֶׁנִּפְעַל בָּאָדָם - תְּפִלָּה. וְנִשְׁתַּנָּה וְנַעֲשָׂה אָדָם חָדָשׁ וּבְרִיָּה חֲדָשָׁה כנ"ל (סֵפֶר 'כִּי אֵלֶיךָ אֶתְפַּלֵּל').

לְהִתְבּוֹנֵן בְּכָל עִנְיָן עַל סוֹף דָּבָר וְתַכְלִיתוֹ

בְּפָרָשָׁתֵנוּ נֶאֱמַר (כה, יט) 'וְאֵלֶּה תּוֹלְדוֹת יִצְחָק' וּפֵרֵשׁ רָשִׁ"י 'יַעֲקֹב וְעֵשָׂו הָאֲמוּרִים בַּפָּרָשָׁה' רָמְזוּ בָּהּ צַדִּיקִים, שֶׁעַל כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל לָדַעַת שֶׁהוּא עוֹמֵד תָּמִיד בְּפָרָשַׁת דְּרָכִים - וּבְיָדוֹ הַבְּחִירָה אִם לָלֶכֶת בִּדְרָכָיו שֶׁל יַעֲקֹב דֶּרֶךְ הַטּוֹב וּעוה"ב, אוֹ בְּדַרְכֵי עֵשָׂו דֶּרֶךְ הָרַע וְעָלָיו לַעֲשׂוֹת הַפְּרָשָׁה - לְהַבְדִּיל בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ וְלָלֶכֶת אַחֲרֵי ה' וְתוֹרָתוֹ.

בְּפָרָשָׁתֵנוּ (כה כה-כו), 'וַיִּקְרְאוּ שְׁמוֹ עֵשָׂו, וְאַחֲרֵי כֵן יָצָא אָחִיו וְיָדוֹ אֹחֶזֶת בַּעֲקֵב עֵשָׂו וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב', אִיתָא מהרה"ק ה'תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף' זי"ע (אות א) לְרַמֵּז בִּשְׁמָם שֶׁל יַעֲקֹב וְעֵשָׂו אֶת מַהוּתָם וְהַהֶבְדֵּל שֶׁבֵּינֵיהֶם, כִּי הִנֵּה יַעֲקֹב אָבִינוּ נִקְרָא שְׁמוֹ 'יַעֲקֹב' עַל שֵׁם שֶׁ'יָדוֹ אוֹחֶזֶת בַּעֲקֵב', וְעֵקֶב הוּא גַּם מִלְּשׁוֹן 'סוֹף', כִּי כָּךְ הָיְתָה דַּרְכּוֹ שֶׁל יַעֲקֹב אָבִינוּ, לְהַבִּיט בְּכָל עֵת נִסָּיוֹן אֶל סוֹף דָּבָר, וְהָיָה מִתְבּוֹנֵן עַל תַּכְלִיתוֹ הַאִם יֵצֵא מִכָּךְ טוֹב אוֹ רַע, וְרַק לפי"ז גָּמַר אֹמֶר אִם לַעֲשׂוֹת הַדָּבָר אוֹ לָאו. משא"כ עֵשָׂו כְּשִׁמּוֹ הוּא 'עֵשָׂו' מִלְּשׁוֹן עֲשִׂיָּה, מֵעוֹלָם לֹא עָמַד לְהִתְבּוֹנֵן קֹדֶם עֲשׂוֹתוֹ אֵיזוֹ פְּעֻלָּה, הַאִם יָרִיחַ מֵעֲשׂוֹת זֹאת אוֹ יַפְסִיד בְּרוּחָנִיּוּת וְאַף בְּגַשְׁמִיּוּת, אֶלָּא עֲשָׂאָה בְּלֹא מַחְשָׁבוֹת רַבּוֹת, וְעַל כֵּן עָשָׂה תּוֹעֵבוֹת רַבּוֹת כִּי לֹא הָיָה מְחַשֵּׁב חֶשְׁבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם לְאָן אַתָּה הוֹלֵךְ, אֶלָּא חַי אֶת הָרֶגַע וְאֶת הַתַּאֲוָה שֶׁבָּעֲרָה בּוֹ בָּעֵת הַזֹּאת.

נִפְלָאוֹת כָּתַב הגה"ק ה'חָזוֹן אִישׁ' זי"ע (אֱמוּנָה וּבִטָּחוֹן פ"ד אות א), כִּי הִנֵּה יֵשׁ מִדּוֹת רָעוֹת הַרְבֵּה 'כְּמוֹ כַּעַס, גַּאֲוָה, תַּאֲוָה, אַהֲבַת הַכָּבוֹד, אַהֲבַת הַנִּצּוּחַ, נְקָמָה, צָרוּת עַיִן וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן וְכוּ', אֲבָל בְּשָׁרְשָׁם אֵין כָּאן רַק מִדָּה אַחַת טוֹבָה וּמִדָּה אַחַת רָעָה, הַמִּדָּה הָרָעָה הִיא הַהַזָּנָחָה אֶת הַחַיִּים הַטִּבְעִיִּים עַל מַהֲלָכָם הַטִּבְעִי, וּבְלִי כָּל הִשְׁתַּדְּלוּת יִשְׁתַּלֵּם בַּמִּדּוֹת הָרָעוֹת כָּלָן, יִהְיֶה כַּעֲסָן מְצֻיָּן, נוֹקֵם מְצֻיָּן, גַּאֶה מְצֻיָּן וְכֵן הָלְאָה, לֹא יֶחְסַר לוֹ מִכָּל הַמִּדּוֹת הָרָעוֹת שֶׁמָּנוּ חֲכָמִים מְאוּמָה. וְהַמִּדָּה הַטּוֹבָה הִיא הַהַסְכָּמָה הַמַּחְלֶטֶת לְבַבֵּר אֶת הָרֶגֶשׁ הַמּוֹסְרִי עַל רֶגֶשׁ הַתַּאֲוָנִי, וּמִנְּקֻדָּה זוֹ הוּא לוֹחֵם נֶגֶד כָּל מִדּוֹת הָרָעוֹת יַחַד, וְלֹא יִתָּכֵן שֶׁתִּהְיֶה הַסְכָּמָה זוֹ לַחֲצָאִין', עכ"ל.

וְכָתַב בִּבְאֵר הַפָּרָשָׁה שֶׁשָּׁמַע מֵחָכָם אֶחָד דְּיֵשׁ לְרַמֵּז, דְּיַעֲקֹב חֶלְקוֹ הוּא הָ'עוֹלָם הַבָּא' הַיְנוּ שֶׁמַּחְשַׁבְתּוֹ נְעוּצָה בְּמָה שֶׁיָּבֹא לְהַבָּא, מָה יַעֲלֶה בְּסוֹף כָּל דָּבָר וְתַכְלִיתוֹ. משא"כ עֵשָׂו שֶׁנִּטַּל 'עוֹלָם הַזֶּה' (עי' תנדב"א זוטָא פי"ט; זוה"ק ח"א קמג:), כְּלוֹמַר, שֶׁכָּל מַעְיָנָיו נְתוּנִים רַק בְּמָה שֶׁלְּפָנָיו, בְּמָה שֶׁנִּתָּן לְהַרְאוֹתוֹ בְּאֶצְבַּע, 'זֶה' וְתוּ לֹא, כְּאוֹתָהּ בְּהֵמָה שֶׁאֵינֶנָּה רוֹאָה אֶלָּא אֶת אֲשֶׁר לְפָנֶיהָ בְּאוֹתוֹ רֶגַע, מִבְּלִי לְחַשֵּׁב הֶפְסֵד מִצָּוָה כְּנֶגֶד שְׂכָרָהּ.

בְּעִנְיָן זֶה, כָּתַב הרה"ק ה'קְּדֻשַּׁת לֵוִי' זי"ע (וַיִּשְׁלַח ד"ה מִי לְךָ כָּל הַמַּחֲנֶה) עַיִן בְּבַעַל הַטּוּרִים, כִּי יַעֲקֹב לָקַח לְעַצְמוֹ עוֹלָם הַבָּא וּלְעֵשָׂו עוֹלָם הַזֶּה. וְהַגַּם שֶׁאָנוּ רוֹאִים כִּי יֵשׁ בְּיִשְׂרָאֵל גַּם

כֵּן עֲשִׂירִים, אָמְנָם כָּל הָעֲשִׂירִים כֻּלָּם הֵם מְלֵאִים יָגוֹן וַאֲנָחָה, כַּאֲשֶׁר אָנוּ רוֹאִים בְּחוּשׁ הָעַיִן, וְאֵין לָהֶם עוֹלָם הַזֶּה. אָמְנָם אוֹתָם הָעֲשִׂירִים הָעוֹבְדִים אֶת בּוֹרְאָם מִתּוֹךְ עָשְׁרָם - יֵשׁ לָהֶם תַּעֲנוּג מִתּוֹךְ עָשְׁרָם, כִּי עוֹלָם הַזֶּה שֶׁבָּא מִן עוֹלָם הַבָּא (כְּגוֹן שֶׁהוּא תּוֹמֵךְ תּוֹרָה וכיו"ב) אֶת זֶה לָקַח יַעֲקֹב. וְזֶהוּ 'לִמְצֹא חֵן בְּעֵינֵי אֲדוֹנִי' (לג ז), כִּי 'אֲדוֹנִי' סְתָם הוּא הַשְׁכִּינָה.

הרה"ק ה'יְסוֹד הָעֲבוֹדָה' זי"ע מְתָאֵר בְּמִתְיקוּת אֶת סֵדֶר הַדְּבָרִים שֶׁהִתְרַחֵשׁ בֵּין יַעֲקֹב לְעֵשָׂו, כִּי אַחַר שֶׁחִלְקוּ בֵּינֵיהֶם אֶת שְׁנֵי הָעוֹלָמוֹת, הִגִּיעַ יוֹם הַשַּׁבָּת קֹדֶשׁ וְעֵשָׂו נִכְנַס לְאָהֳלוֹ שֶׁל יַעֲקֹב וּרְאֵה זֶה פֶּלֶא, יַעֲקֹב יוֹשֵׁב עִם תַּלְמִידָיו וְעוֹרֵךְ לָהֶם אֶת שֻׁלְחָנוֹ הַטָּהוֹר כְּשֶׁעַל הַשֻּׁלְחָן מָנָחִים בָּשָׂר וְדָגִים וְכָל מַטְעַמִּים, מִיָּד פָּנָה עֵשָׂו אֶל יַעֲקֹב בִּטְרוּנְיָה וְאָמַר לוֹ, אָחִי הַלֹּא 'הָעוֹלָם הַזֶּה' שֶׁלִּי הוּא, הֲשִׁיבוֹ יַעֲקֹב כִּי הַיּוֹם שַׁבָּת שֶׁהִיא 'מֵעֵין עוֹלָם הַבָּא' וְשָׁפִיר יֵשׁ לָנוּ לְהִתְעַנֵּג בְּבַרְבּוּרִים וּשְׁלָו וְדָגִים, פָּנָה עֵשָׂו לְדַרְכּוֹ. בְּיוֹם רִאשׁוֹן בְּשַׁבָּת שׁוּב נִכְנַס עֵשָׂו לְאָהֳלוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, וְהִנֵּה הוּא יוֹשֵׁב עִם תַּלְמִידָיו בְּסְעוּדָה רְחָבָה כְּיַד הַמֶּלֶךְ, לְתִמְהוֹנָתוֹ עֵשָׂו הִסְבִּיר לוֹ יַעֲקֹב כִּי הַיּוֹם 'רֹאשׁ חֹדֶשׁ', שֶׁבּוֹ שׁוֹרָה עַל הָאָדָם 'רוּחַ יְתֵרָה' מִגַּן עֵדֶן, עַל כֵּן מִצְוָה בּוֹ לַעֲרֹךְ סְעוּדָה, וְשׁוּב הָלַךְ עֵשָׂו בְּפַחֵי נֶפֶשׁ. בְּיוֹם חֲמִישִׁי בְּשַׁבָּת חָזַר עֵשָׂו, וְשׁוּב... אָחִיו מֵסֵב בַּאֲסֵפַת מְרֵעִים כִּסְעוּדַת שְׁלֹמֹה בְּשַׁעְתּוֹ, עַתָּה אָמַר לוֹ יַעֲקֹב אָבִינוּ הַיּוֹם הוּא 'יוֹמָא טָבָא' לְרַבָּנָן, כִּי לָמַדְנוּ אֶת כָּל מַסֶּכֶת בָּבָא קַמָּא מֵרִישָׁא לְגְמִירָא, וְעַתָּה הִיא 'סְעוּדַת הַסִּיּוּם'. אִם רְצוֹנְךָ... הִצְטָרֵף נָא אֵלֵינוּ בְּלִמּוּד מַסֶּכֶת בָּבָא מְצִיעָא שֶׁנַּתְחִיל בָּהּ לְמָחָר, וְכָךְ תִּזְכֶּה בִּ'סְעוּדָה' בְּסִיּוּמָהּ שֶׁל בָּבָא מְצִיעָא, וַיְהִי מִמָּחֳרַת מֵהֵר עֵשָׂו לְהִצְטָרֵף לְסַפְסָלֵי בֵּיהמ"ד...

אַךְ פֶּתַח בַּסּוּגְיָא הָרִאשׁוֹנָה (שֶׁל הַמַּסֶּכֶת) - שְׁנַיִם אוֹחֲזִין בַּטַּלִּית, וְרָאָה אֶת הַמַּצָּב... סָגַר אֶת הַגְּמָרָא מִתּוֹךְ כַּעַס, וּבָרַח מִבֵּיהמ"ד כָּל עוֹד נִשְׁמָתוֹ בְּאַפּוֹ.

בְּפַחֵי נֶפֶשׁ נִגַּשׁ אֶל יִשְׁמָעֵאל - כַּדָּת מָה לַעֲשׂוֹת בְּאָחִיו יַעֲקֹב אָבִינוּ שֶׁלָּקַח לְעַצְמוֹ אֶת כָּל חַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא וְאַף אֵינוֹ חוֹסֵךְ מֵעַצְמוֹ חַיֵּי הָעוֹלָם הַזֶּה. יָעַץ לוֹ יִשְׁמָעֵאל שֶׁיִּפְנֶה אֶל יַעֲקֹב אָבִינוּ וִיסַפֵּר לוֹ כִּי אֵין לוֹ כָּל טַעַם וַהֲנָאָה בְּכָל חַיֵּי הָעוֹלָם הַזֶּה בְּיָדְעוֹ שֶׁלְּאַחַר מְלֹאת שְׁנוֹת חַיָּיו יֵלֵךְ לָאֲבַדּוֹן וְלֹא יִהְיֶה לוֹ חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא, וְנִמְצָא שֶׁגַּם 'עוֹלָם הַזֶּה' אֵין לוֹ. חָזַר עֵשָׂו לְיַעֲקֹב וְשָׁטַח לְפָנָיו אֶת טַעֲנוֹתָיו, וְיַעֲנֵהוּ יַעֲקֹב, מַבְטִיחַ אֲנִי לְךָ שֶׁיִּהְיֶה לְךָ חֵלֶק בָּעוֹלָם הַבָּא. וַיָּשָׁב עֵשָׂו לְבֵיתוֹ שָׂמֵחַ וְטוֹב לֵב, וּמֵאוֹתוֹ הַיּוֹם נֶהֱנָה מִכָּל תַּאֲוֹת הָעוֹלָם הַזֶּה. בְּבוֹא הַיּוֹם וְעָלָה עֵשָׂו לַמָּרוֹם תָּבַע שֶׁיַּכְנִיסֵהוּ לְגַן עֵדֶן כִּי אָחִיו יַעֲקֹב הִבְטִיחוֹ חֵלֶק בָּעוֹלָם הַבָּא, טָעֲנוּ לְעָמָּתוֹ מַלְאֲכֵי מָרוֹם, הֲלֹא כָּל הַהַבְטָחָה עַל חַיֵּי הָעוה"ב לֹא הָיְתָה אֶלָּא כְּדֵי שֶׁתִּחְיֶה בְּשַׁלְוָה בָּעוֹלָם הַזֶּה, אַךְ כָּעֵת לְאַחַר שֶׁאַתָּה נֶהֱנֵית מֵהָעוֹלָם הַזֶּה מִתּוֹךְ יְדִיעָה שֶׁמְּצַפֶּה לְךָ חַיֵּי עוה"ב שׁוּב אֵין לְךָ זְכוּת לִדְרֹשׁ גַּן עֵדֶן וּמְקוֹמְךָ בְּגֵיהִנּוֹם.

לְהִתְיַגֵּעַ בַּעֲבוֹדָתוֹ יִת"ש וְהֹ' יִגְמֹר בַּעֲדוֹ

בְּפָרָשָׁתֵנוּ (כו יח) 'וַיָּשָׁב יִצְחָק וַיַּחְפֹּר אֶת בְּאֵרֹת הַמַּיִם אֲשֶׁר חָפְרוּ בִּימֵי אַבְרָהָם אָבִיו וַיְסַתְּמוּם פְּלִשְׁתִּים אַחֲרֵי מוֹת אַבְרָהָם' וּבְאֹר הרה"ק ה'שְׁפַת אֱמֶת' זי"ע (תרל"ו ד"ה וְכָל) שֶׁהִנֵּה אָמְרוּ חַז"ל (בְּרָכוֹת טז:) 'אֵין קוֹרִין אָבוֹת אֶלָּא לִשְׁלֹשָׁה' וְטַעֲמָא דְּמִלְּתָא כִּי הָאָבוֹת הַקְּדוֹשִׁים כָּל אֶחָד מֵהֶם הָיָה 'אָב' בִּפְנֵי עַצְמוֹ' שֶׁבֵּרַר דֶּרֶךְ הַיָּשָׁר מֵעַצְמוֹ' מִבְּלִי לִסְמֹךְ עַל זְכוּת אֲבוֹתָיו, וְזֶהוּ

שֶׁאָמַר הַכָּתוּב 'וַיָּשָׂב יִצְחָק וַיִּחְפֹּר אֶת בְּאֵרֹת הַמַּיִם' שֶׁמִּמֵּצְמוֹ נִתְיַגֵּעַ 'לַחְפֹּר' וְלִמְצֹא 'בְּאֵר הַמַּיִם' - מְקוֹר הַחַיּוּת הָאֱמִתִּית. וּמַעֲשֶׂה אָבוֹת סִימָן לְבָנִים, לְלַמְּדֵנוּ עַל חוֹבַת הַיְגִיעָה בַּעֲבוֹדַת ה', כִּי זֶה כָּל הָאָדָם, וּלְתַכְלִית זוֹ נִשְׁלַח לְהַאי עָלְמָא, לְהִתְיַגֵּעַ בִּכְבִישַׁת הַיֵּצֶר וּשְׁבִירַת הַתַּאֲווֹת, וְזוֹ עִקַּר רְצוֹנוֹ שֶׁל הַמָּקוֹם ב"ה שֶׁהָאָדָם יִהְיֶה 'אִישׁ מִלְחָמָה' וְיִתְיַגֵּעַ בַּעֲבוֹדַת ה', וְעִקַּר הֲנָחַת רוּחַ אֵינָהּ מֶה'תּוֹצָאָה' אֶלָּא מֵהַמִּלְחָמָה.

וְכָךְ כָּתַב הַ'מְסִלַּת יְשָׁרִים' (פי"ט בְּבֵאוּר חֶלְקֵי הַחֲסִידוּת)' וז"ל: בַּעֲלֵי הַדֵּעָה הָאֱמִתִּית וְכוּ' כָּל מָה שֶׁיִּתְגַּבְּרוּ עִכּוּבִים נֶגְדָּם עַד שֶׁיִּצְטָרְכוּ הֵם יוֹתֵר כֹּחַ לְהַעֲבִירָם, הִנֵּה יֹאמַץ לִבָּם וְיִשְׂמְחוּ לְהָרָאוֹת תִּקְוָה אֱמוּנָתָם, בְּשַׂר צָבָא הָרָשׁוּם בִּגְבוּרָה אֲשֶׁר יִבְחַר לוֹ תָּמִיד בַּמִּלְחָמָה הַחֲזָקָה יוֹתֵר, לְהָרָאוֹת תִּקְוָתוֹ בְּנִצְחוֹנָהּ. עכ"ל.

וּלְעוֹלָם לֹא יִתְיָאֵשׁ הָאָדָם מֵחֲמַת הַקְּשָׁיִים הַמִּתְגַּבְּרִים עָלָיו, וְאַף אֵינוֹ רוֹאֶה סִימָן בָּרָכָה בַּעֲבוֹדָתוֹ. כִּי חוֹבָתוֹ בְּעוֹלָמוֹ לְהִלָּחֵם וּלְהִתְיַגֵּעַ, וְאִם יַעֲשֶׂה אֶת שֶׁלּוֹ אֲזַי הקב"ה יַעְזְרֵנוּ וְיִתֵּן אֶת אוֹיְבָיו בְּיָדוֹ. כִּדְמָצִינוּ בְּפָרָשָׁתֵנוּ דִּכְתִיב (כה כו) 'וְאַחֲרֵי כֵן יָצָא אָחִיו וְיָדוֹ אֹחֶזֶת בַּעֲקֵב עֵשָׂו' וְכָל הָרוֹאֶה יִתְמַהּ' מַדּוּעַ אָחַז בָּעֲקֵב עֵשָׂו וְכִי עָלְתָה עַל דַּעְתּוֹ שֶׁיּוּכַל לַהֲשִׁיבוֹ לְמֵעֵי אִמּוֹ לְאַחַר שֶׁכְּבָר יָצָא לָאֲוִיר הָעוֹלָם, וּמָה תּוֹעִיל אֲחִיזָתוֹ בַּעֲקֵבָיו. וּבְאֵר הרה"ק הרמ"מ מִלְעלוֹב זי"ע עפ"י דִּבְרֵי הרה"ק מִקָּאצְק זי"ע שֶׁכָּל מָה שֶׁהָאָדָם מִתְיָאֵשׁ הֵן בָּרוּחַ הֵן בַּגֶּשֶׁם, אֵינוֹ אֶלָּא מִכֹּיוָן שֶׁהוּא חוֹשֵׁשׁ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה וְהוּא פּוֹעֵל... עַל כֵּן כְּשֶׁיִּרְאֶה שֶׁלֹּא יַעֲלֶה הַדָּבָר בְּיָדוֹ, הוּא מִתְיָאֵשׁ וְעוֹזֵב אֶת הַכֹּל. אֲבָל הַמַּאֲמִין יוֹדֵעַ כִּי כָּל מַעֲשֵׂי הָאָדָם אֵינָם אֶלָּא הִשְׁתַּדְּלוּת עַד כַּמָּה שֶׁיָּדוֹ מַגַּעַת, אֲבָל מָה שֶׁיֵּעָשֶׂה יֵעָשֶׂה בִּידֵי הקב"ה 'אֲדוֹן כָּל הַמַּעֲשִׂים', וּבֶאֱמוּנָה זוֹ לֹא יִתְיָאֵשׁ לְעוֹלָם שֶׁהֲרֵי אֵין הַדָּבָר תָּלוּי בּוֹ יַעֲשֶׂה כְּפִי יְכָלְתּוֹ וְתוּ לֹא מִידִי. כיו"ב כְּשֶׁרָאָה יַעֲקֹב כִּי הוּא מַפְסִיד אֶת הַבְּכוֹרָה, עָשָׂה כָּל אֲשֶׁר לְאֵל יָדוֹ וְאָחַז בַּעֲקֵבוֹ... וְאָכֵן בִּזְכוּת זֶה נִתְגַּלְגֵּל שֶׁסּוֹף דָּבָר בָּאָה אֵלָיו הַבְּכוֹרָה, כַּאֲשֶׁר עָבְרָה עַל עֵשָׂו רוּחַ שְׁטוּת לְמִכֹּר אֶת הַבְּכוֹרָה בְּעַד נְזִיד עֲדָשִׁים' כִּי הקב"ה 'הָרוֹאֶה לַלֵּבָב' רָאָה תַּבְעֶרֶת לִבּוֹ וְסִיַּע בַּעֲדוֹ לְהַשְׁלִים רְצוֹנוֹ. וּלְלַמְּדֵנוּ בָּא שֶׁאַף אִם נִרְאֶה לָאָדָם כִּי כָּל הַשְּׁעָרִים נִנְעֲלוּ בְּפָנָיו, אִם יִשְׁתּוֹקֵק בְּכָל לִבּוֹ וּבְכָל נַפְשׁוֹ, וְלֹא יָנוּחַ וְלֹא יִשְׁקֹט וְיַעֲשֶׂה כְּכֹל אֲשֶׁר בְּיָדוֹ, לְבַסּוֹף יַעְזְרֵהוּ הקב"ה שֶׁלֹּא בְּדֶרֶךְ הַטֶּבַע וְיַשִּׂיג אֶת שֶׁאָהֲבָה נַפְשׁוֹ.

וְכָךְ אָמַר הגה"ק הַ'חָפֵץ חַיִּים' זי"ע (ח"ח עַל הַתּוֹרָה בְּפָרָשָׁתֵנוּ) וז"ל: עִנְיַן הַבְּאֵרוֹת אֲשֶׁר חָפַר יִצְחָק מְלַמְּדֵנוּ שֶׁלְּעוֹלָם לֹא יֵרָפֶה הָאָדָם אֶת יָדָיו מִלְּהַמְשִׁיךְ אֶת הָעֵסֶק אֲשֶׁר הִתְחִיל, אַל יֵאוּשׁ וְאַל כִּשָּׁלוֹן, אִם יִצְחָק אָבִינוּ חָפַר וְלֹא מָצָא מַיִם חָפַר בְּאֵר אַחֶרֶת, עַד שֶׁמָּצָא מַיִם, וְאִם רָבוּ עָלֶיהָ חָפַר בְּאֵר אַחֶרֶת, וכ"כ הִמְשִׁיךְ בִּמְלָאכֶת הַחֲפִירָה עַד שֶׁסּוֹף דָּבָר חָפַר וּמָצָא בְּאֵר שֶׁלֹּא רָבוּ עָלֶיהָ, וְקָרָא שְׁמָהּ 'רְחוֹבוֹת'. כֵּן הַדָּבָר בְּכָל הָעִנְיָנִים הַחֲמְרִיִּים וְהָרוּחָנִיִּים, הֵן בְּמִסְחָר וְהֵן בַּלִּמּוּד הַתּוֹרָה וְאִם מִי שֶׁהוּא אֵינוֹ מַצְלִיחַ בַּתְּחִלָּה בְּלִמּוּדוֹ, אַל יַעֲזֹב אֶת הַתּוֹרָה כִּי 'סוֹף הַכָּבוֹד לָבוֹא, וְאִם נִכְשַׁל תְּחִלָּה אֲבָל יַעֲמֹד עַל אֱמִתָּתָהּ לְבַסּוֹף. עכ"ל.

בְּפָרָשָׁתֵנוּ (כה כז) 'וַיְהִי עֵשָׂו אִישׁ יֹדֵעַ צַיִד אִישׁ שָׂדֶה, וְיַעֲקֹב אִישׁ תָּם יֹשֵׁב אֹהָלִים'. וְלִכְאוֹרָה צ"ב, מַדּוּעַ שִׁנָּה בִּלְשׁוֹנוֹ, כִּי עַל עֵשָׂו אָמַר יוֹדֵעַ צַיִד, וְאִלּוּ גַּבֵּי יַעֲקֹב לֹא אָמַר יוֹדֵעַ תּוֹרָה, וּבְאֵר הַגָּאוֹן הַ'שֵּׁבֶט הַלֵּוִי' זצוק"ל דִּבְשִׁנּוֹת

עֲלוּמָיו כַּאֲשֶׁר לָמַד בִּישִׁיבַת 'חַכְמֵי לוּבְלִין' הַמַּעֲטִירָה, בָּא רַב אֶחָד לִדְרֹשׁ בִּישִׁיבָה, וּבְתוֹךְ דְּבָרָיו אָמַר, רָאִיתִי בְּנֵי עֲלִיָּה וּמוּעָטִים מֵהֶם הֵנָּם בַּעֲלֵי כִּשְׁרוֹנוֹת, כִּי לֹא הַכִּשְׁרוֹנוֹת יַעַמְדוּ לָאָדָם בְּדַרְכּוֹ לְהַצְלִיחַ בַּתּוֹרָה, אֶלָּא מִדַּת הַתְמָדָתוֹ וְיִגִיעָתוֹ, וְכֵן הֵעִיד הגר"ש בְּעַצְמוֹ שֶׁכָּל גְּדוֹלֵי תּוֹרָה שֶׁנִּתְגַּדְּלוּ בִּישִׁיבָה דְּשָׁם הָיוּ הָעֲמַלִים וְהַיְגֵעִים (אַף בַּעֲלֵי הַכִּשְׁרוֹנוֹת שֶׁנִּתְיַגְּעוּ בַּתּוֹרָה נִתְגַּדְּלוּ כָּרְאוּי בַּתּוֹרָה, כִּי אֵין הַכַּוָּנָה לוֹמַר שֶׁבַּעֲלֵי כִּשְׁרוֹנוֹת אֵינָם יְכוֹלִים לְהַצְלִיחַ ח"ו), וְעַל כֵּן בְּבוֹא הַתּוֹרָה לְשַׁבֵּחַ אֶת יַעֲקֹב אָבִינוּ, לֹא שִׁבְּחוּהוּ בְּכָךְ שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ תּוֹרָה, אֶלָּא בְּכָךְ שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב אׇהָלִים בְּהַתְמָדָה רַבָּה וַעֲצוּמָה.

וּמִכָּאן תְּשׁוּבָה לְכָל הָאוֹמֵר לֹא אֲלַי הַדְּבָרִים אֲמוּרִים, כִּי דַּל כִּשְׁרוֹנוֹת הִנָּנִי, וְלֹא לְדִידִי וְדִכְוָתִי לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה, כִּי טָעוּת גְּדוֹלָה בְּיָדוֹ, כִּי לֹא הַכִּשְׁרוֹנוֹת קוֹבְעִים אֶת הַהַצְלָחָה בַּתּוֹרָה, אֶלָּא הַיְגִיעָה - כְּשׁוֹר לְעֹל וְכַחֲמוֹר לְמַשָּׂא הִיא אֲשֶׁר תָּבִיא אֶת הָאָדָם לִהְיוֹת 'בַּעַל תּוֹרָה'.

וְכֵן אִיתָא בְּתַרְגּוּם יוֹנָתָן בֶּן עֻזִּיאֵל עַל הַכָּתוּב (כה, כז) 'וַיְהִי עֵשָׂו אִישׁ יֹדֵעַ צַיִד אִישׁ שָׂדֶה וְיַעֲקֹב אִישׁ תָּם יֹשֵׁב אׇהָלִים' וּמְתַרְגֵּם וַהֲוָה עֵשָׂו גְּבַר נַחֲשִׁירָכָן... וְיַעֲקֹב תְּבַע אִלְפָּן מִן קֳדָם ה', וּפֵרוּשׁ 'גֶּבֶר נַחֲשִׁירָכָן - אָדָם בָּטֵל שֶׁאֵין עוֹשֶׂה מְלָאכָה' וְאִלּוּ יַעֲקֹב אָבִינוּ הָיָה 'תְּבַע אִלְפָּן' הַיְנוּ שֶׁהָיָה מְבַקֵּשׁ אֶת הַשי"ת. וּמִכָּאן, שֶׁהַיְנוּ גּוּפָא הַהֶבְדֵּל בֵּין יַעֲקֹב לְעֵשָׂו, כִּי עֵשָׂו הָיָה יוֹשֵׁב וּבָטֵל, וְתוֹצְאוֹתֶיהָ שֶׁהִרְשִׁיעַ עַד מְאוֹד, אֲבָל יַעֲקֹב אָבִינוּ הָיָה תָּמִיד דּוֹרֵשׁ וּמְבַקֵּשׁ אֶת הַשי"ת וּבָזֶה נִתְעַלָּה לְרוּם הַמַּעֲלָה וְזָכָה לִהְיוֹת יַעֲקֹב שְׁלֵמָתָא - בְּחִיר שֶׁבָּאָבוֹת.

לִפְנֵי כַּמָּה שָׁנִים פָּרְצָה 'סְעָרָה' בְּאֶרֶה"ב וְנִקְרָא שְׁמָהּ הוּרִיקֵ"ן, רוּחוֹת עַזּוֹת אֵלּוּ שִׁבְּרוּ וְהָרְסוּ כָּל מִי שֶׁהִפְרִיעַ לָהֶם בְּדַרְכָּם... וְהִנֵּה דְּבַר פֶּלֶא אֶרַע בְּאֶחָד הָרְחוֹבוֹת בָּעִיר לִיעְקְוּוּאד - בָּרְחוֹב שֶׁנִּבְנָה בְּאוֹתוֹ זְמַן וּבוֹ כַּעֲשָׂרָה בָּתִּים - חֲמִשָּׁה בָּתִּים בְּכָל צַד, וְלִפְנֵי כָּל בַּיִת חָצֵר שֶׁבָּהּ נִטְעוּ אִילָנוֹת וַעֲצֵי נוֹי, וּבְהַגִּיעַ הַסְּעָרָה הִבְדִּילָה הָרוּחַ, בְּחֵלֶק מֵהַחֲצֵרוֹת נֶעֱקְרוּ הָאִילָנוֹת וּבְכַמָּה מֵהֶם נִשְׁאַר הַכֹּל לִפְלֵטָה, וַיְהִי לְפֶלֶא, כִּי לֹא אֶרַע הַדָּבָר עפ"י סֵדֶר מְסֻיָּם כְּגוֹן שֶׁאִילָנוֹת שֶׁבְּצַד יָמִין יֶעֱקְרוּ וְהַשְּׂאָר לֹא אוֹ לְהֵפֶךְ... אֶלָּא מִבְּלִי כָּל סֵדֶר מְיֻחָד זֶה נֶעֱקַר וְזֶה לֹא, לְאַחַר חֲקִירוֹת וּבְדִיקוֹת הֶעֱלוּ הַחוֹקְרִים כִּי הָאִילָנוֹת שֶׁבַּעֲלֵיהֶם הִתְקִינוּ לְרַוְחָתָם מְקוֹר מַיִם (מִמְּטַרוֹת) לְהַשְׁקוֹתָם בְּכָל עֵת נֶעֱקְרוּ וְאֵלּוּ שֶׁלֹּא הָיָה לָהֶם מַיִם כַּסֵּדֶר לֹא נֶעֱקְרוּ, וּבְאוּר הַדָּבָר, כִּי הָאִילָנוֹת שֶׁלֹּא הָיוּ מַשְׁקִין אוֹתָם מֵאֲלֵיהֶם הֻצְרְכוּ לָתוּר בְּעַצְמָם וּלְחַפֵּשׂ אַחַר 'מַיִם' לִגְדִילָתָם, וּמִדַּרְכּוֹ שֶׁל עֵץ כָּזֶה לְהַעֲמִיק וּלְשַׁלֵּחַ שָׁרָשָׁיו בְּעֹמֶק הָאַדָמָה וּלְרֹחַב צְדָדֵי הַשָּׂדֶה עַד שֶׁמַּגִּיעַ לְמְקוֹר מַיִם, וּמְמַּילָא כָּל רוּחַ סְעָרָה שֶׁבָּאָה אֵינָהּ עוֹקֶרְתּוֹ אַחֲרֵי שֶׁשָּׁרָשָׁיו עֲמֻקִּים וּפְרוּשִׂים לְרֹחַב הַשָּׂדֶה... אֲבָל אֵלּוּ שֶׁהֻרְגְּלוּ לְקַבֵּל מַיִם לְלֹא כָּל טֹרַח לֹא הֶעֱמִיקוּ שָׁרְשֵׁיהֶם כְּלָל וּכְלָל, וּמְמַּילָא, בְּהַגִּיעַ רוּחַ סְעָרָה אַחַת גְּדוֹלָה מְעַט מֵהֲרָגִיל נֶעֱקְרוּ יַחַד עִם הַשֹּׁרֶשׁ לַאֲבַדּוֹן... כיו"ב, יֵאָמֵר לְכָל בָּחוּר וְאַבְרֵךְ, אִם הִנְּךָ רוֹאֶה כִּי הַלִּמּוּד בָּא לְךָ בְּקֹשִׁי - כְּאוֹתוֹ אִילָן שֶׁאֵין לוֹ מַיִם כְּדֵי צָרְכּוֹ מִתּוֹךְ מְנוּחָה, הֵרֵי אוֹתָהּ הַיְגִיעָה שֶׁתִּתְיַגֵּעַ בְּתוֹרָה הִיא כְּאוֹתָם שָׁרָשִׁים שֶׁהֶעֱמִיקוּ יוֹתֵר וְיוֹתֵר עַד שֶׁיָּכְלוּ עֲמֹד' כְּנֶגֶד כָּל רוּחַ סְעָרָה עַזָּה... אַף אַתָּה תִּשְׁאַר אֵיתָן בְּעֵסֶק הַתּוֹרָה וְהָעֲבוֹדָה - כְּנֶגֶד כָּל מִינֵי רוּחוֹת זָרוֹת הַנּוֹשְׁבוֹת בָּעוֹלָם בְּרוּחַ אוֹ בַּגֶּשֶׁם, אוּלָם זֶה שֶׁמִּצַּד כִּשְׁרוֹנוֹתָיו וּמַצָּבוֹ בָּא לוֹ עֵסֶק הַתּוֹרָה בְּנָקֵל הֵרֵהוּ ג"כ מִסְכָּן לִפֹּל מִרוּחוֹת זָרוֹת.

לְהֵיטִיב לַבְּרִיּוֹת

בְּפָרָשָׁתֵנוּ (כו, ה), 'עֵקֶב אֲשֶׁר שָׁמַע אַבְרָהָם בְּקֹלִי וַיִּשְׁמֹר מִשְׁמַרְתִּי מִצְוֹתַי חֻקּוֹתַי וְתוֹרֹתָי', כָּתַב הָרַמְבָּ"ן, חֻקּוֹתַי - לְלֶכֶת בְּדַרְכֵי ה' לִהְיוֹת חַנּוּן וְרַחוּם עוֹשֶׂה צְדָקָה וּמִשְׁפָּט וּלְצַוּוֹת אֶת בָּנָיו וְאֶת בֵּיתוֹ בָּהֶם. הִקְשָׁה הג"ר שִׁמְעוֹן שׁוֹאֵב זצ"ל (מַעְיַן בֵּית הַשּׁוֹאֵבָה), מַדּוּעַ נִקְרֵאת הַהֲטָבָה הַלָּזוֹ בְּשֵׁם 'חֹק', הֲרֵי עִנְיָן לִהְיוֹת חָנּוּן וְרַחוּם וְלַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט עִם אֲחֵרִים הוּא דָּבָר שִׂכְלִי, וְתֵרֶץ דְּקַאי עַל דֶּרֶךְ ה' לִהְיוֹת חָנּוּן וְרַחוּם גַּם לְמִי שֶׁאֵינוֹ כְּדַאי, וְזֶה אֵינוֹ שִׂכְלִי רַק הוּא 'חֹק' מִדַּרְכֵי הַשי"ת לְהָטִיב לָהֶם, וְכָךְ עָשָׂה אאע"ה שֶׁהָלַךְ בְּדַרְכֵי הַשי"ת בָּזֶה.

וְהִנֵּה לְכְאוֹרָה צָרִיךְ בֵּאוּר, מַדּוּעַ לֹא תָּלָה לְיִצְחָק בִּזְכוּת עַצְמוֹ כִּי אִם בִּזְכוּת אָבִיו אַבְרָהָם. וּבְ'סִפּוּרֵנוּ' כָּתַב, וַיִּשְׁמֹר מִשְׁמַרְתִּי - עָשָׂה תָּמִיד הַמִּשְׁמֶרֶת הַמְיֻחֶדֶת לִי שֶׁהִיא לִגְמֹל חֶסֶד, כְּאָמְרוֹ (תְּהִלִּים כה, י) 'כָּל אָרְחוֹת ה' חֶסֶד וֶאֱמֶת', וְלָכֵן תָּלָה תָּמִיד לְיִצְחָק בִּזְכוּת אָבִיו וְלֹא בִּזְכוּת עַצְמוֹ, כָּאן, וְכֵן בַּכָּתוּב (כו כד) 'וּבֵרַכְתִּיךָ וְהִרְבֵּיתִי אֶת זַרְעֲךָ בַּעֲבוּר אַבְרָהָם עַבְדִּי', כִּי מֵאַחַר וְאַבְרָהָם הָיָה עָמוּד הַחֶסֶד, הֵן בַּגַּשְׁמִיּוּת, וְהֵן בְּרוּחָנִיּוּת - בְּמָה שֶׁהָיָה קוֹרֵא בְּשֵׁם ה' בְּכָל מָקוֹם, וּמִתְחַסֵּד עִם קוֹנוֹ 'לְהוֹרוֹת חַטָּאִים בַּדֶּרֶךְ', עַל כֵּן תָּלָה הקב"ה לְיִצְחָק בְּנוֹ בִּזְכוּתוֹ. וְרַק אַחַר שֶׁהֵחֵל יִצְחָק גַּם כֵּן לִקְרֹא בְּשֵׁם ה' (בְּפָסוּק כה), אָז כָּתִיב בֵּהּ (שָׁם כו - כט) 'וַאֲבִימֶלֶךְ הָלַךְ אֵלָיו מִגְּרָר... רָאוֹ רָאִינוּ כִּי הָיָה ה' עִמָּךְ... אַתָּה עַתָּה בְּרוּךְ ה'', וּמֵאָז לֹא מָצְאוּהוּ עוֹד תְּלָאוֹת בַּאֲשֶׁר שָׁמַר אֶת מִשְׁמֶרֶת ה' - לִקְרֹא בְּשֵׁם ה', 'אָמְנָם לְיַעֲקֹב לֹא תָּלָה בִּזְכוּת אֲחֵרִים כְּלָל, כִּי מִנְּעוּרָיו הָיָה יוֹשֵׁב אֹהָלִים, 'לִלְמֹד וּלְלַמֵּד' דַּעַת אֶת הָעָם, בִּפְרָט בְּאָהֳלֵי שֵׁם וְעֵבֶר שֶׁשָּׁם עָלוּ כָּל מְבַקְּשֵׁי ה' בְּלִי סָפֵק', עכ"ל.

נוֹרָאוֹת מָצִינוּ בספה"ק 'תֹּמֶר דְּבוֹרָה' (פ"א ו) וז"ל, הֲלֹא כְּבָר פֵּרַשְׁנוּ בִּמְקוֹמוֹ, שֶׁיֵּשׁ בַּהֵיכָל יָדוּעַ מַלְאָכִים מְמֻנִּים לְקַבֵּל גְּמִילוּת חֶסֶד שֶׁאָדָם עוֹשֶׂה בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְכַאֲשֶׁר מִדַּת הַדִּין מְקַטְרֶגֶת עַל יִשְׂרָאֵל מִיָּד אוֹתָם הַמַּלְאָכִים מַרְאִים הַחֶסֶד הַהוּא, והקב"ה מְרַחֵם עַל יִשְׂרָאֵל מִפְּנֵי שֶׁהוּא חֶפְצֵי בַּחֶסֶד, וְעִם הֱיוֹת שֶׁהֵם חַיָּבִים, אִם הֵם גּוֹמְלִים חֶסֶד זֶה לְזֶה מְרַחֵם עֲלֵיהֶם. עכ"ל.

וּכְבָר נוֹדַע מָה שֶׁאָמְרוּ חז"ל (וַיִּקְרָא לד ח) 'יוֹתֵר מִמָּה שֶׁבַּעַל הַבַּיִת עוֹשֶׂה עִם הֶעָנִי - הֶעָנִי עוֹשֶׂה עִם בַּעַל הַבַּיִת', ועפי"ז בֵּאֵר הרה"ק ה'אַהֲבַת יִשְׂרָאֵל' זי"ע בִּלְשׁוֹן הַכָּתוּב (יח ה) 'וְאָקְחָה פַּת לֶחֶם', שֶׁלִּכְאוֹרָה עַל פִּי דִּקְדּוּק הַלָּשׁוֹן הָיָה צָרִיךְ לוֹמַר 'וְאֶתְּנָה פַּת לֶחֶם', שֶׁכֵּן אַבְרָהָם אָבִינוּ נָתַן לֶחֶם לַ'אוֹרְחִים' וְלֹא לָקַח, אֶלָּא שֶׁבֶּאֱמֶת כְּשֶׁאָדָם 'נוֹתֵן' לֶחֶם לְעָנִי אֵינוֹ אֶלָּא 'לוֹקֵחַ' מָקוֹם טוֹב לְעַצְמוֹ, עַל כֵּן שַׁפִּיר אָמַר אַבְרָהָם 'וְאָקְחָה'...

כָּךְ הֵעִיד לְפָנֵינוּ אֶחָד מֵאַחֵינוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָדָר בְּארה"ב, כִּי לִפְנֵי כַּמָּה שָׁנִים נִסְתַּבְּכוּ בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת בְּאֹפֶן קָשֶׁה בְּיוֹתֵר, וְתָבְעוּ מִמֶּנּוּ הַ'שִׁלְטוֹנוֹת' לְהָבִיא 'עֵרָבוֹן' שֶׁלֹּא יִבְרַח... בְּעֶזְרַת השי"ת נַעֲנָה בִּרְצוֹן אֶחָד מִקְרוֹבָיו שֶׁבֵּרְכוֹ ה' בַּעֲשִׁירוּת וּבְבַעֲלוּתוֹ נְכָסִים רַבִּים, וְהַלָּה מִשְׁכֵּן אֶת אַחַד הַבִּנְיָנִים שֶׁלּוֹ כְּ'מַשְׁכּוֹן'.

וְהִנֵּה יָדוּעַ כִּי עִם פְּרֹץ הַ'וִירוּס' יָרַד לָעוֹלָם בְּעִקְבוֹתָיו גַּם קְשִׁי הַפַּרְנָסָה, וְהַדָּבָר נִכָּר בְּיוֹתֵר אֵצֶל בַּעֲלֵי הַ'נַדְלַ"ן' הַמַּחְזִיקִים בִּרְשׁוּתָם בִּנְיָנִים וְדִירוֹת לְהַשְׁכִּיר, כִּי רַבִּים מֵהֶם עוֹמְדִים רֵיקָן, וַאֲחֵרִים מְלֵאִים בְּשׁוֹכְרִים שֶׁאֵינָם מְשַׁלְּמִים דְּמֵי הַשְׂכִּירוּת... וְלָאַחֲרוֹנָה סִפֵּר לוֹ קְרוֹבוֹ הַנַּ"ל,

כִּי גַּם הוּא 'בְּאוֹתָהּ צָרָה', שֶׁבַּמָּה מִבְּנֵיָנָיו אֵינָם מִשְׁכָּרִים, וּבְכַמָּה מֵהַדִּירוֹת הַמִּשְׁכָּרוֹת אֵין הַדַּיָּרִים פּוֹרְעִים אֶת דְּמֵי הַשְּׁכִירוּת, אֲבָל רְאֵה זֶה פֶּלֶא, אוֹתוֹ הַבִּנְיָן ה'מְמֻשְׁכָּן' כְּעֵרְבוּת לִקְרוֹבוֹ - כֻּלּוֹ מְשֻׁכָּר וְכָל הַדַּיָּרִים מַעֲלִים אֶת דְּמֵי הַשְּׁכִירוּת בִּשְׁלֵמוּת, הֵא לְךָ, כִּי גָּדוֹל כּוֹחוֹ שֶׁל חֶסֶד, וְהַמֵּיטִיב לְרֵעֵהוּ מֵבִיא בָּזֶה טוֹבָה עַל עַצְמוֹ.

עִקַּר הַהַצְלָחָה בַּתּוֹרָה ע"י הַיְגִיעָה וְהַהִתְמָדָה

בְּפָרָשָׁתֵנוּ (כה כז), וְיַעֲקֹב אִישׁ תָּם יֹשֵׁב אֹהָלִים', הַזְּמַן גְּרָמָא בְּפָרָשָׁתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב אָבִינוּ לְהוֹסִיף חַיָּלִים לְהִתְגַּבֵּר בְּעֹז וְתַעֲצוּמוֹת בְּעֵסֶק הַתּוֹרָה, וּבָזֶה נִזְכֶּה שֶׁיַּגִּיעוּ מַעֲשֵׂינוּ לְמַעֲשֵׂי אֲבוֹתֵינוּ - אֲבוֹת עוֹלָם הִשְׁקִיעוּ בְּעֵסֶק הַתּוֹרָה אֶת כָּל אוֹנָם וּמְרָצָם, מִנֹּחַ הַמְזֻכָּר בְּפַר' נֹחַ (רֹשׁ"י ז ב) שֶׁלָּמַד נֹחַ תּוֹרָה, אַבְרָהָם אָבִינוּ - הָיוּ לוֹ ד' מֵאוֹת פְּרָקִים בְּמַסֶּכֶת ע"ז (ע"ז יד:), יַעֲקֹב - 'יֹשֵׁב אֹהָלִים' (בְּרֵאשִׁית כה כז) וְנִטְמַן י"ד שָׁנָה בְּבֵית שֵׁם וְעֵבֶר שֶׁ'לֹּא שָׁכַב בַּמָּקוֹם הַהוּא' (מִדְרַשׁ תְּהִלִּים קכד א), מֹשֶׁה רַבֵּנוּ - 'יָשַׁב בַּשָּׁמַיִם כַּמָּה פְּעָמִים מ' יוֹם בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל לֶחֶם לֹא אָכַל וּמַיִם לֹא שָׁתָה וְהָגָה בַּתּוֹרָה, דָּוִד הַמֶּלֶךְ - טוֹב יוֹם שֶׁאַתָּה עוֹסֵק בַּתּוֹרָה (שַׁבָּת ל.), וְכָךְ הָיָה בְּמֶשֶׁךְ כָּל הַדּוֹרוֹת - תַּנָּאִים וְאָמוֹרָאִים רִאשׁוֹנִים וְאַחֲרוֹנִים כֻּלָּם 'בַּעֲלֵי דַּעָה' שֶׁהִשְׁקִיעוּ כָּל חִיּוּתָם בִּמְסִירוּת נֶפֶשׁ בְּעֵסֶק הַתּוֹרָה, אַף אָנוּ נֵלֵךְ בְּדַרְכָּם וְיִיטַב לָנוּ בָּזֶה וּבַבָּא.

אִיתָא בְּתַנָּא דְּבֵי אֵלִיָּהוּ (רַבָּה פ"ה) בזה"ל, וּמִפְּנֵי מָה זָכָה יַעֲקֹב לְחַיִּים שֶׁלֹּא בְּצַעַר וְשֶׁלֹּא ביצה"ר בָּעוֹלָם הַזֶּה, מִפְּנֵי שֶׁעָתִיד הַקָּבָ"ה לִתֵּן לַצַּדִּיקִים לֶעָתִיד לָבוֹא, מִפְּנֵי שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ מְקַטְנוּתוֹ וְעַד זְקֻנוּתוֹ, וְהָיָה בָּקִי בַּמִּקְרָא וּבְמִשְׁנָה וּבַהֲלָכוֹת וּבְאַגָּדוֹת שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית כה כז) 'וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם יֹשֵׁב אֹהָלִים', עכ"ל. הִקְשָׁה הַגָּאוֹן בַּעַל שֵׁבֶט הַלֵּוִי זצ"ל, כֵּיצַד נִתָּן לוֹמַר עַל יַעֲקֹב שֶׁזָּכָה לְחַיִּים שֶׁלֹּא בְּצַעַר, וְהַלֹּא כָּל יָמָיו הָיוּ מְלֵאִים יִסּוּרִים, בְּצָרַת עֵשָׂו וְצָרַת לָבָן צָרַת דִּינָה וְצָרַת יוֹסֵף, וּכְבָר הֵעִיד יַעֲקֹב עַל עַצְמוֹ 'מְעַט וְרָעִים הָיוּ יְמֵי שְׁנֵי חַיַּי' (בְּרֵאשִׁית מז ט), וּלְחַיִּים כָּאֵלּוּ יִקָּרֵא חַיִּים שֶׁלֹּא בְּצַעַר. וּבֵאֵר, כִּי וַדַּאי הָיוּ לוֹ לְיַעֲקֹב צָרוֹת צְרוּרוֹת, אַךְ מֵאַחַר שֶׁהָיָה 'יוֹשֵׁב אֹהָלִים' וְכָל יָמָיו הָיָה שָׁקוּעַ בַּתּוֹרָה בְּכָל מַהוּתוֹ עַל כֵּן לֹא הִרְגִּישׁ כְּלָל בְּצַעַר, אֶלָּא הָיָה מָלֵא בְּאשֶׁר וּבְשִׂמְחַת הַחַיִּים (נִדְפַּס בְּשֵׁבֶט הַלֵּוִי בְּרֵאשִׁית פַּר' תּוֹלְדוֹת).

הוֹסִיפוּ עַל כָּךְ, בְּדִיּוּק לָשׁוֹן חז"ל (מְגִלָּה יז. הוּבָא בְּרַשִׁ' בְּרֵאשִׁית כח, ט) שֶׁיַּעֲקֹב נִטְמַן בְּבֵית עֵבֶר, וְהַלָּשׁוֹן תָּמוּהַּ מַהוּ 'נִטְמַן', מַדּוּעַ לֹא כְּתִיב 'לָמַד' בְּבֵית עֵבֶר. אֶלָּא, שֶׁצּוּרַת לִמּוּדוֹ שֶׁל יַעֲקֹב הָיָה כְּמֵת אֲשֶׁר מַטְמִינִים אוֹתוֹ בָּאֲדָמָה, שָׁם הוּא שׁוֹהֶה לְבַדּוֹ בִּלֹּא חֲבֵרִים, גַּם אֵין בְּיָדוֹ 'לְדַבֵּר' עִם אֲחֵרִים, וְאֵין לוֹ שׁוּם קֶשֶׁר וְשַׂיָּכוּת לְעוֹלָם הַחִיצוֹן, כָּךְ 'הַמֵּית' יַעֲקֹב אֶת עַצְמוֹ עַל דִּבְרֵי תּוֹרָה, לִלְמֹד בְּרִצִּיפוּת וּבִשְׁקִיעוּת עֲצוּמָה בִּלֹּא שׁוּם שִׂיג וְשִׂיחַ עִם אֲחֵרִים, וְאָכֵן הַלּוֹמֵד בְּאֹפֶן זֶה - שֶׁהוּא כְּמֵת וּמֻטְמָן בָּאָרֶץ, הֲרֵי הוּא חַי חַיִּים אֲמִתִּיִּים בִּלֹּא צַעַר, וְנָס יָגוֹן וַאֲנָחָה.

הִנֵּה אִיתָא (אָבוֹת ו ב) 'כָּל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה הֲרֵי זֶה מִתְעַלֶּה', וּבְבֵאוּר הַדָּבָר רָמְזוּ, כִּי הָאִישׁ הָעוֹמֵד עַל הָאָרֶץ בְּסָמוּךְ לִבְנְיַן רָם וְנִשָּׂא בְּשִׁעוּר מֵאָה קוֹמוֹת, נִרְאֶה לוֹ שֶׁהַבִּנְיָן עָנָק וְעָצוּם, אֵין חֵקֶר לִגְדֻלָּתוֹ וְאֵין תַּכְלִית לְאָרְכּוֹ, אֲבָל אִם יַבִּיט עָלָיו מִלְמַעְלָה, בְּיוֹשְׁבוֹ עַל הַמָּטוֹס יֵרָאֶה בְּעֵינָיו כְּאִלּוּ הַבִּנְיָן קָטָן עַד מְאֹד, וְכִמְעַט שֶׁאֵין בּוֹ מַמָּשׁ. כָּךְ 'הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה

הרי"ז מִתְעַלֶּה', כִּי בַּהַבָּטָה מִ'קַרְקַע עוֹלָם' נִרְאִים לוֹ צְרוֹתָיו וּבְעָיוֹתָיו גְּדוֹלוֹת עַד לֵב הַשָּׁמַיִם, אֲבָל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה הרי"ז מִתְעַלֶּה - וּכְמִי שֶׁיּוֹשֵׁב בְּמְרוֹמֵי אָרֶץ שֶׁאָז נִרְאִים בְּפָנָיו כָּל יְסוּרָיו כִּקְטַנִּים, חַסְרֵי עֵרֶךְ וַחֲשִׁיבוּת.

אֶלָּא שֶׁהַתּוֹרָה צְרִיכָה לִהְיוֹת בְּחִיּוּת וְשִׂמְחָה, וְכֵן אִיתָא בַּ'כְּלִי יָקָר' בְּפָרָשָׁתֵנוּ בַּפָּתוּב (כז מא) 'וַיִּשְׂטֹם עֵשָׂו אֶת יַעֲקֹב עַל הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בֵּרְכוֹ אָבִיו, וַיֹּאמֶר עֵשָׂו בְּלִבּוֹ, יִקְרְבוּ יְמֵי אֵבֶל אָבִי וְאַהַרְגָה אֶת יַעֲקֹב אָחִי'. וּמְבָאֵר הַכְּלִי יָקָר 'תֻּלָה הַדָּבָר בִּימֵי אֵבֶל, לְפִי שֶׁאָבֵל אָסוּר לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה כִּי פִּקּוּדֵי ה' יְשָׁרִים מְשַׂמְּחֵי לֵב, וְיִצְחָק אָמַר וְהָיָה כַּאֲשֶׁר תָּרִיד - דְּהַיְנוּ בִּזְמַן שֶׁלֹּא יַעַסְקוּ בַּתּוֹרָה - וּפָרַקְתָּ עֻלּוֹ, וְאִם כֵּן בְּאָבְלוֹ וַדַּאי לֹא יַעֲסֹק בַּתּוֹרָה וְלֹא תָּגֵן עָלָיו הַתּוֹרָה וְאָז אַהַרְגָה אֶת אָחִי'.

וְהִקְשָׁה הרה"ק ה'בֵּית יִשְׂרָאֵל' זי"ע, וַהֲרֵי מֻתָּר לְאָבֵל לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה בַּהֲלָכוֹת הַנּוֹגְעוֹת אֵלָיו כְּהִלְכוֹת אֲבֵלוּת וְכַדּוֹמֶה, וְהֵיאַךְ יוּכַל עֵשָׂו לְהָרְגוֹ בִּימֵי הָאֵבֶל, הֲלֹא אַף אָז יֵשֵׁב וְיַעֲסֹק בַּתּוֹרָה. אֶלָּא מִכָּאן, שֶׁתּוֹרָה בְּלֹא שִׂמְחָה, כְּמוֹ שֶׁהִיא נִלְמֶדֶת בִּימֵי עֶצֶב וּמְרִירוּת בִּימֵי אֲבֵלוּת, אֵין בָּהּ אֶת הַמָּאוֹר שֶׁבַּתּוֹרָה שֶׁתָּגֵן עַל לוֹמְדֶיהָ. כִּי עִקַּר לִמּוּד הַתּוֹרָה הוּא בְּשִׂמְחָה וּבְטוּב לֵבָב.

אָמְנָם צָרִיךְ לְהוֹסִיף, שֶׁזּוֹ הָיְתָה רַק מַחְשַׁבְתּוֹ שֶׁל עֵשָׂו הָרָשָׁע, שֶׁהָיָה נִרְאֶה לוֹ שֶׁיַּעֲקֹב אָבִינוּ לֹא יְהֵא שָׁרוּי בְּשִׂמְחָה בִּימֵי אֲבֵלוּתוֹ, אָמְנָם הָאֱמֶת הִיא כִּי מַאֲמִינִים בְּנֵי מַאֲמִינִים אָנוּ שֶׁהַכֹּל הוּא מֵהַקָּבָ"ה וּלְטוֹבָה, וְאַף בִּימֵי אֲבֵלוּת עָלֵינוּ לִהְיוֹת בְּשִׂמְחָה, וְאֵין זֶה סְתִירָה כְּלָל לְ'אֲבֵלוּת'. וּכְבָר אָמַר הרה"ק ה'יִשְׂמַח יִשְׂרָאֵל' זי"ע לְבָאֵר הַטַּעַם שֶׁצִּוְּתָה הַתּוֹרָה עַל אֲבֵלוּת, שֶׁלְּכְאוֹרָה אֵין צֹרֶךְ בְּ'צִוּוּי' עַל כָּךְ שֶׁהֲרֵי אַף גּוֹיֵי אֲרָצוֹת מִתְאַבְּלִים עַל קְרוֹבֵיהֶם, אֶלָּא שֶׁרְצוֹנוֹ יִת' שֶׁנִּהְיֶה תָּמִיד בְּשִׂמְחָה, עַל כֵּן 'קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל הָאֲבֵלוּת', וּמְמֵילָא הִיא עַצְמָהּ תְּבִיאֵנוּ לִידֵי שִׂמְחָה, כִּי 'פִּקּוּדֵי ה' יְשָׁרִים מְשַׂמְּחֵי לֵב'.

יה"ר שֶׁנִּזְכֶּה לְהִתְחַזֵּק בֶּאֱמוּנָה וּבִתְפִלָּה וּלְהִתְבּוֹנֵן בְּכָל עִנְיָן בְּתַכְלִיתוֹ וּלְהִתְיַגֵּעַ בַּעֲבוֹדָתוֹ ית"ש בְּחֶסֶד וּבְהַתְמָדַת הַתּוֹרָה בְּשִׂמְחָה וְזָכוּת אֲבוֹתֵינוּ אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב תַּעֲמֹד לָנוּ וּלְכָל יִשְׂרָאֵל וְנִזְכֶּה לַגְּאֻלָּה הַשְּׁלֵמָה בִּמְהֵרָה בְּיָמֵינוּ אָמֵן.

סְפִיחִין ב

א. פֵּרוֹת הָאִילָן אֵין בָּהֶם גְּזֵרַת סְפִיחִין, כֵּיוָן שֶׁבְּוַדַּאי הָעֵץ לֹא נִשְׁתַּל בְּשָׁנָה זוֹ, וְכֵן לֹא גָּזְרוּ עַל מִינֵי צְמָחִים שֶׁאֵין רֹב בְּנֵי אָדָם זוֹרְעִים אוֹתָם, אוֹ עַל גִּדּוּלֵי שָׂדֶה וְגִנָּה שֶׁצְּמָחוּ בִּמְקוֹמוֹת שֶׁאֵינָם מְיֻעָדִים לִזְרִיעָה, כֵּיוָן שֶׁאֵין דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לִזְרֹעַ בִּמְקוֹמוֹת אֵלּוּ, וְיֵשׁ לָהֶם סִבּוֹת מְסֻיָּמוֹת שֶׁלֹּא לִזְרֹעַ בִּמְקוֹמוֹת אֵלּוּ. (יַלְקוּט יוֹסֵף עַמּוּד תקצו).

וּבְהֶעָרָה (שָׁם) כֵּן הוּא בָּרַמְבָּ"ם (פֶּרֶק ב הֲלָכָה ג-ד) וז"ל: הָא לָמַדְתָּ שֶׁאֵין אוֹכְלִין מִפֵּרוֹת שְׁבִיעִית אֶלָּא פֵּרוֹת הָאִילָנוֹת וְהָעֲשָׂבִים שֶׁאֵין זוֹרְעִין אוֹתָם רֹב הָאָדָם כְּגוֹן הַפִּיגָם וְהַיַּרְבּוּזִין הַשּׁוֹטִים וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּהֶן, אֲבָל הַיְּרָקוֹת שֶׁדֶּרֶךְ רֹב הָאָדָם לִזְרֹעַ בְּגִנּוֹת וּמִינֵי תְּבוּאָה וְקִטְנִיּוֹת כָּל הַצּוֹמֵחַ מֵהֶן אָסוּר מִדִּבְרֵיהֶם וְהַמְלַקְּטָן מָכִין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת. סְפִיחִין הָעוֹלִים בְּשָׂדֶה בּוּר וּבְשָׂדֶה נִיר וּבְשָׂדֶה כֶּרֶם וּבְשָׂדֶה זֶרַע מֻתָּרִין בַּאֲכִילָה, וּמִפְּנֵי מָה לֹא גָּזְרוּ עֲלֵיהֶם לְפִי שֶׁאֵין אָדָם זוֹרֵעַ מְקוֹמוֹת אֵלּוּ, שָׂדֶה בּוּר אֵין אָדָם נִפְנֶה לְשָׁם, וּשְׂדֶה נִיר רוֹצֶה הוּא בְּתִקּוּנָהּ, וּשְׂדֶה כֶּרֶם אֵינוֹ אוֹסֵר כַּרְמוֹ, וּשְׂדֶה זֶרַע הַסְּפִיחִין מַפְסִידִין אוֹתָהּ, וְכֵן הַתֶּבֶן שֶׁל שְׁבִיעִית מֻתָּר בְּכָל מָקוֹם וְלֹא גָּזְרוּ עָלָיו. ע"כ. וְכֵן כָּתַב הַגָּאוֹן הֶחָזוֹן אִישׁ (סִימָן יד סוֹף אוֹת ט') שֶׁפְּרָחִים שֶׁעִקָּרָם אִילָן וַדַּאי מֻתָּרִים. וְעַיֵּן בְּשׁוּ"ת מִשְׁנַת יוֹסֵף חֵלֶק א' (סִימָן לד). ע"ש.

ב. וְכֵן בְּנָנוֹת אֵין בָּהֶם גְּזֵרַת סְפִיחִין, אַף שֶׁהֵם פְּרִי הָאֲדָמָה, מֵאַחַר שֶׁאַף אִם יִנְטְעוּ אוֹתָם בִּתְחִלַּת הַשָּׁנָה לֹא יַעֲשׂוּ פְּרִי עַד הַשָּׁנָה הַשְּׁנִיָּה. וְגַם הוּא צָמַח רַב שָׁנָתִי. וּמִכָּל מָקוֹם נוֹהֵג בָּהֶם קְדֻשַּׁת שְׁבִיעִית. (יַלְקוּט יוֹסֵף עַמּוּד תקצו).

וּבְהֶעָרָה (שָׁם) כָּתַב הַנּוֹבַ"ה סְבִיב הַגֶּזַע שֶׁל הַבָּנָנוֹת גְּדֵלִים מֵעַצְמָם כַּמָּה שְׁתִילִים בָּאֲדָמָה שֶׁאוֹתָם עוֹקְרִים וְשׁוֹתְלִים מֵחָדָשׁ כָּל אֶחָד בְּמָקוֹם אַחֵר, וּכְשֶׁגְּדֵלִים כָּל צָרְכָּם עוֹשִׂים פְּרִי, וְשׁוּב יוֹצְאִים סְבִיב כָּל אֶחָד שְׁתִילִים כַּנַּ"ל. וְהַזְּמַן מֵהַשְּׁתִילָה עַד לְגִדּוּל הַפְּרִי הָרִאשׁוֹן הוּא כְּשָׁנָה וָרֶבַע, מִשֶּׁנִּגְמַר הַפְּרִי מִתְיַבֵּשׁ הֶעָנָף שֶׁעָלָיו גָּדַל הַפְּרִי, וּמֵעָנָף שֵׁנִי עוֹשֶׂה הַצָּמַח פַּעַם שְׁנִיָּה פְּרִי, כַּעֲבֹר כְּשְׁמוֹנָה חֳדָשִׁים בְּעֶרֶךְ, וְשׁוּב מִתְיַבֵּשׁ הֶעָנָף עוֹשֶׂה הַפְּרִי, וּמֵעָנָף שְׁלִישִׁי יוֹצֵא פַּעַם שְׁלִישִׁית פְּרִי, שׁוּב כַּעֲבֹר שְׁמוֹנָה חֳדָשִׁים, וְאַחַר הַפַּעַם הַשְּׁלִישִׁית בְּדֶרֶךְ כְּלָל הַצָּמַח מִתְיַבֵּשׁ לְגַמְרֵי. נִמְצָא שֶׁהַבָּנָנָה הִיא סוּג שֶׁל צְמָחִים רַב שְׁנָתִיִּים מִמִּשְׁפַּחַת הַמּוּזִיִּים, מִינֵי הַבָּנָנוֹת הֵם צְמָחִים בַּעֲלֵי פְּקַעַת אוֹ קְנֵה שֹׁרֶשׁ, שֶׁהוּא הַגֶּזַע הָאֲמִתִּי שֶׁל הַצָּמַח, עֲלֵיהֶם גְּדוֹלִים מְאֹד, ב' וְג' מֶטֶר, וּבְסִיסֵיהֶם עֲשׂוּיִים כְּעֵין נְדָנִים, עוֹטְפִים זֶה אֶת זֶה וּמְהַוִּים גֶּזַע מְדֻמֶּה. אֶת הַבָּנָנוֹת לֹא זוֹרְעִים בְּיִשְׂרָאֵל רַק שׁוֹתְלִים שְׁתִיל מִמָּנָּה בְּמַטָּע, וְהוּא מוֹצִיא הַרְבֵּה עָלִים רַכִּים כְּמוֹ עֲלֵי הַיָּרָק, וּבְמֶשֶׁךְ זְמַן קָצָר הֶעָלִים הַלָּלוּ מִתְקַפְּלִים כָּאָמוּר, וּמִתְקַשִּׁים כְּמוֹ קָנִים קָשִׁים, אֶחָד מֵהַקָּנִים הָעֲנָפִים גּוֹמֵל פֶּרַח עַל קְנֵה שֹׁרֶשׁ וּמִזֶּה מִתְהַוֶּה אֶשְׁכּוֹל גָּדוֹל שֶׁל בָּנָנוֹת, בְּכָל שָׁנָה גְּדֵלִים פֵּרוֹת הַבָּנָנָה עַל קְנֵה אַחֵר, וְטֶרֶם שֶׁנִּתְיַבֵּשׁ הָעָנָף הַנֵּצֶר הַבְּכוֹר שֶׁהוֹצִיא בָּנָנָה וְגָמַר בָּזֶה פְּעֻלָּתוֹ וּמַחְזוֹר חַיָּיו, כְּבָר בָּא נֵצֶר חָדָשׁ בִּמְקוֹמוֹ לְהַמְשִׁיךְ אֶת קִיּוּם הַמַּטָּע

וּלְהוֹצִיא בָּנָנָה לְהַבָּא. אִם יִשְׁתְּלוּ אֶת הַבָּנָנוֹת בִּתְחִלַּת תִּשְׁרֵי, לֹא יִגְמְרוּ אֶת פְּרִיוֹ לַאֲכִילָה לִפְנֵי חֲנֻכָּה הַשְּׁנִיָּה, זֹאת אוֹמֶרֶת כְּשָׁנָה וָרֶבַע לְפָחוֹת. מַטָּעֵי עֹמֶק הַיַּרְדֵּן מִתְקַיְּמִים בְּדֶרֶךְ כְּלָל לְמֶשֶׁךְ שִׁלְשָׁה יְבוּלִים, וְאִלּוּ מַטָּעֵי אֵזוֹר הַחוֹף בְּיִשְׂרָאֵל מַאֲרִיכִים יָמִים הַרְבֵּה יוֹתֵר.

וְהִנֵּה לְגַבֵּי בְּרִכַּת הַבָּנָנָה, כְּבָר פָּשַׁט הַמִּנְהָג בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת לְבָרֵךְ עָלֶיהָ בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה, וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב מָרָן בְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ (סִימָן רג סָעִיף ג'), עַל הַמּוֹאזִי"ש בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה. וְהֵינוּ בָּנָנָה, וּכְמוֹ שֶׁבֵּאֲרְנוּ בְּיַלְקוּט יוֹסֵף חֵלֶק ג' (הִלְכוֹת בְּרָכוֹת, סִימָן רב). וְהוּא עַל פִּי הַמְּבאָר בְּתוֹסֶפְתָּא (פֶּרֶק ג' דִּכְלָאִים) זֶה הַכְּלָל כָּל שֶׁהַמּוֹצִיא עָלָיו מֵעִקָּרוֹ הֵרִי זֶה יָרָק, וְכָל שֶׁאֵינוֹ מוֹצִיא עָלָיו מֵעִקָּרוֹ הֵרִי זֶה אִילָן. וְכֵן אָמְרוּ בִּבְרָכוֹת (מ.) הֵיכִי מְבָרְכִינַן בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ, הֵיכָא דְּכִי שָׁקַלְתְּ לַהּ לְפֵרֵיהּ אָתֵיהּ לְגַוָּאּ וְהָדָר מַפִּיק, אֲבָל הֵיכָא דְּכִי שָׁקְלִית לַפֵּרִי לֵיתָא לְגַוָּאּ דְּהָדָר מַפִּיק, לֹא מְבָרְכִינַן עָלָיו בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ אֶלָּא בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה. וּלְפִי זֶה בָּנָנָה בְּרָכָתָהּ בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה, שֶׁהֲרֵי אֵין כָּאן גֶּזַע קַיָּם כָּל הַשָּׁנִים שֶׁמְּמַנּוּ יוֹצְאִים הָעֲנָפִים וְהַפֵּרוֹת, אֶלָּא הַכֹּל מַתְחִיל מִדֵּי שָׁנָה, לְפִיכָךְ מְבָרְכִים עַל בָּנָנָה בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה. וְכֵן כָּתַב רַבֵּנוּ נָתָן בְּמַס' דְּמַאי (פֶּרֶק ב', וּבְרֵישׁ פֶּרֶק ה' דִּשְׁבִיעִית) דִּבְנוֹת שׁוּחַ הֵם אַלְמוּז וְהֵם הַבָּנָנוֹת בְּלָשׁוֹן עַרְבִי. וְכֵן כָּתַב בְּכַפְתּוֹר וָפֶרַח (פֶּרֶק נו), שֶׁהַפֵּרִי הַנִּמְצָא בְּאֶרֶץ הֶעָרַב וְקוֹרִין לוֹ אַלְמוּז, מְבָרְךְ עָלָיו בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה, שֶׁהֲרֵי הָעֵלִין עוֹלִין לוֹ מֵעִקָּרוֹ וְהוּא גָּבוֹהַּ מְאֹד.

וְעַיֵּן בַּסּוּגְיָא פְּסָחִים (נא:) בְּפַלְגְּתַת רַבִּי שִׁמְעוֹן וְרַבָּנָן אִם סְפִיחֵי כְּרוּב מְתָרִים, וְכָתַב שָׁם רָשִׁ"י (ד"ה חוּץ) דְּהֻתַּר הַכְּרוּב מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לוֹ קֶלַח גָּדוֹל וְעָלָיו יוֹצְאִין מִקְלְחוֹ וַעֲנָפָיו כְּעֵין אִילָן, לָכֵן מְתָרִים לְרַבִּי שִׁמְעוֹן, דְּלֹא אָסְרָה תּוֹרָה אֶלָּא כְּעֵין תְּבוּאָה הַנִּזְרַעַת, דְּהֵן לֹא נִזְרַע כְּתִיב. וְדַוְקָא אֲלִיבֵּיהּ דְּרַבִּי עֲקִיבָא, דְּאִסּוּר סְפִיחִין מִדְּאוֹרָיְתָא, פְּלִיגִי, אֲבָל לְרַבָּנָן דְּפְלִיגִי עֲלֵה דְּרַבִּי עֲקִיבָא וְסָבְרִי דְּאִסּוּר סְפִיחִין דְּרַבָּנָן לֵיכָּא לְמִגְזָר. וְיֵשׁ לִלְמֹד מִכָּאן דְּאִסּוּר סְפִיחִין הוּא רַק עַל פְּרִי הָאֲדָמָה, הַנִּזְרָעִים בְּבָטֶן הָאֲדָמָה וְכָל הַזֶּרַע מְכֻסֶּה בָּעָפָר, אֲבָל לֹא עַל פְּרִי שְׁתִילִים הַנִּשְׁתָּלִים מִתְּחִלָּה עַל פְּנֵי הָאָרֶץ וּגְלוּיִים מֵהֶרֶגַע הָרִאשׁוֹן שֶׁל נְטִיעָתָם לְעֵין כֹּל. שֶׁהֲרֵי לְרַבִּי עֲקִיבָא דִּסְבִירָא לֵהּ דִּסְפִיחִין דְּאוֹרָיְתָא, מִקְרָא מָלֵא דִּבֵּר הַכָּתוּב, הֵן לֹא נִזְרָע, וּלְרַבָּנָן דִּסְבִירָא לְהוּ דְּאִסּוּר סְפִיחִין מִדְּרַבָּנָן, לֹא גָּזְרוּ יוֹתֵר מִמָּה שֶׁאָסַר רַבִּי עֲקִיבָא מִן הַתּוֹרָה.

והגרצ"פ פְּרִנְק זצ"ל בְּסֵפֶר כֶּרֶם צִיּוֹן (הֲלָכוֹת פְּסוּקוֹת פֶּרֶק ט' סק"א) הֶעֱלָה לְהָקֵל בְּבָנָנוֹת שֶׁאֵין בָּהֶן אִסּוּר סְפִיחִין, שֶׁהֲרֵי אֵין הַבָּנָנוֹת נִזְרָעוֹת בְּכָל שָׁנָה כִּשְׁאָר יְרָקוֹת, אֶלָּא שֶׁהַשָּׁרָשִׁים מוֹצִיאִים עָנָף חָדָשׁ בְּכָל שָׁנָה, וְעַל כֵּן יֵשׁ לְדוּנָן כְּאִילָן שֶׁאֵין בָּן גִּזְרַת סְפִיחִין. וְהֵינוּ דְּאַף עַל פִּי שֶׁדִּינָן בְּעָלְמָא כְּיָרָק, מִכָּל מָקוֹם אֵין גִּזְרַת סְפִיחִין אֶלָּא עַל הַנִּזְרָע בְּכָל שָׁנָה, וְלֹא עַל הַמּוֹצִיא עֲנָפִים חֲדָשִׁים בִּלְבַד. ע"ש.

גַּם הגרש"ז אוֹיֶערְבַּאךְ זצ"ל כָּתַב [בִּתְשׁוּבָה שֶׁהוּבְאָה בְּשׁוּ"ת יְשׁוּעַת מֹשֶׁה חֵלֶק א' סִימָן יג], דְּמִסְתַּבֵּר שֶׁאֵין דִּין סְפִיחִין בְּבָנָנוֹת. אֶלָּא שֶׁכָּתַב לְהִסְתַּפֵּק לְדַעַת הָרַמְבַּ"ם כֵּיוָן שֶׁסּוֹבֵר דְּאַפִּילּוּ אִם צָמַח כָּל הַיָּרָק בַּשִּׁשִּׁית מִכָּל מָקוֹם אֵין רַק הוֹסִיף כָּל שֶׁהוּא בַּשְּׁבִיעִית וְנִלְקָט, אַף עַל גַּב דְּבִכְהַאי גַּוְנָא לֹא שַׁיָּךְ כְּלָל הַחֲשָׁשׁ שֶׁיִּזָּרַע בַּסַּתָּר וְכוּ', אֲפִלּוּ הָכִי לֹא חִלְקוּ חֲכָמִים, וְכָל שֶׁהוּא קָדוֹשׁ בִּקְדֻשַּׁת שְׁבִיעִית אָסוּר גַּם מִשּׁוּם סְפִיחִין. וְאִם כֵּן אֶפְשָׁר דְּהָכִי נָמִי גַּם

בְּבָנָנוֹת. אַךְ מִטַּעַם אַחֵר נִרְאֶה לְהָקֵל, כִּי שָׁמַעְתִּי שֶׁאִם זוֹרְעִים גֶּרְעִין וְלֹא שְׁתִיל אֵינוֹ נוֹתֵן כְּלָל פֵּרוֹת בַּשָּׁנָה הָרִאשׁוֹנָה, וְנִמְצָא שֶׁאֵין מָקוֹם לִגְזֹר אֶלָּא לְהַעֲבָרַת שְׁתִיל מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, וְכֵיוָן שֶׁכֵּן פָּשׁוּט הוּא דְּהַרְי זֶה דּוֹמֶה לָאִילָן, וְלֹא אָסוּר מִשּׁוּם סְפִיחִין גַּם לְהָרַמְבַּ"ם. וּבֶאֱמֶת שֶׁכְּבָר קְדָמוֹ בִּסְבָרָא זוֹ בְּשַׁבָּת הָאָרֶץ (פ"ד סי"ח סק"ז).

גַּם בְּסֵפֶר בְּרִית עוֹלָם עַל שְׁבִיעִית (ג, מו) כַּתָּב, שֶׁאֵין אִסּוּר סְפִיחִין בְּבָנָנוֹת. ע"ש. וְכֵן כָּתַב בְּשׁוּ"ת יְשׁוּעַת מֹשֶׁה הַנָּ"ל (סימן ה'), שֶׁאֵין אִסּוּר סְפִיחִין בְּבָנָנוֹת, וְכָתַב סְבָרָא גְּדוֹלָה לְחַלֵּק בֵּין זְרִיעָה לִשְׁתִילָה, דְּכָל עִקָּרָהּ שֶׁל גְּזֵרַת סְפִיחִין הָיְתָה מִפְּנֵי עוֹבְרֵי עֲבֵרָה, שֶׁלֹּא יֵלֵךְ וְיִזְרַע תְּבוּאָה וְקִטְנִיּוֹת וְזֵרְעוֹנֵי גִּנָּה בְּתוֹךְ שָׂדֵהוּ בַּסֵּתֶר, וּכְשֶׁיִּצְמְחוּ יֹאכַל מֵהֶם וְיֹאמַר סְפִיחִין הֵן. וְכִלְשׁוֹן הָרַמְבַּ"ם בְּפֶרֶק ד' מֵהִלְכוֹת שְׁמִטָּה הֲלָכָה ב'. וְדִקְדֵּק וְיִזְרַע בַּסֵּתֶר, דְּהַיְנוּ זְרִיעַת גַּרְעִינֵי זֶרַע שֶׁאֶפְשָׁר לְעוֹבְרֵי עֲבֵרָה לַעֲשׂוֹתוֹ בַּסֵּתֶר, וּלְאַחַר זְמַן כְּשֶׁיִּצְמַח לְהַגִּיד סְפִיחִין הֵן, כִּי לְאַחַר הַזְּרִיעָה לֹא מִינְכָּר מִידֵי עַד שֶׁיִּצְמַח, לֹא כֵן שְׁתִילִים דְּמִנְכְּרֵי טוּבָא עַל פְּנֵי שֶׁטַח הַמַּטָּע, תֶּכֶף אַחֲרֵי הַשְׁתִילָה. וְאִי אֶפְשָׁר לוֹמַר שֶׁהֵן סְפִיחִין, מִכֵּיוָן שֶׁרָאוּ שֶׁאֶתְמוֹל הָיְתָה שָׂדֵהוּ רֵיקָה, וּבְוַדַּאי שְׁתָלוּ בַּשְּׁבִיעִית, לָכֵן לֹא גָּזְרוּ עַל זֶה. וְעוֹד, דְּכֵיוָן שֶׁיֵּשׁ לְעֵץ הַבָּנָנוֹת צוּרָה שֶׁל עֵץ פְּרִי, אֶפְשָׁר שֶׁאֵינָן בִּכְלָל גְּזֵרַת יְרָקוֹת, אַף שֶׁבִּרְכַּת הַבָּנָנָה בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה. וְדָמִי לִסְפִיחֵי כְּרוּב הַדּוֹמִים לָאִילָן שֶׁאֵין עֲלֵיהֶם דִּין סְפִיחִין. וְאַף שֶׁהָרַמְבַּ"ם לֹא חִלֵּק בֵּין כְּרוּב לִשְׁאַר יְרָקוֹת, מִכָּל מָקוֹם כָּאן שֶׁהַדָּבָר נַעֲשָׂה עַל יְדֵי נְטִיעָה וּשְׁתִילָה, אֶפְשָׁר שֶׁאֵינוֹ בְּכָל הַגְּזֵרָה, שֶׁהֲרֵי נְטִיעָה בַּשְּׁבִיעִית הִיא מִדְּרַבָּנָן, וְאֵיךְ יִגְזְרוּ שֶׁמָּא יָבוֹאוּ לִטַּע בַּשְּׁבִיעִית, וְהָא הָוֵי בִּכְלַל גְּזֵרָה לִגְזֵרָה. ע"ש.

וּבְלָאו הֵכִי בְּבָנָנוֹת שֶׁנִּלְקְטוּ בַּשְּׁבִיעִית הֲרֵי בָּרוּר שֶׁלֹּא נִשְׁתְּלוּ בַּשְּׁבִיעִית, כִּי אִם בַּשִּׁשִּׁית, וְאִם כֵּן אֵין בָּהֶם שְׁאֵלָה שֶׁל סְפִיחִין וְגַם בָּנָנוֹת הַנִּלְקָטוֹת בַּשָּׁנָה הַשְּׁמִינִית אֵין אִסּוּר נִזְרָע בַּשְּׁבִיעִית, כִּי גַּם אֵלֶּה הֵם מֵהַנִּשְׁתָּלִים בַּשִּׁשִּׁית. וּמִמֵּילָא לֹא מָצוּי כָּל כָּךְ אִסּוּר סְפִיחִין בְּבָנָנוֹת.

וּבְסֵפֶר יְשׁוּעַת מֹשֶׁה הַנַּ"ל כָּתַב, וְלִהְיוֹת שֶׁרָאִיתִי חֲרָדִים רַבִּים הַנִּזְהָרִים וּמַזְהִירִים אֶת עַצְמָם וּבְנֵי בֵּיתָם, כְּבָר מִתְּחִלַּת הַשְּׁמִיטָה, מִסְּפִיחֵי בָּנָנוֹת, וְהַגַּם שֶׁאֵין עֲלֵיהֶם חֲשָׁשׁ שֶׁל נָעֲבַד וְשָׁמוּר וּמִשּׁוּם סְחוֹרָה, כְּגוֹן שֶׁהִפְקִירָן בַּעֲלֵיהֶן, וְאַף עַל פִּי שֶׁהַבָּנָנוֹת נְחוּצוֹת לַבְּרִיאוּת מְאֹד, לָכֵן נִתְעוֹרַרְתִּי לְפָרְסֵם הֶתֵּרָא דְּבָנָנוֹת עַל פִּי הַנִּמּוּקִים הַנַּ"ז, וְשָׁמַעְתִּי שֶׁיֵּשׁ כָּאֵלּוּ הָעוֹקְרִים סְפִיחֵי בָּנָנוֹת הַגְּדֵלִים בְּגִנָּתָם, וַהֲרֵי הֵם מַפְסִידִים פֵּרוֹת שְׁבִיעִית וְעוֹבְרִים עַל לְאָכְלָה וְלֹא לְהָפְסֵד, וּלְכַתְּחִלָּה אֶפְשָׁר לְסַדֵּר אוֹצָר בֵּית דִּין, כִּי גַּם רֹב הָעֲבוֹדוֹת הַנְּחוּצוֹת לִסְפִיחֵי בָּנָנוֹת הֵן רַק בְּגֶדֶר לְאוּקְמֵי אִילָנָא הַמְּתָר בַּשְּׁבִיעִית. וע"ש שֶׁצִּיֵּן שֶׁהָרַאֲבָ"ד הַגָּאוֹן רַבִּי פִּנְחָס עֶפְשְׁטֵיְן זצ"ל רָאָה תְּשׁוּבָתוֹ זוֹ וְהִסְכִּים עִמּוֹ. וְכֵן כָּתַב בַּשְּׁבִיעִית כְּהִלְכָתָהּ (עמודים לו-רסח) וּבַשְּׁמִטָּה כְּהִלְכָתָהּ (עמוד כו), וְשֶׁשָּׁמַע כֵּן בְּשֵׁם הַגָּאוֹן הֶחָזוֹן אִישׁ זצ"ל. וְכֵן כָּתַב בִּשְׁבִיעִית בַּהֲלָכָה (עמוד קעח) בְּשֵׁם הגרצ"פ פְּרַנְק והגרש"ז אוֹיערְבַּאךְ זצ"ל. וְכֵן דַּעַת הַגְּרָ"ח נָאֶה זצ"ל, דְּבָנָנוֹת מְתָרוֹת בַּאֲכִילָה כָּל הַשָּׁנָה, אֲבָל קְדֻשַּׁת שְׁבִיעִית נוֹהֶגִים בָּהֶן, דְּהֵם יָרָק וְאַזְלִינַן בְּהוּ בָּתַר לְקִיטָה, דְּכֵיוָן שֶׁהַגֶּזַע כֻּלּוֹ מִתְיַבֵּשׁ, וְרַק סְבִיב הַשֹּׁרֶשׁ צוֹמְחִים שְׁתִילִים וְלֹא נִשְׁאַר כְּלוּם מֵהַגֶּזַע, זֶהוּ מַמָּשׁ הַדִּין הַמְּבֹאָר בְּיוֹרֶה דֵּעָה

דְּכָל הַמּוֹצִיא עָלִין מֵעִקָּרוֹ הוּא יָרָק, וְהָוֵי כִּלְאַיִם בַּכֶּרֶם. וְגַם עָדִיף מִזֶּה כֵּיוָן שֶׁגַּם הַשֹּׁרֶשׁ לֹא נִשְׁאַר. וְאַף עַל גַּב שֶׁגָּבְהוּ כְּאִילָן וְנִרְאֶה כְּאִילָן, אַל תַּבֵּט לְמַרְאֵהוּ, וַהֲרֵי גַּם הַכְּרוּב גָּבוֹהַּ וְדוֹמֶה לְאִילָן וּבֵרְכָתוֹ בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה. וְעַיֵּן תּוֹס' פְּסָחִים (נא.).

וְאָמְנָם בְּסֵפֶר אוֹר לְצִיּוֹן (שְׁבִיעִית פֶּרֶק ה' הֲלָכָה ד') כָּתַב, דִּבְבָנָנוֹת יֵשׁ אִסּוּר סְפִיחִין, וְיֵשׁ לְדוּנָן כְּכָל הַיֵּרָקוֹת שֶׁנִּלְקְטוּ בַּשְּׁבִיעִית, כֵּיוָן שכיו"ב יֵשׁ אֶפְשָׁרוּת בְּיַד הַחַקְלָאִים לְגָרֵם שֶׁהַבָּנָנוֹת יֵצְאוּ תּוֹךְ שָׁנָה. וּמִכָּל מָקוֹם יֵשׁ לְהָקֵל לָתֵת אוֹתָם לַקְּטַנִּים אוֹ לְחוֹלִים. וְשָׁם כָּתַב לְתָלוֹת דִּין זֶה בְּמַחְלֹקֶת הָרַמְבָּ"ם והר"ש לְעִנְיַן סְפִיחִין שֶׁנִּזְרְעוּ בַּשִּׁשִּׁית וְנִלְקְטוּ בַּשְּׁבִיעִית, שֶׁלְּדַעַת הר"ש אֵין בָּהֶם אִסּוּר סְפִיחִין, וּלְדַעַת הָרַמְבָּ"ם יֵשׁ בָּהֶם אִסּוּר סְפִיחִין. וּמַעֲתָּה לְדַעַת הר"ש גַּם בְּבָנָנוֹת אֵין אִסּוּר סְפִיחִין, אֲבָל לְהָרַמְבַּ"ם דִּירָקוֹת שֶׁל שִׁשִּׁית שֶׁנִּלְקְטוּ בַּשְּׁבִיעִית, אֲפִלּוּ אִם נִלְקְטוּ בִּתְחִלַּת הַשְּׁבִיעִית שֶׁלֹּא הוֹסִיף כְּלוּם, יֵשׁ בָּהֶם אִסּוּר סְפִיחִין, מִמֵּילָא גַּם בְּבָנָנוֹת יֵשׁ אִסּוּר סְפִיחִין. דְּלֹא פְּלוּג חֲכָמִים בְּתַקָּנָתָם, וּכְשֵׁם שֶׁאָסְרוּ סְפִיחִין מִיָּד בִּתְחִלַּת הַשָּׁנָה, כָּךְ יֵשׁ לֶאֱסֹר בָּנָנוֹת. ע"ש. אוּלָם לְפִי הַמְּבֹאָר לְעֵיל אִיבָּעֵית אֵימָא סְבָרָא אִיבָּעֵית אֵימָא קְרָא, אֵין צָרִיךְ לְהַחְמִיר בָּזֶה, מִכַּמָּה טַעֲמֵי תָּרִיצִי. וְגַם לְעִנְיַן יָרָק שֶׁנִּזְרַע בַּשִּׁשִּׁית וְנִלְקַט בַּשְּׁבִיעִית, כָּתַבְנוּ לְהַלָּן שֶׁהָעִקָּר בָּזֶה כְּדַעַת הר"ש, וְלֹא כְּדַעַת הָרַמְבָּ"ם, יעו"ש טַעַם הַדָּבָר, וּרְאֵה גַּם מָה שֶׁכָּתַבְנוּ בס"ד בָּזֶה בַּגִּלָּיוֹן יַגְדִּיל תּוֹרָה בָּאַגָּדָה וּבַהֲלָכָה (פָּרָשַׁת חַיֵּי שָׂרָה), וּמִמֵּילָא הוּא הַדִּין בְּבָנָנוֹת שֶׁאֶפְשָׁר לְהָקֵל. וְהָרַב אוֹר לְצִיּוֹן לְטַעְמֵיהּ אַזִּיל שֶׁפָּסַק לְהַחְמִיר כְּהָרַמְבַּ"ם לְגַבֵּי נִלְקַט בַּשְּׁבִיעִית. וְכֵיוָן שֶׁמְּקֻבָּל לוֹמַר בְּשֵׁם הֶחָזוֹן אִישׁ שֶׁהִתִּיר בָּנָנוֹת מֵאִסּוּר סְפִיחִין, כֵּן יֵשׁ לִתְפֹּס לְדִינָא, וּבִפְרָט דְּהָוֵי מִלְתָא דְּרַבָּנָן, וְגַם שְׁבִיעִית בַּזְּמַן הַזֶּה מִדְּרַבָּנָן. וְכֵן פָּסַק בְּדָרְכֵי אֱמוּנָה (פ"ד ס"ק פה) דְּאֵין בְּבָנָנוֹת דִּין סְפִיחִין, וְכָתַב כֵּן בְּשֵׁם הֶחָזוֹן אִישׁ. וּרְאֵה עוֹד בְּשוּ"ת מִנְחַת יִצְחָק חֵלֶק ח' (סִימָן צד), וּבְשוּ"ת מִשְׁנַת יוֹסֵף חֵלֶק א' (סִימָן כ' אוֹת ה'). וּבְשוּ"ת צִיץ אֱלִיעֶזֶר חֵלֶק יא (סִימָן סט). ע"ש.

ג. שִׂיחִים רַב שְׁנָתַיִם, שָׁנוֹתְנִים פֵּרוֹת יוֹתֵר מִשָּׁנָה אַחַת, אֵין בָּהֶם אִסּוּר סְפִיחִין בְּשָׁנָתָם הַשְּׁנִיָּה, שֶׁמֵּהֶם מְצוּי רֹב הַתּוֹצֶרֶת בַּשָּׁוְקִים. וּכְגוֹן, נַעֲנַע, פָּאפַיָּה וְעוֹד, אֵין בָּהֶם דִּין סְפִיחִין.

(יִלְקוּט יוֹסֵף עַמּוּד תקצט).

וּבְהֶעָרָה (שָׁם) כָּתַב רָאֹה בְּשוּ"ת יְחַוֶּה דַּעַת חֵלֶק ד' (סִימָן נב), עַל פִּי דִּבְרֵי הָרַדְבָּ"ז בְּחֵלֶק ג' (סִימָן תקלא), וְעֵדוּת הַפּוֹסְקִים עַל מָרָן וְהָאֲרִ"י זַ"ל גַּבֵּי חֲצִילִים לְגַבֵּי עָרְלָה. וְדוֹן מִינָהּ לְנִדּוֹן דִּדָן.

פְּרִי הַפָּאפַיָּה אִם נוֹהֵג בּוֹ דִּין עָרְלָה וְדִין סְפִיחִין

וּמָה שֶׁכָּתַבְנוּ גַּבֵּי פְּרִי הַפָּאפַיָּה, הִנֵּה לְגַבֵּי עָרְלָה כָּתְבוּ כַּמָּה אַחֲרוֹנִים שֶׁאֵין דִּין עָרְלָה בִּפְרִי הַפָּאפַיָּה, עַל פִּי מָה שֶׁכָּתַב הָרַדְבָּ"ז בִּתְשׁוּבָה שֶׁכָּל שֶׁהַפֵּרוֹת יוֹצְאִים בְּתוֹךְ שָׁנָה לַנְּטִיעָה, יֵשׁ לוֹ דִּין יָרָק וְלֹא עֵץ. וְאֵין לְךָ מִין אִילָן שֶׁנּוֹטְעִים הַגְּרִעִין שֶׁלּוֹ שֶׁיַּעֲשֶׂה פְּרִי בְּתוֹךְ שְׁנָתוֹ, וְלָכֵן מְכָרְחִים לוֹמַר שֶׁהוּא מִין יָרָק, וְלָכֵן לֹא נוֹהֵג בּוֹ דִּין עָרְלָה. ע"ש. וּלְפִי מָה שֶׁנִּמְסַר מִפִּי מֻמְחִים פְּרִי הַפָּאפַיָּה מוֹצִיא פְּרִי בְּתוֹךְ שָׁנָה לִזְרִיעָתוֹ, וּמִמֵּילָא נֶחְשָׁב כְּיָרָק, וְאֵין דִּין עָרְלָה נוֹהֵג בּוֹ כְּלָל, וְיֵשׁ לְבָרֵךְ עָלָיו בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה.

וְאָמְנָם בְּשוּ"ת הַלֵּ"ט (סִימָן פג) כָּתַב שֶׁהוּא טַעַם קָלוּשׁ לְהַתִּיר אִסּוּר עָרְלָה. ע"ש. וְכֵן

כָּתַב הַגָּאוֹן הֶחָזוֹן אִישׁ (דִּינֵי עֲרֵלָה סִימָן יב) שֶׁאֵין לְזֶה מָקוֹר בַּגְּמָרָא. ע"ש. אוּלָם בְּשוּ"ת קוֹל אֵלִיָּהוּ חֵלֶק ב' (בְּקוּנְטְרֵס מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל סִימָן נד) כָּתַב בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמוּאֵל גַּרְמִיזָאן, שֶׁכֵּן שָׁנִינוּ בַּתּוֹסֶפְתָּא, שֶׁכָּל שֶׁמּוֹצִיא פֵּרוֹת תּוֹךְ שָׁנָה לִזְרִיעָתוֹ, אֵינוֹ נִקְרָא אִילָן לְעִנְיַן עֲרֵלָה, וְאֵינוֹ אֶלָּא יָרָק. וְשֶׁכֵּן נִרְאֶה דַּעַת מָרָן הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ (סִימָן רג סְעִיף ג') שֶׁפָּסַק לְבָרְךְ עַל בָּנָנָה בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה.

גַּם מָרָן הַחִיד"א בִּבְרְכֵי יוֹסֵף (יוֹרֶה דֵּעָה סִימָן רצד) הֵבִיא דִּבְרֵי מַר זְקֵנוֹ הַחֶסֶד לְאַבְרָהָם שֶׁנָּהֲגוּ לְהָקֵל בַּאֲכִילַת הַחֲצִילִים, וְשֶׁכֵּן עָשׂוּ מַעֲשֶׂה רַב הָאֲרִ"י זַ"ל והמהרח"ו. וּלְפִי זֶה גַּם פְּרִי הַפָּאפַּיָה יֵשׁ לוֹ דִּין יָרָק לְכָל דָּבָר, וְאֵין בּוֹ דִּין עֲרֵלָה, וּמְבָרְכִים עָלָיו בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה, וְכִמְבֹאָר דִּין זֶה בְּשוּ"ת יְחַוֶּה דַּעַת חֵלֶק ד' (סִימָן נב). וְעַיֵּן עוֹד בְּכַיּוֹצֵא בָּזֶה בְּשוּ"ת רַב פְּעָלִים חֵלֶק א' (חֵלֶק אוֹרַח חַיִּים סִימָן ל'), וּבְסֵפֶר נְתִיבִי עַם (עַמּוּד קכה), וּבְשוּ"ת מִנְחַת יִצְחָק חֵלֶק ט' (סִימָן קח), וּבְשוּ"ת מִנְחַת יְהוּדָה חֵלֶק ב' (חֵלֶק יוֹרֶה דֵּעָה סִימָן כד), וּבְשוּ"ת אָז נִדְבְּרוּ חֵלֶק ה' (סִימָן מז). וּבְשוּ"ת חֶלְקַת הַשָּׂדֶה חֵלֶק א' (עֲרֵלָה סִי' יד).

וּמַעֲתָּה, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ לוֹ דִּין יָרָק לְכְאוֹרָה יֵשׁ לִנְהֹג בּוֹ דִּין סְפִיחִין. אוּלָם כְּבָר בֵּאַרְנוּ לְעֵיל גַּבֵּי בָּנָנוֹת, דְּכָל צָמַח שֶׁהוּא רַב שְׁנָתִי אֵין בּוֹ דִּין סְפִיחִין. וּמִמֵּילָא גַּם גַּבֵּי פְּרִי הַפָּאפַּיָה כֵּיוָן שֶׁהוּא צָמַח הָעוֹשֶׂה פֵּרוֹת רַב שְׁנָתִי, אֵין בּוֹ גְּזֵרַת סְפִיחִין, אַף שֶׁדִּינוֹ כְּדִין יָרָק לְגַבֵּי עֲרֵלָה.

ד. יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁבְּנַעְנַע יֵשׁ אִסּוּר סְפִיחִין, אַחַר שֶׁכַּיּוֹם רְגִילִים לְזוֹרְעוֹ בְּמֵיחָד. וְיֵשׁ חוֹלְקִים וְאוֹמְרִים שֶׁאֵין בּוֹ אִסּוּר סְפִיחִים, אַחַר שֶׁהוּא צָמַח רַב שְׁנָתִי. וְהָעִקָּר לְדִינָא לְהָקֵל בַּעֲלֵי נַעְנַע, אַחַר שֶׁהוּא צָמַח רַב שְׁנָתִי. וְגַם לְהַמַּחְמִירִים בָּזֶה אֵין הָאִסּוּר לְדַעְתָּם אֶלָּא בַּאֲכִילָה, אֲבָל בַּהֲנָאָה מֻתָּר, שֶׁכָּל סְפִיחִין מֻתָּרִים בַּהֲנָאָה, וְלָכֵן מֻתָּר לְהָרִיחַ עֲלֵי נַעְנַע שֶׁל שְׁבִיעִית.וְאַף אִם נָטַע אֶת עֲלֵי הַנַּעְנַע בְּעִקָּר לְשֵׁם רֵיחַ, אֵין נוֹהֵג בּוֹ דִּין סְפִיחִין. (יִלְקוּט יוֹסֵף עַמּוּד תרד).

וּבְהֶעָרָה (שָׁם) כָּתַב עַל פִּי הַמְּבֹאָר בִּתְשׁוּבַת הָרַמְבָּ"ם (סִימָן קכח), וז"ל: וּכְבָר אָמְרוּ [בַּסִּפְרָא פָּרָשַׁת בְּהַר פֶּרֶק ד'] הַסְּפִיחִין אֵינָן מִן הַתּוֹרָה אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. וְזוֹ הִיא דַּעַת חֲכָמִים וְהִיא הָאֱמֶת. וְעַל פִּי זֶה הָעִקָּר, אָסוּר לֶאֱכֹל מִמָּה שֶׁתַּצְמִיחַ הָאָרֶץ בַּשְּׁבִיעִית, אֶלָּא מָה שֶׁלֹּא יִזְרְעוּ לוֹ גֶּרְעָנִים, כְּגוֹן הַנַּעְנַע וְכוּ' וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם מִן הָעֲשָׂבִים, וְזֶהוּ אָמְרָם בַּמִּשְׁנָה "וְהַפִּיגָם וְהַיַּרְבּוּזִין הַשּׁוֹטִים וְהַחַלְגְּלוֹגוֹת וְהַכְּסְבָּר שֶׁל הָרִים, וְהַכַּרְפַּס שֶׁל נְהָרוֹת, וְהַגַּרְגִּיר שֶׁל אֵפֶר, פְּטוּרִים מִן הַמַּעַשְׂרוֹת, וְנִלְקָחִין מִכָּל אָדָם בַּשְּׁבִיעִית, שֶׁאֵין כַּיּוֹצֵא בָּהֶם נִשְׁמָר". אֲבָל כְּמוֹ הַלֶּפֶת וְהַכְּרוּב וְהַכַּרְפַּס שֶׁל גִּנָּה וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם כֻּלָּם אֲסוּרִים מִדְּרַבָּנָן. ע"כ. וְכֵן הוּא בְּסֵפֶר בְּרִית עוֹלָם עַל שְׁבִיעִית (סִימָן סג אוֹת סו). ע"ש.

וְאָמְנָם בְּשוּ"ת יַשְׁכִּיל עַבְדִּי חֵלֶק ח' (חֵלֶק יוֹרֶה דֵּעָה סִימָן ל') כָּתַב, שֶׁיֵּשׁ אִסּוּר סְפִיחִים בְּנַעְנַע, וְכָתַב שֶׁכֵּן דַּעַת הָרַמְבָּ"ם. ע"ש. גַּם בְּסֵפֶר אוֹר לְצִיּוֹן (שְׁבִיעִית פֶּרֶק ה' הֲלָכָה ג') כָּתַב, דְּעַלֵי נַעְנַע מֻתָּרִים בַּהֲנָאָה לְהָרִיחַ בָּהֶם, וְיֵשׁ לְהַתִּיר לְקַטָּנִים וְחוֹלִים לְצֹרֶךְ אֲכִילָה, וע"ש בַּמְּקוֹרוֹת שֶׁכָּתַב, דְּכֵיוָן שֶׁכָּל סְפִיחִין מֻתָּרִים בַּהֲנָאָה, וּכְדִבְרֵי הַשַּׁעַר הַמֶּלֶךְ, לְפִיכָךְ מֻתָּר לְהָרִיחַ עֲלֵי נַעְנַע. וּמִכָּל מָקוֹם הַמַּחְמִיר לָחוּשׁ לְדַעַת הַחוֹלְקִים וְאֵינוֹ לוֹקֵחַ לְבָרְךְ וּלְהָרִיחַ בְּשָׂמִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם אִסּוּר סְפִיחִין תָּבוֹא עָלָיו בְּרָכָה. וע"ש שֶׁכָּתַב, דִּבְעִקַּר דִּין נַעְנַע, יֵשׁ לְעַיֵּן אִם יֵשׁ בּוֹ אִסּוּר

סְפִיחִין. שֶׁהֲרֵי הַנַּעֲנַע הוּא צֶמַח רַב שְׁנָתִי שֶׁחוֹתְכִין אוֹתוֹ וְגָדֵל שׁוּב כַּמָּה פְּעָמִים בְּשָׁנָה וְדוֹמֶה בָּזֶה לְבָּנָנוֹת שֶׁאֵין זוֹרְעִים אוֹתָן כָּל פַּעַם מֵחָדָשׁ, אֶלָּא שֶׁגְּדִלִים עֲנָפִים חֲדָשִׁים מֵהַשָּׁרָשִׁים, וּבִתְשׁוּבָה הַבָּאָה הִתְבָּאֵר שֶׁיֵּשׁ לְהָקֵל בָּזֶה לִקְטַנִּים וְחוֹלִים, וְאִם כֵּן הוּא הַדִּין שֶׁיֵּשׁ לְהָקֵל בָּזֶה בְּעֲלֵי נַעֲנַע לַקְּטַנִּים וְלַחוֹלִים הַצְּרִיכִים לָהֶם אַף לַאֲכִילָה. וְאוּלָם יֵשׁ לְזָהֵר לִנְהֹג בְּעֲלֵי נַעֲנַע קְדֻשַּׁת שְׁבִיעִית. וְעַל תְּשׁוּבַת הָרַמְבָּ"ם הַנַּ"ל כָּתַב, שֶׁבְּמַהֲדוּרַת פְּאֵר הַדּוֹר (סִימָן טו) נִדְפְּסָה תְּשׁוּבָה זוֹ וְלֹא הָזְכַּר שָׁם נַעֲנַע, וְאַף לַגִּרְסָא שֶׁמָּזְכָּר נַעֲנַע, לֹא הִתִּיר הָרַמְבָּ"ם נַעֲנַע אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁאֵינוֹ נִזְרָע וְאֵין כַּיּוֹצֵא בּוֹ נִשְׁמָר, וּלְפִי זֶה כַּיּוֹם שֶׁהַנַּעֲנַע אֵינוֹ גָּדֵל מֵאֲלָיו אֶלָּא הַדֶּרֶךְ לְזוֹרְעוֹ צָרִיךְ לִנְהֹג בּוֹ אִסּוּר סְפִיחִין. ע"ש. וּלְפִי מָה שֶׁבֵּאַרְנוּ לְעֵיל גַּבֵּי בָּנָנוֹת שֶׁיֵּשׁ לְהָקֵל בָּהֶם לֹא רַק לְחוֹלִים וִילָדִים, אֶלָּא אַף לִגְדוֹלִים הַבָּנָנוֹת מְתָרוֹת בַּאֲכִילָה. וְכֵיוָן שֶׁאֹפֶן הַגִּדּוּל שֶׁל הַנַּעֲנַע הוּא כְּמוֹ הַבָּנָנוֹת יֵשׁ לֵילֵךְ לְהָקֵל בָּהֶם. וּכְבָר כָּתַבְנוּ שֶׁבְּכָל שִׁיחַ רַב שְׁנָתִי שֶׁאֵין רְגִילוּת לְזוֹרְעוֹ מִדֵּי שָׁנָה, לֵיכָּא גְּזֵרַת סְפִיחִין, וּלְפִי זֶה גַּם בְּאֹפֶן שֶׁזּוֹרְעִים אֶת הַנַּעֲנַע וְאֵינוֹ גָּדֵל מֵאֲלָיו, לֹא נוֹהֵג בּוֹ דִּין סְפִיחִין. וְכֵיוָן דִּשְׁבִיעִית בַּזְּמַן הַזֶּה מִדְּרַבָּנָן, וְיֵשׁ סְבָרָא אַלִּימְתָּא לַמְּקִלִּין, לְפִיכָךְ יֵשׁ לְתַפֵּס לְדִינָא כְּדַעַת הַמְּקִלִּין. וְכֵן הֵשִׁיב לִי מָרָן אאמו"ר זיע"א שֶׁהָעִקָּר לְהָקֵל בָּזֶה בַּזְּמַן הַזֶּה.

וּבְדֶרֶךְ אֱמוּנָה (פֶּרֶק ד ס"ק י"ז) כָּתַב כְּלָל, כָּל תַּבְלִין שֶׁחַיָּב בְּמַעֲשְׂרוֹת, יֵשׁ בּוֹ אִסּוּר סְפִיחִין. וּלְשִׁיטָתוֹ, נַעֲנַע כֵּיוָן שֶׁחַיָּב בְּמַעֲשֵׂר, שֶׁהֲרֵי הָרִבְּה אֲנָשִׁים אוֹכְלִים אוֹתוֹ מַמָּשׁ, יֵשׁ בּוֹ אִסּוּר סְפִיחִין.

אֲבָל עֲלֵי הַגֶּפֶת (עַל גַּת הַנֶּעֱשִׂים בְּעִקָּר אֵצֶל יוֹצְאֵי תֵּימָן), כֵּיוָן שֶׁפְּטוּרִים מִתְּרוּמוֹת וּמַעֲשְׂרוֹת, אֵין בָּהֶם אִסּוּר סְפִיחִין (עַיֵּן קְצִירַת הַשָּׂדֶה פֶּרֶק ב' סְעִיף י"א - י"ב). (אוֹר הֲלָכָה עַמּוּד תרלד).

בְּדִין תְּרוּמוֹת וּמַעֲשְׂרוֹת בַּעֲלֵי נַעֲנַע

וּמָרָן זיע"א בַּחֲזוֹן עוֹבַדְיָה (מַעֲשְׂרוֹת עַמּוּד קה) כָּתַב עָלָה הַנַּעֲנַע לְמִי שֶׁרָגִיל בַּאֲכִילָתוֹ, (אוֹ לְעֵרְבּוֹ עִם סָלָאט), יַפְרִישׁ תְּרוּמוֹת וּמַעֲשְׂרוֹת בִּבְרָכָה, וּלְמִי שֶׁאֵינוֹ רָגִיל בַּאֲכִילָתוֹ, וְאֵינוֹ עוֹמֵד אֶלָּא לְהָרִיחַ בּוֹ, אוֹ לְהַטְעִים אֶת הַתָּה, פָּטוּר מִתְּרוּמוֹת וּמַעֲשְׂרוֹת. וּבַהֲעָרָה (שָׁם) כָּתַב בְּדִין הַנַּעֲנַע אִם חַיָּב בתרו"מ, רָאִיתִי לְהגרצ"פ פְּרַנְק (בְּעִנְיְנֵי תרו"מ סִי' עט אוֹת ד) שֶׁכָּתַב וז"ל: נִשְׁאַלְתִּי אִם עֲלֵי הַנַּעֲנַע חַיָּבִים בתרו"מ. וְהִנֵּה לְעִנְיַן שְׁבִיעִית נִזְכַּר בַּמִּשְׁנָה שֶׁחַיָּב. א"כ לְכְאוֹרָה הוּא אוֹכֵל. עכ"ל. וְכַוָּנָתוֹ לָמָּה שֶׁאָמְרוּ בַּמִּשְׁנָה (פֶּרֶק ז דִּשְׁבִיעִית מ"א), עָלָה הַדַּנְדָּנָה (פֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ עוֹבַדְיָה, הוּא נִקְרָא בְּעַרְבִית נַעֲנַע, וּבְלָשׁוֹן לַעַז מִנְטָא), יֵשׁ לוֹ בְּעוּר וּלְדָמָיו בְּעוּר. וְלִכְאוֹרָה אֵין לְדַמּוֹת תרו"מ לַשְּׁבִיעִית, שֶׁהֲרֵי אַף דָּבָר שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְמַאֲכַל אָדָם אֶלָּא מַאֲכַל בְּהֵמָה נוֹהֵג בּוֹ שְׁבִיעִית כְּדִתְנַן הַתָּם, וְאִלּוּ בתרו"מ פָּטוּר. וְעוֹד שֶׁהֲרֵי דָּבָר שֶׁהוּא מִמִּין הַצּוֹבְעִים וְאֵינוֹ רָאוּי לְמַאֲכַל אָדָם פָּטוּר מתרו"מ, וְאִלּוּ בַּשְּׁבִיעִית כְּגוֹן סְפִיחֵי סְטִים וְקוֹצָה חַיָּבִים, מִשּׁוּם שֶׁדּוֹמִים לְמַאֲכָל שֶׁהַנָּאָתָן וּבְעוּרָן שָׁוֶה (ב"ק קא:). וְיֵשׁ לְיַשֵּׁב דְּסֵיפָא דְּמַתְנִי' דְּקָתָנֵי "עָלָה הַדַּנְדָּנָה עֲלָשִׁין וּכְרִישִׁין" מַאֲכָלִי אָדָם הֵם, וּמִמֵּילָא יָלְפִינַן שֶׁחַיָּבִים בתרו"מ. וְלִכְאוֹרָה מִמָּה שֶׁשָּׁנִינוּ (עוּקְצִין פ"א מ"ב), "הַמִּינְתָּא" וְהַפִּיגָם הֲרֵי אֵלּוּ מִטַּמְּאִים וּמְטַמְּאִים. וּפֵרֵשׁ רַבֵּנוּ עוֹבַדְיָה שֶׁהוּא הַנַּעֲנַע. נִרְאֶה קָצָת שֶׁחַיָּב בתרו"מ. אֶלָּא שֶׁבַּמִּשְׁנָה

(נְדָה נ.) אִיתָא, יֵשׁ שֶׁמְּטַמֵּא טָמְאַת אֳכָלִין וּפָטוּר מִן הַמַּעְשְׂרוֹת. וא"כ אֵין מִזֶּה רְאָיָה. וְרָאִיתִי בְּסֵפֶר עוֹטֶה אוֹר (סִי' טז עַמּוּד פא) שֶׁכָּתַב לִפְטוֹר אֶת הַנַּעֲנַע מִתרו"מ, מִפְּנֵי שֶׁעִקָּרוֹ אֵינוֹ אֶלָּא לְהַטְעִים הַתֶּה, וְאע"פ שֶׁיֵּשׁ אוֹכְלִים הַנַּעֲנַע בְּסָלָט, מ"מ סְתָמוֹ אֵינוֹ עוֹמֵד אֶלָּא לְטַעֲמָא. וּמִיהוּ אִם נִתְלַשׁ סְתָם, וְחָשַׁב עָלָיו בְּתָלוּשׁ לְאָכְלוֹ, מְהֵנֵי מַחְשַׁבְתּוֹ לְחַיְּבוֹ בְּמַעֲשֵׂר, כִּדְאַמְרִינַן בַּתְּחִלָּה (בְּנִדָּה נא:) לְעִנְיַן שַׁבָּת, דְּאָמַר רַב חִסְדָּא כִּי תְּנָיָא הַהִיא בְּשַׁבָּת הָעֲשׂוּיָה לְכָמָּךְ. ע"ש. וְלִכְאוֹרָה לְפִי מ"ש בְּשִׁבּוֹלֵי הַלֶּקֶט (פִּי' קפד), שֶׁעַל הָאִמְיָתָא (נַעֲנַע) וְהַפִּיגָם הַנִּקְרָא רוּדָא וְכָל עֵשֶׂב שֶׁרֵיחָם נוֹדֵף, מְבָרְכִים בּוֹרֵא עִשְׂבֵי בְּשָׂמִים, וְכֵן מִנְהַג הָעוֹלָם. וְכֵן פָּסַק הַבְּרֵכִי יוֹסֵף (א"ח סִי' רטז סק"ב), וּדְלֹא כמ"ש הָרַב פֶּרַח שׁוּשָׁן שֶׁמְּבָרְכִים עָלָיו הַנּוֹתֵן רֵיחַ טוֹב בַּפֵּרוֹת. וכ"כ הַחֶסֶד לַאֲלָפִים שָׁם, וּבְשׁו"ת צֵל הַכֶּסֶף ח"ב בְּהַל' בְּרָכוֹת (מַע' מ אוֹת א). אַלְמָא דְּלֹא חָשִׁיב פְּרִי. וּכְבָר כָּתַב הָרַדְבָּ"ז שֶׁהַסָּכָר כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ חָשׁוּב פְּרִי, פָּטוּר מתרו"מ. וְכָל שֶׁכֵּן הַנַּעֲנַע שֶׁסְּתָמוֹ עוֹמֵד לְהָרִיחַ בּוֹ, אוֹ לָתֵת אוֹתוֹ בְּתוֹךְ כּוֹס תֶּה חַם לְהַטְעִימוֹ, נִרְאֶה יוֹתֵר כְּדִבְרֵי הָרַב עוֹטֶה אוֹר שֶׁהוּא פָּטוּר מתרו"מ. וּמָה גַּם דקי"ל תרו"מ בזה"ז מִדְּרַבָּנָן, ותרו"מ בִּירָקוֹת מִדְּרַבָּנָן, והו"ל תְּרֵי דְּרַבָּנָן. אָמְנָם שָׁמַעְתִּי שֶׁיֵּשׁ עֵדוּת בִּירוּשָׁלַיִם כְּמוֹ הָאַפְּגִּנִים וְהַפָּרְסִים שֶׁנּוֹהֲגִים לֶאֱכֹל נַעֲנַע, אֲבָל רֹב הָעֵדוּת אֵינָם מִשְׁתַּמְּשִׁים בּוֹ אֶלָּא אַף וְרַק לְהָרִיחַ. וצ"ע. אֲבָל הרה"ג ר' נִסִּים כַּדּוּרִי בְּסֵפֶר מַעֲשֶׂה נִסִּים (קוּנְטְרֶס חוֹבַת הָאָרֶץ עַמּוּד קמב) כָּתַב, עָלָה הַנַּעֲנַע בִּירוּשָׁלַיִם עוֹמֵד לְמַאֲכָל (לְאוּ דַּוְקָא!), וְלָכֵן חַיָּב בתרו"מ בִּבְרָכָה, אֲבָל בְּנֵי בָּבֶל רֻבָּם אֵין זוֹרְעִים אוֹתוֹ אֶלָּא לְהָרִיחַ, לָכֵן יַפְרִישׁוּ מִמֶּנּוּ תרו"מ בְּלִי בְּרָכָה. [וּבְשַׁבָּת קכח. אִיתָא, וְכֵן בְּאַמְיתָא (פרש"י מִנְטָא), "וְכֵן בְּשָׁאָר מִינֵי תַּבְלִין"]. וְע' בְּאוֹר לְצִיּוֹן שְׁבִיעִית (רִישׁ עַמּוּד קיד) שֶׁכָּתַב, עַלִּי הַנַּעֲנַע הַמְּצוּיִים כַּיּוֹם שֶׁמְּבִיאִים אוֹתָם לְרֵיחַ, וְנוֹתְנִים אוֹתָם בְּסָלָט וּבַתֶּה, וְעוֹמְדִים לְמַאֲכַל אָדָם, חַיָּבִים בתרו"מ. וְכֵן הָעֶלָה בְּסֵפֶר חֶלְקַת הַשָּׂדֶה ח"ב (סִי' ז עַמּוּד מו), שֶׁבִּהְיוֹת שֶׁהַדָּבָר יָדוּעַ שֶׁמַּמָּה עֵדוֹת בְּיִשְׂרָאֵל אוֹכְלִים אוֹתוֹ, וְנֶהֱנִים מִטַּעֲמוֹ שֶׁהוּא עָרֵב לַחֵךְ חַיָּב בתרו"מ. וְכֵן עִקָּר, שֶׁהָרַגִּיל בַּאֲכִילָתוֹ יַפְרִישׁ תרו"מ בִּבְרָכָה.

ה. כְּבָר בֵּאֲרנוּ לְעֵיל [דִּין הֶפְסֵד פֵּרוֹת שְׁבִיעִית] דְּעָלֵי נַעֲנַע שֶׁגָּדְלוּ בַּשְּׁבִיעִית בְּקַרְקַע יִשְׂרָאֵל, וּנְתָנוּם בְּתוֹךְ תַּבְשִׁיל, אִם בָּטֵל טַעֲמָן הֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרִין לְכָל דָּבָר לְכֻלֵּי עָלְמָא, וּמֻתָּר לְזוֹרְקָן. אֲבָל אִם נִשְׁאַר בָּהֶם טַעַם עֲדַיִן הֵם בִּקְדֻשַּׁת שְׁבִיעִית. (יַלְקוּט יוֹסֵף עַמּוּד תקלז).

וּבַהֲעָרָה (שָׁם) כָּתַב כֵּן הוּא בַּתּוֹסֶפְתָּא דִּשְׁבִיעִית פ"ו. וְכֵן הוּא בָּרַמְבָּ"ם (פֶּרֶק ה' מֵהִלְכוֹת שְׁמִטָּה וְיוֹבֵל הֲלָכָה כב): הַצּוֹרֵר תַּבְלִין שֶׁל שְׁבִיעִית וְנוֹתֵן לְתוֹךְ הַתַּבְשִׁיל, אִם בָּטֵל טַעֲמָן הֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרִין לְכָל דָּבָר, וְאִם נִשְׁאָר בָּהֶן טַעַם עֲדַיִן הֵם בִּקְדֻשַּׁת שְׁבִיעִית.

ו. כְּבָר נִתְבָּאֵר שֶׁאֵין קְדֻשַּׁת שְׁבִיעִית בְּטַבָּק עָשׁוּן, וּמִמֵּילָא גַּם אֵין בָּזֶה אִסּוּר סְפִיחִין. (יַלְקוּט יוֹסֵף עַמּוּד תרד).

וּבְהַעָרָה (שָׁם) כָּתַב הַנָּה כָּל עִקַּר יְסוֹד הַדִּין דְּבַטִּיטוֹן נוֹהֵג בּוֹ דִּין שְׁבִיעִית, מְקוֹרוֹ הוּא מִדִּבְרֵי שוּ"ת גְּדֻלַּת מָרְדְּכַי (מוּבָא בְּס' אֶרֶץ חַיִּים יו"ד סִי' של"א סִי"ט) שֶׁחִדֵּשׁ מִדַּעְתּוֹ בִּהְיוֹת דְּהַנָּאתוֹ וּבְעִוּרוֹ שָׁוֶה. אֲבָל בֶּאֱמֶת יֵשׁ לָדוּן בָּזֶה, כִּי הַרְבֵּה מִגְּדוֹלֵי הַפּוֹסְקִים סוֹבְרִים דְּלֹא קוֹבֵעַ מָה שֶׁהַנָּאתוֹ וּבְעִוּרוֹ שָׁוֶה, אֶלָּא הָעִקָּר קוֹבֵעַ אִם הוּא דָּבָר הָרָאוּי לַאֲכִילָה וְאִם הוּא דָּבָר הַשָּׁוֶה לְכֻלָּם. וְהָא בְּלוּלָבִים פּוֹסֵק הָרַמְבָּ"ם

(בפ"ח מִשְּׁמִיטָה הי"א) דְּאֵין נוֹהֵג בָּהֶם קְדֻשַּׁת שְׁבִיעִית, אַף עַל גַּב דְּהַנָּאָתָן וּבְעוּרָן שָׁוִין בָּהֶן כְּאֶחָד, עִם הַכִּבּוּד, כִּדְאִיתָא בְּסָכָּה (מ.). וְעַ' בְּסֵפֶר עָרוּךְ הַשֻּׁלְחָן (ה' שְׁמִטָּה וְיוֹבֵל סִי' כ"ד סָעִי' כ"א) שֶׁמְּבָאֵר דַּעַת הַיְרוּשַׁלְמִי, דְּלֹא ס"ל כְּלָל הַהּ כְּלָלָא דְּהַנָּאָתָן וּבְעוּרָן שָׁוֶה, וס"ל לְעִקַּר דְּרָשָׁה דִּלְכֶם דָּבָר הַשָּׁוֶה לְכֻלְּכֶם. ע"ש. וַהֲרֵי טָאבָּק - הָעִשּׁוּן אֵינָנּוּ דָּבָר הָרָאוּי לַאֲכִילָה, וְגַם לֹא בָּרוּר שֶׁנִּקְרָא זֶה דָּבָר הַשָּׁוֶה לְכֻלְּכֶם, כַּיָּדוּעַ מִשִּׁיטוֹת הַפּוֹסְקִים בָּזֶה גַּבֵּי עִשּׁוּן בְּיוֹם טוֹב. וּבִפְרָט כַּיּוֹם שֶׁהַדֵּעָה הָרִפּוּאִית הִיא שֶׁהָעִשּׁוּן מַזִּיק לִבְרִיאוּת הָאָדָם, כַּיָּדוּעַ.

וְעוֹד, דִּבְרוּשַׁלְמִי שְׁבִיעִית (פ"ז ה"א) מָצִינוּ דְּמִבָּעֵי' לֵהּ בִּבְשָׂמִים אִם יֵשׁ עֲלֵיהֶם קְדֻשַּׁת שְׁבִיעִית, וְלֹא אִפַּשְׁטָא. ובחזו"א (ה' שְׁבִיעִית סִי' י"ד אוֹת ט') בֵּאֵר, דִּסְפֵקוֹ שֶׁל הַיְרוּשַׁלְמִי הוּא בִּהְיוֹת וְתַשְׁמִישָׁן רַק לְתַעֲנוּג, וּמִגְּמָר לֹא חָשִׁיב שָׁוֶה לְכָל נָפֶשׁ לְעִנְיַן יוֹם טוֹב, וְהָכָא לְעִנְיַן שְׁבִיעִית נָמִי בָּעֵינָן שָׁוֶה לְכָל אָדָם. ע"ש.

וְשֶׁמָּא זֶהוּ טַעְמוֹ שֶׁל מָהָרִי"ל דִּיסְקִין שֶׁסָּבַר שֶׁאֵין בַּהֲדָסִים קְדֻשַּׁת שְׁבִיעִית, וְהִתִּיר לְהַבְלִיעַ בַּשְּׁבִיעִית דְּמֵי אֶתְרוֹג בְּבַדֵּי הַהֲדַס, כַּמּוּבָא בִּשְׁמוֹ בְּשוּ"ת צִיץ הַקֹּדֶשׁ. וא"כ גַּם בְּטָאבָּק עִשּׁוּן יֵשׁ לוֹמַר ג"כ דְּלֹא נְהִיגִי מה"ט קְדֻשַּׁת שְׁבִיעִית בּוֹ. וּכְמוֹ שֶׁבֵּאֵר כָּל זֶה בְּשוּ"ת צִיץ אֱלִיעֶזֶר חֵלֶק יא (סִימָן סט). וּרְאֵה לְעֵיל בְּדִין הֲפְסֵד פֵּרוֹת שְׁבִיעִית.

וְעַ' בְּסֵפֶר הַשְּׁמִיטָה (בפ"ו הֶעָרָה ב') שֶׁהֵבִיא בְּשֵׁם הַגְּרַ"ח בֶּרְלִין שֶׁכָּתַב בְּעִנְיַן אִסּוּר סְפִיחִין שֶׁל וְרָדִים וְשׁוֹשַׁנִּים וּמַאֲכָלֵי בְּהֵמָה, שֶׁבְּוַרְדִים הָעוֹמְדִים בַּעֲצִיצִים בְּתוֹךְ הַבַּיִת אֵין לְהַחְמִיר בְּאִסּוּר סְפִיחִין, אַחַר שֶׁבִּירוּשַׁלְמִי (פ"ק דְּעֹרְלָה) מְבָעְיָא לֵהּ בְּאֵילָן שֶׁנִּטְעוּ בְּתוֹךְ הַבַּיִת, וּמַשְׁמָעוּת הַלָּשׁוֹן הוּא שֶׁהַאִיבָּעְיָא הִיא אִם נוֹהֵג בּוֹ בִּכְלָל דִּין שְׁבִיעִית, אִם כֵּן יֵשׁ לְהָקֵל בַּגְּדָלִים בְּתוֹךְ הַבַּיִת שֶׁלֹּא יִהְיֶה בָּהֶם אִסּוּר סְפִיחִין, שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן, וּמִכָּל שֶׁכֵּן בַּזְּמַן הַזֶּה. גַּם בְּסֵפֶר מַעֲדַנֵי אֶרֶץ (סִימָן ג' אוֹת ט') כָּתַב, שֶׁפְּרָחִים שֶׁאֵין לָהֶם רֵיחַ וּנְטוּעִים לְנוֹי, אֵין בָּהֶם קְדֻשַּׁת שְׁבִיעִית וְאֵין דִּין שְׁבִיעִית, א"כ יֵשׁ לְהָקֵל בַּגְּדָלִים בְּתוֹךְ הַבַּיִת שֶׁלֹּא יִהְיֶה בָּהֶם אִסּוּר סְפִיחִין, שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא דְּרַבָּנָן, וספד"ר לְקֻלָּא. וא"כ ה"ה מה"ט יֵשׁ לְהָקֵל נָמִי בְּאִסּוּר סְפִיחִים שֶׁל טָאבָּק עִשּׁוּן בִּהְיוֹת שֶׁהַדָּבָר שָׁנוּי ג"כ בְּמַחְלֹקֶת.

ז. פְּרָחִים בֵּין אִם נָטְעוּ אוֹתָם לְשֵׁם רֵיחַ, וּבֵין אִם נָטְעוּ אוֹתָם לְשֵׁם נוֹי בְּעָלְמָא, אֵין נוֹהֵג בָּהֶם דִּין סְפִיחִין. (יַלְקוּט יוֹסֵף עַמּוּד תרג).

וּבְהֶעָרָה (שָׁם) כָּתַב עַיִן בְּשוּ"ת הַמָּבִי"ט חֵלֶק ב' (סִימָן סד) שֶׁכָּתַב לְהַתִּיר לְהַשְׁקוֹת עִשְׂבֵי בְּשָׂמִים. ע"ש. וְנוֹדַע דַּעַת הָרַמְבָּ"ם שֶׁכָּל שֶׁנִּלְקַט בַּשְּׁבִיעִית אָסוּר מִשּׁוּם סְפִיחִין, וְכֵן כָּתַב הַמָּבִי"ט עַצְמוֹ בְּחֵלֶק ג' (סִימָן מה) שֶׁאֵין שׁוּם דֶּרֶךְ לֶאֱכֹל יֶרֶק מִשָּׁנָה שִׁשִּׁית שֶׁכֵּן אַזְלִינַן בָּהֶם בָּתַר לְקִיטָה. וְעִם כָּל זֶה כָּתַב לְהַתִּיר לְהַשְׁקוֹת עִשְׂבֵי בְּשָׂמִים, וְעַל כָּרְחֵךְ דִּסְבִירָא לֵהּ שֶׁאֵין אִסּוּר סְפִיחִין אֶלָּא בְּמִידֵי שֶׁהוּא אִסּוּר אֲכִילָה. וְכֵן פָּסַק בְּשוּ"ת בָּרוּךְ אַבְרָהָם (לְרַבִּי בָּרוּךְ ב"ר אֱלִיָּהוּ מָנִי, סִימָן א'). וְשָׁם הֵבִיא בְּשֵׁם רַבּוֹ שֶׁל הַזָּכוֹר לְאַבְרָהָם אֵלְקָלָעִי שֶׁאָסַר פְּרָחִים מִשּׁוּם סְפִיחִין, וְהוּא הֶעֱלָה לְהַתִּיר, וְהֵבִיא שָׁם תְּשׁוּבַת שַׁעֲרֵי רַחֲמִים (פְּרַאנְקוֹ) שֶׁהֶעֱלָה גַּם כֵּן לְהַתִּיר. וְכֵן כָּתַב בְּסֵפֶר הַשְׁמִיטָה (בְּפֶרֶק ו' הֶעָרָה ב') בְּשֵׁם הַגְּרַ"ח בֶּרְלִין, לְעִנְיַן וְרָדִים וְשׁוֹשַׁנִּים הָעוֹמְדִים בַּעֲצִיצִים בְּתוֹךְ הַבַּיִת אֵין לְהַחְמִיר בְּאִסּוּר סְפִיחִין, אַחַר שֶׁבִּירוּשַׁלְמִי (פ"ק דְּעֹרְלָה) מְבָעְיָא לֵהּ בְּאֵילָן שֶׁנִּטְעוּ בְּתוֹךְ הַבַּיִת, וּמַשְׁמָעוּת הַלָּשׁוֹן הוּא שֶׁהַאִיבָּעְיָא הִיא אִם נוֹהֵג בּוֹ בִּכְלָל

נוֹהֵג בָּהֶם דִּין סְפִיחִין. ע"ש. וְכֵן כָּתַב בְּסֵפֶר אוֹר לְצִיּוֹן (פֶּרֶק ב' הֲלָכָה יב) שֶׁאֵין בִּפְרָחִים דִּין אִסּוּר סְפִיחִין, שֶׁאֵין אִסּוּר סְפִיחִין אֶלָּא אִסּוּר אֲכִילָה בִּלְבַד. וְכִדְמוּכָח מִדִּבְרֵי הָרַמְבָּ"ם. וְאַף בִּבְשָׂמִים שֶׁעוֹמְדִים לְרֵיחַ אֵין בָּהֶם אִסּוּר סְפִיחִין. וּרְאֵה עוֹד בַּחֲזוֹן אִישׁ(סִימָן יד אוֹת ט'), וּבְסֵפֶר הַשְּׁמִיטָה להרי"מ טִיקוֹצִ'ינְסְקִי (פֶּרֶק ו' סְעִיף ה' בְּהֶעָרָה).

אִם אִסּוּר סְפִיחִין תָּלוּי בִּקְדֻשַּׁת שְׁבִיעִית

וְאִם אִסּוּר סְפִיחִין תָּלוּי בִּקְדֻשַּׁת שְׁבִיעִית אוֹ לֹא, הִנֵּה בְּסֵפֶר מַעֲדַנֵּי אֶרֶץ (חֵלֶק הַהֶעָרוֹת סי"א) כָּתַב שֶׁמִּמַּשְׁמָע בָּרַמְבָּ"ם דְּלֹא נוֹהֵג אִסּוּר סְפִיחִין אֶלָּא בַּדָּבָר שֶׁגַּם נוֹהֵג בּוֹ קְדֻשַּׁת שְׁבִיעִית. וע"ש.

וְאָמְנָם בְּשוּ"ת אָז נִדְבְּרוּ חֵלֶק ד' (סִימָן ג' וְהָלְאָה) כָּתַב, שֶׁאֵין אִסּוּר סְפִיחִין תָּלוּי בִּקְדֻשַּׁת שְׁבִיעִית, וּלְפִיכָךְ אַף פְּרָחִים שֶׁאֵין בָּהֶם רֵיחַ וְנִזְרָעִין לְמַרְאָה בִּלְבַד, אֲסוּרִים מִשּׁוּם סְפִיחִין. וְכֵן מַשְׁמָע מִדִּבְרֵי הַגָּאוֹן הֶחָזוֹן אִישׁ (סִימָן ט' סק"ד) דְּאִסּוּר סְפִיחִין גָּזְרוּ חֲכָמִים עַל כָּל הַצּוֹמְחִין, אַף דָּבָר שֶׁאֵין שְׁבִיעִית נוֹהֶגֶת בּוֹ, וּלְפִיכָךְ אַף זֶרְעוֹנֵי גִּנָּה שֶׁאֵינָן נֶאֱכָלִין אֲסוּרִים מִשּׁוּם סְפִיחִין. וְהָעִקָּר לְדִינָא כד' הָרַב מַעֲדַנֵּי אֶרֶץ, ואכמ"ל. וְעַיֵּן בְּסֵפֶר אוֹר לְצִיּוֹן(שְׁבִיעִית עִמּוּד מח ד"ה וְאוּלָם) שֶׁכָּתַב, דְּרָאוּי לָחוּשׁ וְלִנְהֹג קְדֻשַּׁת שְׁבִיעִית בִּפְרָחִים, דְּיֵשׁ לוֹמַר דְּחַשִּׁיב הֲנָאָתָן וּבְעוּרָן שָׁוֶה. ע"ש. וּלְשׁוֹנוֹ מַשְׁמָע שֶׁהוּא מִתּוֹרַת חוּמְרָא וְלֹא מֵעִקַּר הַדִּין.

ח. אֵין אִסּוּר סְפִיחִין אֶלָּא בְּמַאֲכַל אָדָם, אֲבָל בְּמַאֲכַל בְּהֵמָה אֵין אִסּוּר סְפִיחִין. (יַלְקוּט יוֹסֵף עִמּוּד תרה).

וּבְהֶעָרָה (שָׁם) כָּתַב הָרַמְבָּ"ם (בְּפֶרֶק ה' מֵהִלְכוֹת שְׁמִטָּה הֲלָכָה יט) פָּסַק, אֵין שׁוֹרְפִין תֶּבֶן וְקַשׁ שֶׁל שְׁבִיעִית, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רָאוּי לְמַאֲכַל בְּהֵמָה. וְכָתַב הָרַדְבָּ"ז, דִּלְכְאוֹרָה קָשֶׁה, דְּמִכָּאן מַשְׁמָע דְּאִסּוּר שְׁבִיעִית נוֹהֵג גַּם בְּתֶבֶן וְקַשׁ, וְאִלּוּ בְּפֶרֶק ד' הֲלָכָה ד' מִבֹּאָר בָּרַמְבָּ"ם, שֶׁתֶּבֶן שֶׁל שְׁבִיעִית מֻתָּר בְּכָל מָקוֹם וְלֹא גָּזְרוּ עָלָיו. וְכָתַב לְיַשֵּׁב, דְּעַל כָּרְחֵנוּ לוֹמַר, דְּהָתָם מָיֵרֵי בְּתֶבֶן גַּס אוֹ סָרוּחַ, שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְמַאֲכַל בְּהֵמָה. וְלֹא גָּזְרוּ עָלָיו, וְהָכָא אַיְירִי בְּתֶבֶן וְקַשׁ הָרְאוּיִים לְמַאֲכַל בְּהֵמָה. ע"ש. וּמִכָּאן כָּתַב בְּשוּ"ת צִיץ אֱלִיעֶזֶר חֵלֶק יב (סִימָן ס') לְהוֹכִיחַ דִּבְמַאֲכַל בְּהֵמָה אֵיכָא אִסּוּר סְפִיחִין, שֶׁהֵרֵי בְּפֶרֶק ד' הָרַמְבָּ"ם אַיְירִי לְעִנְיַן אִסּוּר סְפִיחִין, וְכָתַב שֶׁלֹּא גָּזְרוּ עַל תֶּבֶן וְקַשׁ, וְעַל זֶה הָרַדְבָּ"ז כָּתַב לְבָאֵר, שֶׁהוּא מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְמַאֲכַל בְּהֵמָה, וְלָכֵן לֹא גָּזְרוּ עָלָיו. וְאִם כֵּן הֵרֵי מוּכָח מִזֶּה דִּסְבִירָא לֵהּ לְהָרַדְבָּ"ז דִּבְרָאוּי לְמַאֲכַל בְּהֵמָה כֵּן גָּזְרוּ אִסּוּר סְפִיחִין. אוּלָם עַיֵּן בַּמָּהָר"י קוּרְקוּס שָׁם, שֶׁפִּלְפֵּל בְּדִין זֶה אִם יֵשׁ אִסּוּר סְפִיחִין בְּמַאֲכַל בְּהֵמָה אוֹ לֹא, וְהֶעֱלָה בְּסוֹף דְּבָרָיו, שֶׁאִם כִּי קָשֶׁה לְהַתִּיר לְתִלֵּשׁ סְפִיחֵי הַמַּאֲכָל בְּהֵמָה וּלְהַאֲכִילָם בְּיָדַיִם לִבְהֵמוֹתָיו, וּבִפְרָט שֶׁהוּא רַק מִשּׁוּם רַוְחָא וּמְנִיעַת הֶפְסֵד, אֲבָל נִרְאֶה שֶׁיֵּשׁ שַׁפִּיר לְהַתִּיר לִשְׁלֹחַ אֶת הַבְּהֵמוֹת עַל פְּנֵי הַשָּׂטַח, וְשֶׁיֹּאכְלוּ מִזֶּה מֵאֲלֵיהֶם, כִּי בְּאֹפֶן זֶה יֵשׁ לָנוּ נוֹסָף לְהַאֲמִין גַּם דַּעַת הָרִאשׁוֹנִים הַסּוֹבְרִים בְּנוֹגֵעַ לִסְפִיחֵי שְׁבִיעִית בִּכְלָל, שֶׁלֹּא רַק בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית בְּהֵמָה רוֹעָה כְּדַרְכָּהּ כִּלְשׁוֹן הָרַמְבָּ"ם, אֶלָּא אֲפִלּוּ בַּשְּׁבִיעִית עַצְמָהּ מֻתָּר גַּם כֵּן בְּאֹפֶן כָּזֶה שֶׁהַבְּהֵמָה תִּהְיֶה רוֹעָה כְּדַרְכָּהּ. וְכַמְּבֹאָר בִּכְפָלַת הַשֻּׁלְחָן (סִימָן כב אוֹת ג-ה) וְאִם כֵּן יֵשׁ לְהָקֵל עַל כָּל פָּנִים גַּם בַּשְּׁבִיעִית בְּמַאֲכָלֵי בְּהֵמָה, שֶׁעַל עֶצֶם הָאִסּוּר בָּזֶה גַּם כֵּן נֶחְלְקוּ

הַפּוֹסְקִים בְּדֵעוֹתֵיהֶם, וְהָוֵי סָפֵק סְפֵיקָא בְּפִלְגְתָּא דְּדִינָא. וְעַיֵּן עוֹד בְּפִי' מָהָרָ"שׁ סִירִילְיאוֹ בַּיְרוּשַׁלְמִי (פֶּרֶק ט' הֲלָכָה א'). ע"ש.

אוּלָם הַגָּאוֹן הֶחָזוֹן אִישׁ (שְׁבִיעִית סִימָן כו אוֹת ו') כָּתַב, וְכֵן תְּבוּאָה שֶׁעָלְתָה מֵאֵלֶיהָ, אע"ג שֶׁהַתְּבוּאָה אֲסוּרָה מִשּׁוּם סְפִיחִין, הַתֶּבֶן מֻתָּר לִתֵּן לִפְנֵי בְּהֵמְתּוֹ. אֲבָל הַסְּפִיחִין הֶפְקֵר וְאָסוּר לְשָׁמְרָן בְּהִתְנַהֲגוּת בַּעֲלוּת. ע"כ. וְהֶחָזוֹן אִישׁ לְשִׁיטָתוֹ לְעֵיל דִּסְפִיחִין אֲסוּרִים גַּם בַּהֲנָאָה. אֲבָל כְּבָר בֵּאַרְנוּ לְעֵיל שֶׁיֵּשׁ חוֹלְקִים עַל זֶה וּמַתִּירִים סְפִיחִין בַּהֲנָאָה. וְעַיֵּן עוֹד בַּחֶזוֹן אִישׁ (שְׁבִיעִית סִימָן ט' אוֹת ו', וְאוֹת יז ד"ה ומש"כ וְסֵדֶר שְׁבִיעִית סִימָן כו) שֶׁכָּתַב עַל מ"ש הָרַמְבָּ"ם שֶׁיֵּשׁ מִצְוָה לַעֲקֹר סְפִיחִין, אֲבָל לְאַחַר שְׁבִיעִית אֵינוֹ תּוֹלְשָׁן בְּיָד, שֶׁלֹּא יָבוֹא לְאָכְלָן, אוֹ שֶׁלֹּא יַחְשְׁדוּהוּ שֶׁתּוֹלֵשׁ לַאֲכִילָה. אֶלָּא חוֹרֵשׁ כְּדַרְכּוֹ. וְאֶפְשָׁר שֶׁמִּצְוָה לַחֹרֶשׁ וּלְעוֹקְרָן כְּדִין שְׁבִיעִית עַצְמָה, וְאֶפְשָׁר שֶׁהוּא רְשׁוּת שֶׁכֵּיוָן שֶׁהֵם עוֹמְדִים לְאִשְׁתַּהוֹיֵי שֶׁיַּעֲשֶׂה כַּיּוֹצֵא בּוֹ, אוֹ שֶׁיַּגִּיעַ חֲנָכָה, לֹא חִיְּבוּ לַעֲקֹר. אַךְ כְּשֶׁתּוֹלְשִׁין סְפִיחִין בַּשְּׁבִיעִית מַנִּיחִין אוֹתָן לְהֶרֶקֶב בִּמְקוֹמָן, אֲבָל אֵין מַפְסִידִין אוֹתָן בַּיָּדַיִם, כֵּיוָן שֶׁמִּן הַתּוֹרָה הֵם קְדוּשִׁים קְדֻשַּׁת שְׁבִיעִית. וְאֶפְשָׁר כֵּיוָן שֶׁאֲסָרוּם חֲכָמִים מָתָר לְאַבְּדָם בַּיָּד, וַהֲרֵי מָצִינוּ בְּעוּר מִדְּרַבָּנָן, כַּמְבֹאָר בִּפְסָחִים (נ:) מִשּׁוּם חוּמְרֵי הַמָּקוֹם שֶׁהָלַךְ לְשָׁם וְכוּ', וְאִסּוּר סְפִיחִין הוּא אֲפִלּוּ לַבְּהֵמָה, וּמִסְתַּבֵּר שֶׁאֵין מַעֲמִיד בְּהֶמְתּוֹ עַל גַּבֵּי סְפִיחִין בַּשְּׁבִיעִית, אֲבָל בְּיָצְאוּ לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית שֶׁאֵינָן אֲסוּרִים אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁמָּא יָבוֹאוּ לְהַתִּיר אוֹתָן, שֶׁנִּלְקְטוּ בַּשְּׁבִיעִית, לֹא שַׁיָּךְ לְמִגְזָר אֶלָּא בְּתוֹלֵשׁ, אֲבָל רְעִיַּת בְּהֵמָה בְּמִחְבָּר שָׁרֵי. וּלְפִי זֶה דּוֹקָא רוֹעֶה כְּדַרְכָּהּ, אֲבָל אִם תִּלְשָׁן אֲסוּרִין גַּם לַבְּהֵמָה. וְאִם חָרַשׁ כְּדַרְכּוֹ וְנִתְלַשׁוּ יֵשׁ לְעַיֵּן אִי שָׁרִינַן לַבְּהֵמָה. ע"כ.

וּבְסֵפֶר הַשְּׁמִיטָה לְהרי"מ טִיקוֹצִ'ינְסְקִי (פֶּרֶק ו' סְעִיף ד') כָּתַב בְּשֵׁם הַגְּרִ"ח בֶּרְלִין, דְּיֵשׁ חִלּוּק בֵּין תֶּבֶן וְקַשׁ לְכָל מַאֲכָלֵי בְּהֵמָה, וְהוֹכִיחַ כֵּן מִמַּסְקָנַת הַיְרוּשַׁלְמִי בַּשְּׁבִיעִית פֶּרֶק ט' הֲלָכָה ה'. וּבֵאֵר בְּשׁוּ"ת צִיץ אֱלִיעֶזֶר הַנָּ"ל לְדַעְתָּם, דְּאַף דִּסְפִיחִין אֵינָם אֲסוּרִים בַּהֲנָאָה, שָׁאנֵי הָכָא שֶׁהֵם מְיֻעָדִים לְמַאֲכַל בְּהֵמָה. נִמְצָא שֶׁדַּעַת הַגָּאוֹן הֶחָזוֹן אִישׁ וְסֵפֶר הַשְּׁמִיטָה, לְהַחְמִיר. וְכֵן כָּתְבוּ בַּסֵּפֶר צֵאת הַשָּׁנָה (עַמּוּד מח), הגרש"ז אוֹיערְבַּאךְ בְּבֶרֶם צִיּוֹן (גְּדוּלֵי צִיּוֹן פֶּרֶק יא אוֹת א'), וּבְשׁוּ"ת מִנְחַת שְׁלֹמֹה חֵלֶק א' (סִימָן נא אוֹת יא), וּבְמִשְׁנַת בִּנְיָמִין (סִימָן נ-נא), וּבְשׁוּ"ת מִשְׁנַת יוֹסֵף חֵלֶק ד' (עַמּוּד יח אוֹת ו', וּבְחֵלֶק א' סִימָן יא). ע"ש.

אוּלָם בְּשַׁבָּת הָאָרֶץ (תּוֹסֶפֶת שַׁבָּת פֶּרֶק ד' הֲלָכָה ה') הֵבִיא דִּבְרֵי הָרַדְבָּ"ז הַנָּ"ל, וְשָׁדַעַת רָשְׁ"י וְתוֹס' בְּתַעֲנִית (ו:) יֵשׁ אִסּוּר סְפִיחִין גַּם בְּתֶבֶן וְקַשׁ, כְּמוֹ הַתְּבוּאָה עַצְמָהּ. אַךְ הרש"ס (פֶּרֶק ט' ה"א) כָּתַב, שֶׁכָּל שֶׁאֵינוֹ מַאֲכַל אָדָם אֵין בּוֹ אִסּוּר סְפִיחִין. וְכֵן פָּסְקוּ בְּתוֹרַת שְׁבִיעִית (עַמּוּד רנט), אֱמוּנַת יוֹסֵף (עַמּוּד קנד), הגראי"ה הֶרְצוֹג (פְּסָקִים וּכְתָבִים חֵלֶק ג' סִימָן נז, סא), כַּלְכָּלַת שְׁבִיעִית (עַמּוּד קמד), חַוּוֹת בִּנְיָמִין חֵלֶק א' (סִימָן ט אוֹת יא), שׁוּ"ת צִיץ אֱלִיעֶזֶר חֵלֶק י"ב (סִימָן ס'). ע"ש.

וְעַיֵּן בָּרַמְבָּ"ם (פֶּרֶק ח' הֲלָכָה יט) שֶׁכָּתַב: הַצְּבָעִין וְהַפִּטְמִין לוֹקְחִין מֵרֶסֶן מִכָּל מָקוֹם, וְאֵינָן חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא מִסְּפִיחֵי שְׁבִיעִית הוּא. וְכָתַב בְּשַׁבָּת הָאָרֶץ (תּוֹסֶפֶת שַׁבָּת פ"ח הי"ט) דְּיֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאָסוּר לָקַחַת מִן הֶחָשׁוּד אַף בְּחִנָּם מִשּׁוּם שֶׁהַמֵּרֶסֶן הַנִּמְצָא אֵצֶל חָשׁוּד אָסוּר

בְּשִׁמּוּשׁ מִשּׁוּם סְפִיחִין. וְהוּא לְפִי דַּעַת הַגָּאוֹן הַחָזוֹן אִישׁ וּדְעִמֵּהּ הָאוֹסְרִים סְפִיחִין אַף בְּמַאֲכַל בְּהֵמָה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמֻּתָּר לִקְנוֹת מֵרָסָן שֶׁל שְׁבִיעִית אַף מֵחֲשׁוּד, דְּאֵין בּוֹ אִסּוּר סְפִיחִין. וְהוּא לְדַעַת הַסּוֹבְרִים לְעֵיל דְּאֵין בְּמַאֲכַל בְּהֵמָה אִסּוּר סְפִיחִין. ע"ש.

וּלְדִינָא נִרְאֶה דְּכֵיוָן דְּקַיְמָא לָן שְׁבִיעִית בַּזְּמַן הַזֶּה דְּרַבָּנָן יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל כָּל הַפּוֹסְקִים הַנַּ"ל, דְּאֵין בְּמַאֲכַל בְּהֵמָה אִסּוּר סְפִיחִין. שׁוּב הֶרְאוּנִי שֶׁגַּם הגרש"ז אוֹיערְבָּאךְ זצ"ל חָזַר בּוֹ, וּבְסִפְרוֹ מִנְחַת שְׁלֹמֹה חֵלֶק ג' (סִימָן קלב אוֹת ז) הֶעֱלָה לְהַתִּיר, שֶׁאֵין נוֹהֵג אִסּוּר סְפִיחִין בְּמַאֲכַל בְּהֵמָה. וּרְאֵה בְּמָה שֶׁהֶאֱרִיךְ בָּזֶה בְּסֵפֶר שְׁבִיתַת הַשָּׁדֶה (עַמּוּד רסט).

ט. גִּדּוּלִים הָאֲסוּרִים מִשּׁוּם סְפִיחִין, מִצְוָה לְעָקְרָם וּלְהַנִּיחָם שֶׁיֵּרָקְבוּ מֵאֲלֵיהֶם. וְכָל זֶה הוּא דַּוְקָא כְּשֶׁזָּרַע בְּאִסּוּר, אוֹ בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ חֲשָׁשׁ מַרְאִית הָעַיִן שֶׁזָּרַע בַּשְּׁבִיעִית, כְּגוֹן שֶׁיֵּשׁ בְּשָׂדֵהוּ יְרָקוֹת רַכִּים, וּכְבָר עָבַר זְמַן מִתְחַלַּת שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה בִּכְדֵי שֶׁהָיָה אֶפְשָׁר לִזְרֹעַ יְרָקוֹת אֵלּוּ וְיַגִּיעוּ לְגֹדֶל זֶה. וְהָעוֹקֵר סְפִיחִין יִזָּהֵר שֶׁלֹּא יְלַקֵּט אוֹתָם דֶּרֶךְ לְקִיטָה, דְּהַיְנוּ לְלַקֵּט אֶת הַחֵלֶק הַנֶּאֱכָל בִּלְבַד [שֶׁמָּא יָבֹא לְאוֹכְלָן. וַחֲדָא גְּזֵרָה הִיא. רַדְּבָ"ז פ"ד ה"ג], אֶלָּא יַעֲקֹר אוֹתָם מִן הַשֹּׁרֶשׁ. (יַלְקוּט יוֹסֵף עַמּוּד תריט).

וּבְהֶעָרָה (שָׁם) כָּתַב בַּתּוֹסֶפְתָּא (פֶּרֶק ב' דִּשְׁבִיעִית הֲלָכָה ט') מְבֹאָר, שֶׁיְּרָקוֹת שֶׁהִקְשׁוּ לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה מֻתָּר לְקַיְּמָן בַּשְּׁבִיעִית. אֲבָל אִם הָיוּ רַכִּים אָסוּר לְקַיְּמָן מִשּׁוּם סְפִיחִין. וְכֵן פָּסַק הָרַמְבָּ"ם (פֶּרֶק ד' מֵהִלְכוֹת שְׁמִטָּה הֲלָכָה יח). וְהַגָּאוֹן הֶחָזוֹן אִישׁ (סִימָן ט' אוֹת ד-ו'). כָּתַב לִלְמֹד מִכָּאן שֶׁיֵּשׁ חִיּוּב לַעֲקֹר בַּשְּׁבִיעִית כָּל יָרָק הָאָסוּר מִשּׁוּם סְפִיחִין. וע"ש שֶׁהִסְתַּפֵּק אִם מֻתָּר לְאַבְּדָם בַּיָּדַיִם, שֶׁהֲרֵי מִן הַתּוֹרָה מֻתָּר לְאָכְלָם. וּרְאֵה עוֹד בְּשׁוּ"ת שֵׁבֶט הַלֵּוִי חֵלֶק ה' (סִימָן קנג). אוּלָם בְּסֵפֶר אוֹר לְצִיּוֹן (פֶּרֶק ה' הֲלָכָה ז') כָּתַב, דְּאֵין צָרִיךְ לַעֲקֹר סְפִיחִין בַּשְּׁבִיעִית אֶלָּא אִם כֵּן זָרַע בְּאִסּוּר, אוֹ בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ חֲשָׁשׁ מַרְאִית הָעַיִן שֶׁזָּרַע בְּאִסּוּר, וְהָעוֹקְרָם יַעֲקֹר אוֹתָם מִן הַשֹּׁרֶשׁ וְלֹא יְלַקֵּט אֶת הַחֵלֶק הַנֶּאֱכָל בִּלְבַד שֶׁהוּא דֶּרֶךְ לְקִיטָה. וע"ש שֶׁדִּמָּה דִּין זֶה לְדִין הַנּוֹטֵעַ בַּשְּׁבִיעִית. וְכֵן מְבֹאָר בְּדִבְרֵי מָהָר"י קוּרְקוּס בְּפֵרוּשׁוֹ עַל הָרַמְבָּ"ם (פֶּרֶק ד הֲלָכָה טו), שֶׁאִם זָרַע בְּאִסּוּר אֲפִלּוּ בְּשׁוֹגֵג יַעֲקֹר, אֲבָל בְּלָאו הָכִי אֵין חִיּוּב לַעֲקֹר סְתָם סְפִיחִין בַּשְּׁבִיעִית. וְכֵן מְפֹרָשׁ בְּכֶסֶף מִשְׁנֶה (פֶּרֶק ד הֲלָכָה יח), שֶׁמֻּתָּר לְקַיְּמָם אֶת הַסְּפִיחִין בַּשְּׁבִיעִית. וּמָה שֶׁכָּתַב הָרַמְבָּ"ם שָׁם שֶׁאָסוּר לְקַיְּמָם אֶת הַסְּפִיחִין, הַיְנוּ דַּוְקָא בִּסְפִיחִין רַכִּים, וּכְבָר עָבַר זְמַן מִתְּחִלַּת הַשָּׁנָה בִּכְדֵי שֶׁהָיוּ יְכוֹלִים עוֹבְרֵי עֲבֵרָה לִזְרֹעַ. וְהַדָּבָר אָסוּר מִשּׁוּם מַרְאִית הָעַיִן, שֶׁיֹּאמְרוּ שֶׁזָּרַע בַּשְּׁבִיעִית, וּכְפִי הַמְּבֹאָר בַּתּוֹסֶפְתָּא שָׁם, דְּהָאִסּוּר הוּא מִשּׁוּם מַרְאִית הָעַיִן. אֲבָל אֵין חִיּוּב לַעֲקֹר סְתָם סְפִיחִין שֶׁגָּדְלוּ בַּשְּׁבִיעִית. אוּלָם יֵשׁ לְזַהֵר שֶׁלֹּא יְלַקֵּט כְּדֶרֶךְ הַמְּלַקְּטִים, שֶׁהֲרֵי כָּתַב הָרַמְבָּ"ם (בְּפֶרֶק ד הֲלָכָה ג) הַיְרָקוֹת שֶׁדַּרְכּוֹ רֹב הָאָדָם לִזְרֹעַ אוֹתָן בְּגִנּוֹת וּמִינֵי תְּבוּאָה וְקִטְנִיּוֹת, כָּל הַצּוֹמֵחַ מֵהֶן אָסוּר מִדִּבְרֵיהֶם. וְהַמְּלַקֵּט אוֹתָן מָכִין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת. ע"ש.

י. יְרָקוֹת שֶׁנִּזְרְעוּ וְנִלְקְטוּ בַּשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית, אֲסוּרִים מִשּׁוּם אִסּוּר סְפִיחִין. וְאִסּוּרָם אִסּוּר עוֹלָם, גַּם אִם יִשְׁהֶה אוֹתָם עַד שֶׁיִּגְדְּלוּ יְרָקוֹת בַּשָּׁנָה הַשְּׁמִינִית בְּכֵיוָצֵא בָּהֶן. וְיִרָקוֹת שֶׁגָּדְלוּ בַּשְּׁבִיעִית וְנִלְקְטוּ בַּשָּׁנָה הַשְּׁמִינִית, אֲסוּרִים בַּאֲכִילָה, וְאֵין תּוֹלְשִׁין אוֹתָם בַּיָּד, אֶלָּא חוֹרֵשׁ

כְּדַרְכּוֹ, וּבְהֵמָה רוֹעָה כְּדַרְכָּהּ. וְעַד מָתַי הֵם אֲסוּרִים, עַד שֶׁיַּעֲבֹר זְמַן שֶׁיֵּרָקוֹת אֵלּוּ הָיוּ גְּדֵלִים, אַף אִם הָיוּ נִזְרָעִים בַּשְּׁמִינִית [דִּכְבָר לֵיכָּא גְּזֵרָה, כִּי לֹא יִזְרַע בַּשְּׁבִיעִית כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה בַּשְּׁמִינִית, שֶׁהֲרֵי יָכוֹל לִזְרֹעַ בַּשְּׁמִינִית]. וְאָז מֻתָּרִים אֲפִלּוּ נִלְקְטוּ בַּשְּׁמִינִית לִפְנֵי זְמַן זֶה. וְאִם הִגִּיעַ יוֹם רִאשׁוֹן שֶׁל חֲנֻכָּה, מֻתָּרִים אֲפִלּוּ הַיֵּרָקוֹת שֶׁלֹּא הִגִּיעַ זְמַן שֶׁיַּעֲשׂוּ כַּיּוֹצֵא בָּהֶם. וְאַף אִם נִלְקְטוּ בַּשְּׁמִינִית לִפְנֵי חֲנֻכָּה. [כִּי כְּבָר הֻסְּחָה דַּעְתָּם שֶׁל הַבְּרִיּוֹת מִשְּׁבִיעִית וְאֵין לָחוּשׁ שֶׁיִּתְּירוּ הַנִּלְקָטִים בַּשְּׁבִיעִית]. (יַלְקוּט יוֹסֵף עַמּוּד תרכא).

וּבַהֲעָרָה (שָׁם) כָּתַב בַּמִּשְׁנָה (שְׁבִיעִית פֶּרֶק ו' מִשְׁנָה ד') שֶׁנִּינוּ: מֵאֵימָתַי מֻתָּר אָדָם לִקַּח יָרָק בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית, מִשֶּׁיַּעֲשֶׂה כַּיּוֹצֵא בּוֹ. עֶשֶׂה הַבָּכִיר הֶתֵּר הָאָפִיל, רַבִּי הִתִּיר לִקַּח יָרָק בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית מִיָּד. וּפֵרֵשׁ הר"ש דְּמָה שֶׁהִצְרִיכוּ שֶׁיַּעֲשֶׂה כַּיּוֹצֵא בּוֹ, הוּא מִשּׁוּם דְּחָשִׁינַן שֶׁלֹּא יְהֵא מִן הַנִּלְקָט בַּשְּׁבִיעִית. ע"ש. וּמְבֹאָר, שֶׁכָּל הָאִסּוּר אֵינוֹ אֶלָּא מִצַּד חֲשָׁשׁ שֶׁנִּלְקַט בַּשְּׁבִיעִית. אוּלָם הָרַמְבַּ"ם (פֶּרֶק ד' הֲלָכָה ה-ו), כָּתַב: סְפִיחִין שֶׁל שְׁבִיעִית שֶׁיָּצְאוּ לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית אֲסוּרִין בַּאֲכִילָה. וְעַד מָתַי אֲסוּרִין סְפִיחֵי שְׁבִיעִית בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית, מֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְעַד חֲנֻכָּה, וּמֵחֲנֻכָּה וְאֵילָךְ סְפִיחִין מֻתָּרִין. וְהַזּוֹרֵעַ סְפִיחֵי שְׁבִיעִית אַחַר שְׁבִיעִית הַגְּדוּלִין מֻתָּרִין. ע"כ. וּמְבֹאָר, שֶׁאַף סְפִיחִין שֶׁנִּלְקְטוּ בַּשְּׁמִינִית יֵשׁ בָּהֶם אִסּוּר סְפִיחִים עַד חֲנֻכָּה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבוֹאוּ לְהַתִּיר אֶת הַנִּלְקָט בַּשְּׁבִיעִית. וע"ש בְּפִי' מָהָר"י קוּרְקוּס (הֲלָכָה ז') שֶׁרָצָה לוֹמַר בְּדַעַת הָרַמְבַּ"ם, שֶׁהַהֶתֵּר שֶׁל עֲשׂוֹ כַּיּוֹצֵא בָּהֶן, הוּא אַף בִּירָקוֹת שֶׁנִּלְקְטוּ בַּשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית. וּכְעֵין הָא דְּאַמְרִינַן גַּבֵּי שַׁבָּת וְיוֹם טוֹב בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ. וְכֵן הֶבִין הָרַאֲבַ"ד בְּהַשָּׂגָתוֹ עַל הָרַמְבַּ"ם בַּהֲלָכָה ו'. וְעֵין בְּפְאַת הַשֻּׁלְחָן (סִימָן כב אוֹת ט'). וּבְסֵפֶר אוֹר לְצִיּוֹן (שְׁבִיעִית עַמּוּד עג) הָאֲרִיךְ בָּזֶה, וְהֶעֱלָה דְּבִירָקוֹת שֶׁנִּלְקְטוּ בַּשְּׁבִיעִית אַף שֶׁנִּשְׁאֲרוּ עַד שֶׁעָשׂוּ כַּיּוֹצֵא בָּהֶן, אֲסוּרִים בַּאֲכִילָה. ע"ש בְּאֹרֶךְ. וּרְאֵה עוֹד בְּשׁוּ"ת הַר צְבִי (חֵלֶק ב' מְזֻרָעִים, סִימָן נח אוֹת ג).

וְהַטַּעַם שֶׁאֲסוּרִים בַּאֲכִילָה, י"ל כְּדֵי שֶׁלֹּא יַתִּירוּ אֶת הַנִּלְקָטִים בַּשְּׁבִיעִית, (ע' בחזו"א סִי' ט ס"ק יג). ובלא"ה י"ל שֶׁכָּל עוֹד שֶׁלֹּא יַעֲשׂוּ כיו"ב, הָוֵי בִּכְלַל הַגְּזֵרָה שֶׁאָסְרוּ סְפִיחִין מִשּׁוּם עוֹבְרֵי עֲבֵרָה שֶׁיִּזְרְעוּ בַּשְּׁבִיעִית.

יא. עַד מָתַי סְפִיחֵי שְׁבִיעִית אֲסוּרִים בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית, מֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְעַד תְּחִלַּת חֲנֻכָּה, וּמֵחֲנֻכָּה שֶׁל שָׁנָה שְׁמִינִית וְאֵילָךְ הֻתְּרוּ כָּל הַיֵּרָקוֹת שֶׁאֵינָם יְדוּעִים כִּסְפִיחֵי שְׁבִיעִית. אֲבָל דָּבָר הַיָּדוּעַ כִּסְפִיחֵי שְׁבִיעִית לֹא הֻתַּר אַף אַחַר חֲנֻכָּה, עַד שֶׁיִּוָּדַע שֶׁמִּין זֶה כְּבָר עָשָׂה פֵּרִי. וּכְגוֹן כָּל הַיֵּרָקוֹת הַמְּאֻחְסָנִים כְּמוֹ בָּצָל שׁוּם וְכַדּוֹמֶה. וְיֵשׁ לַעֲקֹב אַחַר הַפִּרְסוּמִים בַּמּוֹדָעוֹת הַשּׁוֹנוֹת לְגַבֵּי אִסּוּר סְפִיחִין בְּגִדּוּלִים שׁוֹנִים. (יַלְקוּט יוֹסֵף עַמּוּד תרכב).

וּבְהֲעָרָה (שָׁם) עַל פִּי הַמְּבֹאָר בָּרַמְבַּ"ם (פֶּרֶק ד' הֲלָכָה ו'). וְכֵן הוּא בַּסְּמַ"ג (לָאוִין סִימָן רסח). וּלְדַעַת הָרַאֲבַ"ד שָׁם, סְפִיחֵי שְׁבִיעִית אֲסוּרִים לְעוֹלָם, אֶלָּא אִם כֵּן לֹא נִתְלְשׁוּ וְגָדְלוּ בִּשְׁמִינִית עַד שֶׁרַבּוּ גִּדּוּלֵי הַהֶתֵּר עַל הָאִסּוּר. וע"ש שֶׁהֵעִיר עַל הָרַמְבַּ"ם, חִפַּשְׂתִּי זוֹ הַמֵּימְרָא וְלֹא מְצָאתִיהָ לֹא בַּמִּשְׁנָה וְלֹא בַּתּוֹסֶפְתָּא וְלֹא בַּיְרוּשַׁלְמִי, וְאוּלַי הוֹצִיאָהּ מִמָּה שֶׁאָמְרוּ בַּמִּשְׁנָה מֵאֵימָתַי נֶהֱנִין וְשׁוֹרְפִין בְּתֶבֶן וְקַשׁ שֶׁל שְׁבִיעִית, מִשֶּׁתֶּרֶד רְבִיעָה שְׁנִיָּה. וּלְפִי שב"ד גּוֹזְרִין תַּעֲנִיּוֹת שְׁנִיּוֹת וְהֵן מַגִּיעוֹת עַד חֲנֻכָּה, אוֹ סָמוּךְ לָהּ, סָמַךְ עָלָיו

וְקַבַּע זְמַן חֲנָכָּה. וְכָל זֶה הֶבֶל וְרַעְיוֹן רוּחַ, וְקָשֶׁה מִזֶּה, שֶׁלֹּא אָמְרוּ אֶלָּא בְּתָבָן וְקַשׁ שֶׁבַּשָּׂדֶה, מִפְּנֵי שֶׁאוֹתוֹ שֶׁבַּשָּׂדֶה נִסְרַח עִם הַגְּשָׁמִים, וְהֲרֵי הוּא כְּמֻבְעָר. אֲבָל סְפִיחִין אֲחֵרִים מִנַּיִן לוֹ שֶׁיִּהְיֶה לָהֶם הֶתֵּר. וְאוּלַי בְּשֶׁעָמְדוּ בַּקַּרְקַע וְרַבָּה הֶחָדָשׁ עַל הָעָקָר, שֶׁהַהֶתֵּר מַעֲלֶה אֶת הָאִסּוּר בְּרֹב, אֲבָל זְמַן חֲנָכָּה מֵאַיִן לוֹ. ע"כ. וְהָרַדְבָּ"ז שָׁם הֶרְאָה מָקוֹר לד' הָרַמְבָּ"ם דְּהָכִי גָּרְסִינַן לָהּ בְּמוֹעֵד קָטָן וְכוּ', וְלֹא כְּמוֹ שֶׁהוּא כָּתוּב בַּסְּפָרִים שֶׁלָּנוּ מֵאֵימָתַי, וְעַל זֶה הִשִּׂיג הָרַאֲבָ"ד, וע"ש שֶׁבֵּאֵר ד' הָרַמְבָּ"ם, דְּעַל הַתָּבָן וְהַקַּשׁ לֹא גָּזְרוּ וּמָתְרִין בְּכָל מָקוֹם וּבְכָל זְמַן, דְּלֹא חָל עֲלֵיהוּ קְדֻשַּׁת שְׁבִיעִית, כְּדִכְתִיבְנָא בְּשֵׁם הַיְרוּשַׁלְמִי, וְכִי הֵיכִי דְּקָבַע זְמַן לְכָל הַדְּבָרִים הַיּוֹצְאִין מִשְּׁבִיעִית לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית, כְּגוֹן הַבְּצָלִים וְהַלּוּף וְהַיָּרָק, ה"נ קָבַע זְמַן לְהַתִּיר הַסְּפִיחִין הַיּוֹצְאִים לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית, וּמִמִּשְׁנַת תָּבָן וְקַשׁ נִשְׁמַע לִשְׁאָר סְפִיחִין. וּתְנַן עַד אֵימָתַי נֶהֱנִין וְשׁוֹרְפִין בְּתָבָן וְקַשׁ שֶׁל שְׁבִיעִית, עַד שֶׁתִּרַד רְבִיעָה שְׁנִיָּה. וּרְבִיעָה שְׁנִיָּה בַּשָּׁנָה הַמִּתְאַחֶרֶת הִיא בר"ח כִּסְלֵו. וּלְפִי הַגִּרְסָא הַשְּׁנוּיָה במ"ק, טַעֲמָא דְּמַתְנִי' וְלִבְהֶמְתְּךָ וְלַחַיָּה אֲשֶׁר בְּאַרְצֶךָ, כָּל זְמַן שֶׁהַחַיָּה אוֹכֶלֶת בַּשָּׂדֶה הַאֲכֶל לִבְהֶמְתְּךָ בַּבַּיִת, וּמִשֶּׁתֶּרֶד רְבִיעָה שְׁנִיָּה מַרְקִיבִין מִלַּחְלוּחִית הַגְּשָׁמִים, וְסוֹבֵר רַבֵּנוּ דְּהַאי טַעֲמָא לֹא שַׁיָּךְ אֶלָּא בְּתָבָן וְקַשׁ, שֶׁהֵן מַרְקִיבִין מִלַּחְלוּחִית הַגְּשָׁמִים, אֲבָל שְׁאָר סְפִיחִין אֵינָם נִרְקָבִים, לְפִי שֶׁהֵם מְחֻבָּרִים בַּקַּרְקַע עַד רְבִיעָה שְׁלִישִׁית. וְזֶהוּ שֶׁכָּתַב רַבֵּנוּ עַד חֲנָכָּה. וע"ש בְּכֶסֶף מִשְׁנֶה, שֶׁהֵרְאָה מָקוֹר דִּבְרֵי הָרַמְבָּ"ם מֵהַמְבֹאָר בְּפֶרֶק ב' דְּדִמַאי בַּיְרוּשַׁלְמִי, מוּבָא בְּתוֹס' פְּסָחִים (נח:) וְכָתוּב בּוֹ מֵחֲנָכָּה וְעַד ר"ה הֶתֵּר סְפִיחִין, וְנִרְאֶה שֶׁכָּךְ הָיָה גִּרְסַת רַבֵּנוּ. ע"ש.

וּבְס' דֶּרֶךְ אֱמוּנָה (פֶּרֶק ד) בֵּאֵר, שֶׁדִּין זֶה ג"כ קַאי אֲיַרָק שֶׁיָּצָא למו"ש, דְּמַעֲקַר הַדִּין הָיָה מֵהֶתֵּר דְּאָזְלִינַן בָּתַר לְקִיטָה, אֶלָּא דְּגָזְרוּ חָזַ"ל שֶׁמָּא יִלְקֹט בַּשְּׁבִיעִית, וַיִּטְמִין לַשְּׁמִינִית. וְלָכֵן אֲסָרוּהוּ מִשּׁוּם סְפִיחִין. וְשִׁעֲרוּ חָזַ"ל שֶׁכֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ חֲנָכָּה כְּבָר הֵסַח דַּעְתָּם שֶׁל הָאֲנָשִׁים מִשְּׁבִיעִית, וְאֵין לָחוּשׁ שֶׁיַּתִּירוּ הַנִּלְקָטִים בַּשְּׁבִיעִית. וכ"ז דַּוְקָא בְּאוֹתָן שֶׁנִּלְקְטוּ אַחַר ר"ה, אֲבָל אוֹתָן שֶׁנִּלְקְטוּ בַּשְּׁבִיעִית אֲסוּרִין לְעוֹלָם.

וְדַוְקָא יָרָק אֲבָל תְּבוּאָה וְקִטְנִיּוֹת שֶׁהֵבִיאוּ שְׁלִישׁ קֹדֶם ר"ה, אַף אִם קְצָרָן אַחַר חֲנָכָּה, אֲסוּרִין לְעוֹלָם, וְאַחַר שֶׁהִגִּיעַ חֲנָכָּה מֻתָּר לִקַּח יָרָק מע"ה, דְּתָלִינַן שֶׁנִּלְקַט אַחַר ר"ה.

וְדַע, כִּי אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ מְקוֹמוֹת בָּאָרֶץ שֶׁלֹּא כְּבַשּׁוּם עוֹלֵי בָּבֶל וְאֵין בָּהֶם אִסּוּר סְפִיחִין, וְדִין סְפִיחִין שֶׁלָּהֶם כְּדִין סְפִיחֵי סוּרְיָא וְעֵבֶר הַיַּרְדֵּן, מִכָּל מָקוֹם אֵין הַדָּבָר יָדוּעַ בְּאֹפֶן בָּרוּר, וְלָכֵן אֵין לְהָקֵל בְּכָל סְפִיחֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב כֵּן הַגָּאוֹן הֶחָזוֹן אִישׁ (שְׁבִיעִית סִימָן כו, סֵדֶר הַשְּׁבִיעִית אוֹת ד'). ע"ש.

יב. הַזּוֹרֵעַ סְפִיחֵי שְׁבִיעִית אַחַר שְׁבִיעִית, הַגִּדּוּלִים מֻתָּרִים אֲבָל לְכַתְּחִלָּה אֵין לִזְרֹעַ סְפִיחֵי שְׁבִיעִית. (יִלְקוּט יוֹסֵף עַמּוּד תרכג).

וּבְהֶעָרָה (שָׁם) כָּתַב מִשְׁנָה פֶּרֶק ט' דִּתְרוּמוֹת מִשְׁנָה ד. וְכֵן הוּא בָּרַמְבָּ"ם שָׁם. וְהַטַּעַם דקי"ל כָּל שֶׁזֶּה וְזֶה גּוֹרֵם מֻתָּר, וַהֲרֵי הַסְּפִיחִין שֶׁל אִסּוּר וְקַרְקַע שֶׁל הֶתֵּר גּוֹרְמִין הַגִּדּוּלִים. וְאַפִּי' בְּאִסּוּרֵי ע"ז שֶׁהֵם מִן הַתּוֹרָה אֲמִרִינַן הֵכִי, כ"ש בְּאִסּוּרֵי סְפִיחִין שֶׁהֵם מִדְּרַבָּנָן. וּתְנַן בפ"ט דִּתְרוּמוֹת, גִּדּוּלֵי תְרוּמָה תְּרוּמָה, גִּדּוּלֵי גִּדּוּלִין חֻלִּין. אֲבָל טָבֶל וּמַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן וּסְפִיחֵי שְׁבִיעִית

וּתְרוּמַת חו"ל וְהַמְּדָמָע וְהַבִּכּוּרִים גִּדּוּלֵיהֶן חֻלִּין. [רַדְבָּ"ז]. וְאֵין בָּהֶם אַף קְדֻשַּׁת שְׁבִיעִית, וּמֻתָּר לִסְחֹר בָּהֶן, וּמִלְּשׁוֹן הָרַמְבָּ"ם הָיָה נִרְאֶה שֶׁהַגִּדּוּלִים מֻתָּרִים, הַיְנוּ שֶׁחֻכָּמִים לֹא גָּזְרוּ עֲלֵיהֶם שֶׁלֹּא לְאָכְלָם, אֲבָל קְדֻשַּׁת שְׁבִיעִית אִימּוּר יֵשׁ בָּהֶם, אֲבָל הָרַמְבָּ"ם קִצֵּר בִּדְבָרָיו, וְכַוָּנָתוֹ שֶׁהַגִּדּוּלִים מֻתָּרִים וְאֵין בָּהֶם קְדֻשַּׁת שְׁבִיעִית. [אוֹר שָׂמֵחַ].

יג. גֶּרְעִינִים מֵאֶתְרוֹג שֶׁל שְׁמִטָּה, מֻתָּר לְזוֹרְעָם בָּאֲדָמָה. וְהוּא הַדִּין בְּגַרְעִינֵי הַתַּפּוּזִים. (יַלְקוּט יוֹסֵף עַמּוּד תרכג).

וּבְהֶעָרָה (שָׁם) הִנֵּה הַחזו"א (שְׁבִיעִית סִימָן ט' אוֹת ד') כָּתַב בזה"ל: וְאִם עָקְרוּ בַּשְּׁבִיעִית (אֶת הַלּוּף) אָסוּר לְכַתְּחִלָּה לְזוֹרְעוֹ, שֶׁהֲרֵי הוּא אָסוּר מִשּׁוּם פֵּרוֹת שְׁבִיעִית, וְלֹא נִתְּנוּ לִזְרִיעָה, שֶׁאֵינוֹ דּוֹמֶה דִּלְאָכְלָה, שֶׁהֲרֵי אֵין הֲנָאָתָן וּבְעוֹרָן שָׁוֶה וְכוּ', וְגַם מִשּׁוּם אִסּוּר סְפִיחִין רָאוּי לֶאֱסֹר לִזְרֹעַ. עכ"ל. ולפ"ז לְכְאוֹרָה הָיָה נִרְאֶה שֶׁיִּהְיֶה אָסוּר לִזְרֹעַ גַּרְעִינֵי הָאֶתְרוֹג, כָּל שֶׁגָּדַל בַּשְּׁבִיעִית מִשּׁוּם קְדֻשַּׁת שְׁבִיעִית וּמִשּׁוּם אִסּוּר סְפִיחִין.

וְאוּלָם שְׁנֵי טְעָמִים אֵלּוּ לֹא שַׁיָּכִים בְּנִדּוֹנֵנוּ, דְּהִנֵּה מָה שֶּׁכָּתַב לֶאֱסֹר מִשּׁוּם לִזְרִיעָה וְלֹא לְאוֹכְלָהּ, כָּל זֶה הוּא מִשּׁוּם קְדֻשַּׁת שְׁבִיעִית, דקיי"ל לְאוֹכְלָהּ וְלֹא לְהֶפְסֵד, וְזֶה לֹא שַׁיָּךְ בְּגַרְעִינֵי אֶתְרוֹג שֶׁהֵם מָרִים וְאֵינָם עוֹמְדִים לַאֲכִילָה, וא"כ לֹא חִילָּא עָלְיהוּ קְדֻשַּׁת שְׁבִיעִית וְשָׁרֵי לְזוֹרְקָם. וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב הַחזו"א (מַעֲשְׂרוֹת סִימָן א' ס"ק ל"א) לְגַבֵּי גַּרְעִינֵי תַּפּוּז, וז"ל: וְהִנֵּה הַגַּרְעִינִין מִצַּד עַצְמָן אֵינָן אֹכֶל, וְנִרְאֶה דִּבְגַרְעִינִין שֶׁל תַּפּוּז אֵינָן אֹכֶל כְּלָל, וּפְטוּרִין מִן הַמַּעֲשֵׂר, וְאַף מִן הַשְּׁבִיעִית. עכ"ל. וְכֵן פָּסְקוּ בְּסֵפֶר מִשְׁפְּטֵי אֶרֶץ (פֶּרֶק כ"ג סְעִי' ט)וּבַהֶעָרָה 13 הֵבִיא דִּבְרֵי הַחזו"א הַנַּ"ל. וּבְסֵפֶר דֶּרֶךְ אֱמוּנָה (פ"ה מֵהִל' שְׁמִטָּה).

יד. זֵרְעִים שֶׁהִתְפַּתְּחוּ כְּשֶׁשָּׁהוּ בַּמַּחְסָן וְכַדּוֹמֶה, אֵין בָּהֶם אִסּוּר סְפִיחִין וּפְטוּרִים מִן הַמַּעֲשְׂרוֹת. (יַלְקוּט יוֹסֵף עַמּוּד תקצו).

וּבְהֶעָרָה (שָׁם) כָּתַב עַל פִּי הַמְּבֹאָר בַּמִּשְׁנָה (פֶּרֶק א' דִּכְלָאַיִם מִשְׁנָה ט') הַטּוֹמֵן לֶפֶת וּצְנוֹנוֹת תַּחַת הַגֶּפֶן, אִם הָיוּ מִקְצָת עָלָיו מְגֻלִּין, אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ לֹא מִשּׁוּם כִּלְאַיִם, וְלֹא מִשּׁוּם שְׁבִיעִית, וְלֹא מִשּׁוּם מַעֲשְׂרוֹת. וְהַיְנוּ, שֶׁאִם הָיָה מִשִּׁשִּׁית וְנִכְנְסוּ לַשְּׁבִיעִית וְהוֹצִיאוּ סְפִיחִין כְּדַרְכָּן שֶׁמּוֹסִיפִין הַבְּצָלִים בְּתָלוּשׁ, אֵין בָּהֶם מִשּׁוּם סְפִיחֵי שְׁבִיעִית. וּרְאֵה בְּפֵרוּשׁ הַמִּשְׁנָה לְהָרַמְבָּ"ם. וְכֵן פָּסַק הָרַמְבָּ"ם (פֶּרֶק א' מֵהִלְכוֹת שְׁמִטָּה וְיוֹבֵל הֲלָכָה טו), הַטּוֹמֵן לֶפֶת וּצְנוֹנוֹת וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן בַּשְּׁבִיעִית, אִם הָיוּ מִקְצָת הָעֶלִין מְגֻלִּין, אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. וְאִם לָאו אָסוּר. ע"כ. וְהַיְנוּ שֶׁאִם לֹא הָיוּ מִקְצָת הָעֶלִין מְגֻלִּין, הֲוֵי דֶּרֶךְ זְרִיעָה וְאָסוּר. וְאִם הָיוּ מִקְצָת עָלָיו מְגֻלִּין לֹא הֲוֵי דֶּרֶךְ זְרִיעָה וּמֻתָּר.

בשורה טובה לאוהבי התורה והלומדיה

להח"ד בינ"ד עמ"י עש"ד

בסיעתא דשמיא בקרוב רוצים להדפיס
את סדרת הספרים החדשה

"אשיחה בחוקיך בהלכה"

חמשה כרכים
לסדר פרשיות השבוע

מהרב אורן נזרית שליט"א

נדבך נוסף חשוב מאוד לסדרות הספרים
"שיחות חיזוק", "אשיחה בחוקיך" ועוד מהמחבר

וכעת מבקשים לזכות
את הציבור הקדוש
לסייע ולהיות שותף
בהדפסת סדרת הספרים
"אשיחה בחוקיך בהלכה"
ניתן לזכות בהוצאת הסדרה
או בפרשיות
ולהקדישן לברכה הצלחה
ולעילוי נשמת וכיו"ב

הספרים מעוטרים
בהסכמת גדולי הדור שליט"א
והתקבלו כס"ד באהבה רבה
בהיכלי התורה

לפרטים ניתן ליצור קשר בטל: 0506491414, 0509013000

לה"ו בינ"ו עמ"י עש"ו

בשורה טובה
לאוהבי התורה ולומדיה

בסיעתא דשמיא יצא לאור עולם סדרת הספרים

"אַשִׁיחָה בְּחֻקֶּיךָ"

על פרשיות השבוע באגדה

מתוך סדרת הספרים אשיחה בחקיך באגדה ובהלכה

מהרב אורן נזרית שליט"א

הספרים מעוטרים בהסכמת גדולי הדור שליט"א
מלאים בהלכות בקניני תורה ובדרכים לעבודת ה' יתברך
משולבים בסיפורים על גדולי ישראל ודרך עבודתם

וכעת מבקשים לזכות את הציבור הקדוש
לסייע ולחיות שותף
להשלים את סדרת הספרים בהלכה לזיכוי הרבים
וזכות לימוד התורה וזיכוי הרבים תגן בעדכם
ניתן להקדיש פרשיות
לברכה והצלחה ולעילוי נשמת וכיו"ב

לקבלת גיליונות אלו חינם
יש לשלוח בקשה למייל:
toraoren@gmail.com

א.י.ש אשדוד 052-7627127

לפרטים ניתן ליצור קשר בטל: 0506491414, 0509013000

בס"ד

יגדיל תורה

קריאה של חיבה בדרבר סיוע

להקמת כולל אברכים יגדיל תורה בבאר שבע

הננו פונים אל אחינו בית ישראל היקרים

די בכל אתר ואתר

לבוא לעזרת ה' בגיבורים

לסייע בפתיחת כולל יום לאברכים

בבית הכנסת "היכל שלמה" נזרית באר שבע

בעזרת תמיכה קבועה של הוראת קבע נוכל בעזרת הי"ת

לקרוא לאברכים שמבקשים ללמוד בהתמדה במשך יום שלם

ולהרחיב גבול הקדושה בעיר האבות

זכות התורמים חשובה כזבולון שתמך באחיו יששכר

ומקיים מצוה רבה בלימוד התורה ולמעלות אין קץ

וזוכה שיקויים בו **"ברוך אשר יקים את התורה הזאת"**

ו"בצל החכמה בצל הכסף"

ו"שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול"

לפרטים: טל **0509013000**

אברכים המעוניינים להתקבל לכולל ניתן לפנות לטל: **0504158840**

ניתן לתרום בדרך פשוטה דרך קישור לנדרים פלוס

https://www.matara.pro/nedarimplus/online/?mosad=7005270

למעוניין להקים הוראה בעצמו קוד מוסד יגדיל תורה באר שבע **52227**

למעוניין לתרום בהעברה בנקאית עבור יגדיל תורה

בנק מזרחי מ.ח **371407** סניף **426**

ניתן להעביר תרומה בביט ליגדיל תורה לטלפון מס **050-9013000**

שותפים להקים
מקום לה' משכנות ל'אביר יעקב'

אי"ה רוצים להתחיל בבניית בית כנסת
ובית מדרש יגדיל תורה
ומקוה טהרה לנשים ולגברים
ברחוב שמשון עמיצור בשכונת רמות בבאר שבע

רוצים לשתף 840 חברים שישתתפו בס"ך של תרומה בשם 'יעקב'
מו"ז רבי יעקב אביחצירא זיע"א
סה"כ 'יעקב' 182 ש"ח כפול 36 חודשים

דרך הקישור של נדרים פלוס מקבלים החזר מס לפי סעיף 46
וקבלה דיגיטלית למייל
בטלפון 03-7630585 שלוחה 9219

מי שיהיה שותף יזכה בספר חדש יגדיל תורה בהלכה שבת כרך א'

ערוץ יגדיל

או בסריקה

לפרטים: 0548410379

לפרטי הפקדה לחשבון בנק מזרחי סניף 426 מ.ח 371407 ע"ש יגדיל תורה